

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών
Μεταπτυχιακό στην «Ενέργεια: Στρατηγική, Δίκαιο &
Οικονομία»

Συμβάσεις Επενδύσεων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και
Ρήτρες Προστασίας του Περιβάλλοντος, η διάσταση του
Διεθνούς Δικαίου

Συγγραφή: Ελευθερία Μεϊδάνη

Επιβλέπων Καθηγητής: Πέτρος Λιάκουρας

Πειραιάς, Μάρτιος 2016

Η Ελευθερία Μεϊδάνη βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Περίληψη

Η αυξανόμενη ζήτηση για ενέργεια σε συνδυασμό με τη διαπίστωση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της κλιματικής αλλαγής έχει οδηγήσει τα κράτη τα τελευταία χρόνια, στην αναζήτηση λύσεων που συνδέονται περισσότερο με την ιδέα της καινοτομίας και την υιοθέτηση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης. Ιδιαίτερη έκφανση της φιλοπεριβαλλοντικής αναπτυξιακής αυτής μορφής αποτελούν τα έργα ορθολογικής εκμετάλλευσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, την αξιοποίηση των οποίων στηρίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση στο πλαίσιο της επίτευξης των περιβαλλοντικών της στόχων και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού. Συνιστούν μία καθαρή πρωτογενή πηγή για την παραγωγή ενέργειας, επιχειρηματικά ελκυστική, με περιορισμένη κλίμακα επιβάρυνσης - τροποποίησης του περιβάλλοντος και κατ' αρχήν εύκολα αποκαταστήσιμες περιβαλλοντικές επεμβάσεις. Κρατικές και ιδιωτικές εταιρίες καθώς και φυσικά πρόσωπα είναι οι παράγοντες που προωθούν μαζί με την αλματώδη τεχνολογική πρόοδο την αναπτυξιακή διαδικασία, μέσα από επενδύσεις στις ανανεώσιμες μορφές ενέργειας και κάτω από τις συνθήκες της διεθνούς απελευθέρωσης της αγοράς και της ελεύθερης διακίνησης των κεφαλαίων. Όμως, επειδή η διασφάλιση της εκπλήρωσης της συνταγματικής υποχρέωσης για προστασία του περιβάλλοντος με την ταυτόχρονη επιδίωξη της οικονομικής ανάπτυξης, με μόνο εχέγγυο τη μονοδιάστατη φύση των ρυθμίσεων της αγοράς είναι αμφίβολη, καθιερώνονται για τις ενεργειακές επενδύσεις στην Ελλάδα συγκεκριμένες θεσμικές διαδικασίες προληπτικού χαρακτήρα από τη δημόσια διοίκηση. Στο τέλος της παρούσας εργασίας γίνεται μία συνολική αξιολόγηση της νομοθετικής συμβολής στη διείσδυση των ΑΠΕ στο ευρωπαϊκό και ελληνικό ενεργειακό μείγμα, ως προσπάθεια εξισορρόπησης της οικονομικής μεγέθυνσης και της περιβαλλοντικής προστασίας όπου καταδεικνύεται ότι υπάρχουν ακόμα πολλά περιθώρια βελτίωσης.

Abstract

The increasing demand for energy in conjunction with the ascertainment of environmental degradation and climate change has led the States in the recent years to adopt the principles of Sustainable Development. A particular aspect of this environmental friendly form of development is the reasonable exploitation of Renewable Energy Sources (RES), the utilization of which European Union strongly supports in the context of precise environmental goals and energy supply security. In addition RES plants have also become financially attractive due to the various policy mechanisms designed to accelerate investments in renewable energy, insofar as primary natural sources like wind and sunlight are considered innovative, with limited burden scale and restricted environmental impact in terms of carbon emissions. Both public and private companies as well as individuals, given the rapid technological growth, are the main players that promote the growth process through investments in RES under the conditions of the international market and the inclusive movement of capital. Nevertheless, ensuring the fulfillment of the constitutional obligation to protect the environment based only on the dimensional nature of market regulations is questionable. Thus, according to the Greek Law, specific procedures are established in a preventative scope for energy investments by the public sector. This study examines the issue of investment in electricity generation from RES as a solution to the ever increasing demand and as a specific expression of the policy of sustainable development. It is a synthetic study based on the review of greek and foreign literature, which aims to promote green energy in an appropriate mean against the visible effects of the actual climate change. In the end of this thesis an overall assessment of legislation for the RES penetration in the european and greek energy mix will be addressed, as an effort to equalise economic growth and environmental protection, which shows that there is still much room for improvement.

Περιεχόμενα

Περίληψη	III
Abstract	IV
Λίστα γραφημάτων	VII
Λίστα πινάκων	VII
Συνοτομογραφίες	IX
Εισαγωγή	1
Μεθοδολογία.....	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	6
1. Η αρχή της Βιώσιμης Ανάπτυξης και η συμβολή των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας	6
1.1. Περιεχόμενο Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	6
1.2. Προστασία περιβάλλοντος στην ΕΕ	9
1.2.1. Ο παρακολουθηματικός χαρακτήρας της ενεργειακής πολιτικής.....	11
1.3. Συμπεράσματα Πρώτου Κεφαλαίου	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	15
2. Η πολιτική της ενέργειας μέσα από την προστασία του περιβάλλοντος	15
2.1. Προώθηση ΑΠΕ ενάντια στην κλιματική αλλαγή	15
2.1.1. Φαινόμενο και αέρια του θερμοκηπίου.....	18
2.2. Μηχανισμοί στήριξης των ΑΠΕ στην ΕΕ.....	21
2.2.1. Μέσα στήριξης των μονάδων παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ.....	21
2.2.2. Η περίπτωση της Ελλάδας	25
2.3. ΑΠΕ και ενεργειακή ασφάλεια	26
2.4. Συμπεράσματα Δεύτερου Κεφαλαίου	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	30
3. Θεσμικό πλαίσιο ΑΠΕ στην Ελλάδα	30

3.1.	Αρχικά στάδια – Τα πρώτα νομοθετήματα	30
3.2.	Σημερινό τοπίο και ν. 3468/2006.....	32
3.3.	Συμπεράσματα Τρίτου Κεφαλαίου	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4		38
4.	Επενδυτικές συμβάσεις για την εκμετάλλευση των ΑΠΕ	38
4.1.	Επενδυτικές συμφωνίες για την εκμετάλλευση ενέργειας.....	38
4.1.1.	Εννοιολογικό περιεχόμενο άμεσης ξένης επένδυσης	39
4.2.	Διεθνές Δίκαιο της Ενέργειας και Χάρτης Ενέργειας.....	42
4.3.	Ευρωπαϊκό Δίκαιο Ενέργειας και Επενδύσεις	46
4.4.	Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο προώθησης ξένων ενεργειακών επενδύσεων και διοικητικές διαδικασίες αδειοδότησης.....	49
4.4.1.	Αδειοδοτική διαδικασία επενδύσεων στις ΑΠΕ	51
4.4.2.	Ν. 3894/2010 περί στρατηγικών επενδύσεων	52
4.5.	Συμπεράσματα Τέταρτου Κεφαλαίου	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5		57
5.	Ρήτρες προστασίας του περιβάλλοντος	57
5.1.	Προστατευόμενο έννομο αγαθό	57
5.2.	Ο ρόλος της Δημόσιας Διοίκησης.....	60
5.3.	Προληπτικοί μηχανισμοί δικαίου.....	62
5.3.1.	Ρήτρα χωροταξικού σχεδιασμού	63
5.3.2.	Ρήτρα μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων	66
5.3.3.	Πρόβλεψη επέμβασης σε δασική περιοχή	69
5.4.	Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής προστασίας στη σύμβαση.....	71
5.5.	ΑΠΕ και κρατική παρέμβαση	73
5.6.	Συμπεράσματα Πέμπτου Κεφαλαίου	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6		76
6.	Εκτιμήσεις αποτελεσματικότητας επενδύσεων ΑΠΕ	76

6.1. Συμπέρασμα	84
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	86
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ	88
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ.....	91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	94

Λίστα γραφημάτων

Γράφημα 6-1, Ποσοστά παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ανά πρωτογενή πηγή στην Ελλάδα	77
Γράφημα 6-2, Ποσοστά παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ανά πρωτογενή πηγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	78
Γράφημα 6-3, Εκπομπές CO ₂ από ελληνικές ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες	79
Γράφημα 6-4, Μέση εκπομπή CO ₂ ανά κιλοβατώρα	79
Γράφημα 6-5, Εκπομπές CO ₂ ως ποσοστό των εκπομπών του 1990.....	80
Γράφημα 6-6, Κατακεφαλήν εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας	81
Γράφημα 6-7, Κατακεφαλήν εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου.....	82
Γράφημα 6-8, Εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου ανα παραγόμενο Ευρώ	83
Γράφημα 6-9 Συντελεστής περιβαλλοντικού και οικονομικού κόστους.....	84

Λίστα πινάκων

Πίνακας Ι-1: Κατάταξη έργων ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ σύμφωνα με την ΥΑ 1958/2012	86
Πίνακας ΙΙ-1 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ελληνική ηλεκτροπαραγωγή	88
Πίνακας ΙΙ-2 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ηλεκτροπαραγωγή της Ευρωζώνης.....	89
Πίνακας ΙΙ-3 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Ευρωπαϊκή ηλεκτροπαραγωγή.....	90

Πίνακας III-1 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των κατά κεφαλήν εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ηλεκτροπαραγωγή της Ελλάδας	91
Πίνακας III-2 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των κατά κεφαλήν εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ηλεκτροπαραγωγή της Ευρωζώνης	92
Πίνακας III-3 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των κατά κεφαλήν εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ηλεκτροπαραγωγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης	93

Συντομογραφίες

ΑΔΜΗΕ	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
ΑΕΠΟ	Απόφαση Έγκρισης των Περιβαλλοντικών Όρων
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΔΕΣΕ	Διυπουργική Επιτροπή Στρατηγικών Επενδύσεων
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση/Επίσημη Εφημερίδα
ΕΕΕυρΔ	Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου (περιοδικό)
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕκΔ	Ενέργεια και Δίκαιο (περιοδικό)
ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ	Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΚΑΠΕ	Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΛΑΓΗΕ	Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας
Μ.Υ.Η.Ε	Μικρά Υδροηλεκτρικά Έργα
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
ΜΠΕ	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΡΑΕ	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
ΣΗΘΥΑ	Συμπαγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης
ΣΔΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣυνΘΕΚ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
ICSID	International Centre for the Settlement of Investment Disputes
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
UNCSD	United Nations Conference on Sustainable Development
UNEP	United Nations Environment Programme
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees

Εισαγωγή

Ο τομέας της ενέργειας αναμφίβολα αποτελεί ζωτικής σημασίας παράμετρο στην σύγχρονη ζωή των ανθρώπων και μοχλό οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Βασικό του χαρακτηριστικό είναι ότι χωρίς τα ενεργειακά αγαθά, π.χ. ηλεκτρική ενέργεια ή θερμότητα, καταρρέει ολόκληρο το βιομηχανικό σύστημα παραγωγής αγαθών και προσφοράς υπηρεσιών, ενώ δεν μπορεί να διασφαλιστεί το ελάχιστο επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης μίας κοινωνίας στο μοντέλο του τεχνικού πολιτισμού όπως έχει αναπτυχθεί σήμερα. Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό είναι ότι συνολικά ως οικονομική δραστηριότητα η ενέργεια, με δεδομένο την κατά πλειοψηφία χρήση ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή της και τη συνεχή αύξηση της ζήτησης από τα ανεπτυγμένα κράτη και ήδη τα τελευταία χρόνια από τις αναδύομενες οικονομίες της Κίνας, Ινδίας, Βραζιλίας και Ρωσίας, ευθύνεται για τα περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο άνθρωπος τοπικά και παγκόσμια¹. Το πεπερασμένο δε των μη ανανεώσιμων ενεργειακών πρώτων υλών και η παραδοχή ότι η γεωγραφική τους θέση δεν ταυτίζεται κατ' ανάγκη με τη γεωγραφική θέση των μεγαλύτερων εισαγωγέων και καταναλωτών ενέργειας αποτελούν το τρίτο χαρακτηριστικό του ενεργειακού τομέα, προσδίδοντάς του έντονο γεωπολιτικό χαρακτήρα και ενδιαφέρον για συστηματική ανάλυση των διεθνών σχέσεων και της διπλωματίας στην άσκηση της ενεργειακής πολιτικής των κρατών.

Η βασική επιδίωξη όλων των κρατών επικεντρώνεται στην αδιάκοπη τροφοδοσία των κοινωνιών και οικονομιών τους με φθηνή, ασφαλή, αποδοτική ενέργεια και στην ταυτόχρονη μέριμνα για ελαχιστοποίηση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης. Η ασφάλεια του εφοδιασμού και η δημιουργία συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά ενέργειας είναι ζήτημα αρμοδιότητας κάθε κράτους, καθώς οι όροι εκμετάλλευσης των φυσικών ενεργειακών τους πόρων και η επιλογή των ενεργειακών τους προμηθευτών απορρέει από το αποκλειστικό δικαίωμα της εθνικής τους κυριαρχίας. Επειδή όμως παρατηρείται ότι όταν τα κράτη παραγωγής ενεργειακών πρώτων υλών αρνηθούν ή περιορίσουν την παραγωγή, ή τροποποιήσουν τους

---

¹ Αικατερίνη Ηλιάδου, Απελευθέρωση αγοράς ενέργειας κατά το ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο, στο συλλογ. τόμο Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 17-19.

συναλλακτικούς όρους προμήθειας² προκαλείται παγκόσμια οικονομική και ανθρωπιστική αστάθεια, τα κράτη εισαγωγής για να ικανοποιήσουν τη ζήτηση ενέργειας στρέφονται σε πολιτικές περιορισμού της εξάρτησης από τις εισαγωγές και ανάπτυξης των εσωτερικών ανανεώσιμων πηγών τους, οι οποίες με την παράλληλη εξέλιξη της τεχνολογίας μπορούν να τους διασφαλίσουν στο μέλλον την ενεργειακή τους ανεξαρτησία.

Συνδυάζοντας τα παραπάνω με τις ορατές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής από τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου για την παραγωγή ενέργειας και τη διεθνή συμμαχία περιορισμού των εκπομπών αυτών μέσω της Συμφωνίας του Κιότο³, είναι περισσότερο από ποτέ αναγκαία η ανάπτυξη νέων, φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενέργειας. Τα μέχρι σήμερα διεθνή κείμενα και η ευρωπαϊκή νομοθεσία προστασίας περιβάλλοντος που σχετίζονται με την ενέργεια, κάνουν λόγο για υιοθέτηση του μοντέλου της αειφόρου ή βιώσιμης ανάπτυξης με σεβασμό στα όρια των φυσικών κύκλων των συστημάτων του πλανήτη. Έχουν εισαχθεί μέτρα για την προώθηση και ανάπτυξη της τεχνολογίας για την εκμετάλλευση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ), οι οποίες διακρίνονται για την ηπιότητα του πρωτογενούς «καυσίμου» τους, για την βελτιστοποίηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και για την εξοικονόμηση ενέργειας, ώστε να ικανοποιείται τόσο η ασφάλεια του εφοδιασμού όσο και η προστασία του περιβάλλοντος. Συνεπώς, για την υλοποίηση των παραπάνω σκοπών απαιτούνται οι αντίστοιχες επενδύσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

---

² Βλ. Αραβοϊσραηλινός πόλεμος το 1973, Ιρανική επανάσταση το 1979 και Ρωσοουκρανική κρίση το 2009.

³ Η Ελλάδα υιοθέτησε το ρυθμιστικό πλαίσιο της Σύμβασης Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για τις Κλιματικές Αλλαγές, όπως εξειδικεύονται στο Πρωτόκολλο του Κιότο με το ν. 3017/2002.

Μεθοδολογία

Η παρούσα εργασία εξετάζει το ζήτημα των επενδύσεων στην ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ ως λύση στην ολοένα αυξανόμενη ζήτηση για ηλεκτρική ενέργεια και ως ειδικότερη εφαρμοσμένη έκφανση της πολιτικής της βιώσιμης ανάπτυξης. Αποτελεί μία συνθετική μελέτη βασισμένη στην ανασκόπηση της ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, η οποία στοχεύει στην ανάδειξη της πράσινης ενέργειας σε πρόσφορο μέσο ενάντια στις εμφανείς επιπτώσεις της συντελούμενης κλιματικής αλλαγής. Βέβαια, η παραδοχή ότι η ενέργεια που παράγεται από την εκμετάλλευση των ΑΠΕ, σε σύγκριση με την παραγωγή από τα ορυκτά καύσιμα είναι ηπιότερη και λιγότερο επιβαρυντική, μολονότι στο πλαίσιο της τεχνικής θεώρησης αληθεύει, δε σημαίνει ότι θα πρέπει να γίνεται *a priori* αποδεκτή η μαζική υλοποίηση έργων ΑΠΕ, ούτε να οδηγήσει στην ανέλεγκτη κυριαρχία τους. Κάθε τεχνικό έργο που υλοποιείται για την παραγωγή ενέργειας αποτελεί εξ' ορισμού επέμβαση στο φυσικό περιβάλλον με ευρείες συνέπειες και στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Επομένως η εργασία τονίζει ότι κάθε επένδυση ΑΠΕ πρέπει να ελέγχεται διεξοδικά για το πιθανολογούμενο περιβαλλοντικό της κόστος και θα πρέπει λαμβάνει την αντίστοιχη έγκριση όταν διαπιστωθεί θετικά η συνδρομή όχι μόνον οικονομικής αλλά και πραγματικής περιβαλλοντικής ωφέλειας.

Στο πλαίσιο αυτό η μελέτη με σημείο αναφοράς τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης αναλύει την ευρωπαϊκή πολιτική για την προστασία του περιβάλλοντος και την συνακόλουθη πολιτική προώθησης της πράσινης ενέργειας, με την οποία δόθηκε η ώθηση για την πραγματοποίηση επενδύσεων ΑΠΕ. Πιο συγκεκριμένα αναλύεται η περίπτωση της Ελλάδας και το θεσμικό πλαίσιο των ΑΠΕ μέχρι σήμερα. Γίνεται αναλυτική αναφορά στη συμβολή της ελεύθερης διακίνησης του κεφαλαίου και της απελευθέρωσης της αγοράς, τόσο ευρωπαϊκά όσο και διεθνώς, με την οποία ενισχύθηκε περαιτέρω η αναπτυξιακή δράση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας στον τομέα της ενέργειας, μέσα από την καθιέρωση σαφούς νομοθεσίας και μέτρων προστασίας των επενδύσεων.

Επειδή οι επενδύσεις ΑΠΕ γίνονται για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος, η εργασία αναλύει τις απαιτούμενες περιβαλλοντικές ρήτρες που πρέπει να ενσωματώνονται σε κάθε ενεργειακή επενδυτική σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ της

Ελλάδας και ενός ξένου επενδυτή. Εντοπίζει και αναλύει τα μέτρα που λαμβάνει το κράτος έναντι των επενδυτών, μέσα από μηχανισμούς της δημόσιας διοίκησης για την προστασία του δημόσιου αγαθού του περιβάλλοντος από τους κινδύνους που προκαλούν τα ενεργειακά έργα. Βασικός άξονας των θεσμικών αρχών, όπως περιγράφεται, είναι ότι οι σημαντικές για την εθνική οικονομία εγχώριες και διεθνείς ενεργειακές επενδύσεις πρέπει να πραγματοποιούνται κατά τρόπο που να εξισορροπεί την ανάγκη για παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, με τη διατήρηση της συστατικής ταυτότητας του περιβάλλοντος, ήτοι του ηπειρωτικού γεωγραφικού χώρου όπου τοποθετούνται οι παραγωγικές μονάδες, πολλώ δε μάλλον του περιορισμένου χώρου των νησιωτικών συστημάτων.

Ειδικότερα, ο κορμός της εργασίας αποτελείται από πέντε βασικά κεφάλαια και ολοκληρώνεται από το έκτο κεφάλαιο που είναι τα συμπεράσματα. Στο πρώτο κεφάλαιο η εργασία εστιάζει στη συνοπτική ανάλυση του περιεχομένου της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία αποτελεί τη φιλοσοφική βάση ανάπτυξης των ΑΠΕ ως μέσο συνεχούς παραγωγής ασφαλούς πράσινης ενέργειας και προστασίας του περιβάλλοντος. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο, παρατίθεται η νομοθετική δράση της Ευρώπης στα ζητήματα περιβάλλοντος και στη συνάρτησή τους με την ενέργεια, οι μηχανισμοί στήριξης της ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ και η συμβολή τους στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου της Ελλάδας, περιλαμβάνοντας μία σύντομη ιστορική αναδρομή στα αρχικά νομοθετήματα εκμετάλλευσης των ΑΠΕ και την μετέπειτα εξέλιξή τους με βάση την ενωσιακή πολιτική και νομοθεσία. Ακολουθεί στο τέταρτο κεφάλαιο το διεθνές και ευρωπαϊκό κανονιστικό πεδίο αναφοράς των ενεργειακών επενδύσεων, παρουσιάζοντας τις διεθνείς υποχρεώσεις προστασίας των ξένων ενεργειακών επενδύσεων από τα κράτη υποδοχής των επενδύσεων αυτών και τη σημασία του εθνικού δικαίου της έννομης τάξης στην επικράτεια της οποίας υλοποιούνται οι επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές. Για λόγους συστηματικούς αναλύεται η περίπτωση της Ελλάδας και το γενικό νομοθετικό περίγραμμα που έχει θεσπιστεί για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ αναφορικά με τη γενική διαδικασία αδειοδότησης των μονάδων που πρέπει να τηρείται από Έλληνες και ξένους επενδυτές. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο, αναλύονται οι μηχανισμοί του

ελληνικού δικαίου αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος και η συμβολή τους σε μία πραγματική και ουσιαστική προστασία.

Στο τέλος της εργασίας γίνονται με χρήση ποσοτικοποιημένων δεδομένων, όπως δίνονται από την Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία (Eurostat), ορισμένες αξιολογήσεις, όπως ο βαθμός διείσδυσης της ανανεώσιμης ενέργειας στο ενεργειακό μείγμα ύστερα από την εφαρμογή των ευρωπαϊκών Οδηγιών, η αποτελεσματικότητα των επενδύσεων σε δραστηριότητες ΑΠΕ στην προστασία του περιβάλλοντος, στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και του φαινομένου του θερμοκηπίου και οικονομικό κόστος του τελικού καταναλωτή χάριν της περιβαλλοντικής ωφέλειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. Η αρχή της Βιώσιμης Ανάπτυξης και η συμβολή των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας

1.1. Περιεχόμενο Βιώσιμης Ανάπτυξης

Θεμέλιο της βιώσιμης ή αειφόρου ανάπτυξης⁴ αποτελεί η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με στόχο την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών και τη διατήρηση ενός ποιοτικού επιπέδου ζωής στο παρόν και στο μέλλον⁵. Παρόλες τις προσπάθειες απόδοσης ενός ορισμού της βιώσιμης ανάπτυξης, δεν υπάρχει ένας ευρέως αποδεκτός όμως ο πλέον περιεκτικός παραμένει ο ορισμός του Νορβηγού Gro Harlem Brundtland (1987) ως «...η ανάπτυξη που ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ανταποκριθούν στις δικές τους»⁶.

Η διαπίστωση της ανάγκης επαναπροσδιορισμού της οικονομικής ανάπτυξης προήλθε από την καταγραφή⁷ της περιβαλλοντικής υποβάθμισης⁸, την κλιματική αλλαγή⁹, από το πεπερασμένο των φυσικών πόρων του πλανήτη και από το εξωτερικό κόστος¹⁰ το οποίο προκαλείται από την ανέλεγκτη άντλησή τους. Συνεπώς η αειφορία ή η πράσινη οικονομία¹¹, παρόλο που αποτελούν μη αποσαφηνισμένες έννοιες, είναι σίγουρα μια

---

⁴ Σύμφωνα με τη θεωρία, ο όρος «αειφορία» δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στην προστασία του περιβάλλοντος και αποτελεί επιμέρους συνιστώσα της βιώσιμης ανάπτυξης με την οποία εκφράζεται η επιδίωξη οικονομικής ανάπτυξης ενσωματώνοντας την περιβαλλοντική παράμετρο.

⁵ T. Mergelsberg, *Nachhaltigkeit - Was ist eigentlich Nachhaltigkeit*, Mergelsberg, 2000.

⁶ World Commission on Environment and Development, *Our Common Future*, Oxford University Press, Oxford, 1987.

⁷ Τελευταία αποτύπωση αποτελεί το πόρισμα της Οικουμενικής Διάσκεψης των μελών του ΟΗΕ στο Ρίο το 2012, UNCSO, «The Future we Want», Outcome of the United Nations Conference on Sustainable Development (Rio +20), 2012, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/66/288&Lang=E

⁸ UNEP, *GEO Global Environmental Outlook-5: Environment for the future we want*, 2012, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://unep.org/geo/geo5.asp>

⁹ IPCC, *Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.), IPCC, Geneva, Switzerland, 2014, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/SYR_AR5_FINAL_full.pdf

¹⁰ T. Jackson, *Prosperity without Growth*, Earthscan/Routledge, 2009, London, σελ. 47 επ.

¹¹ Για το περιεχόμενο της έννοιας της πράσινης οικονομίας βλ. *UN Division for Sustainable Development, A guidebook to the Green Economy, Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-*

προσπάθεια ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στις αναπτυξιακές πολιτικές, δηλαδή συμβιβασμού των αντιθέσεων μεταξύ της οικονομικής μεγέθυνσης και της διατήρησης του περιβάλλοντος ως μια μετριοπαθής αναπτυξιακή και φιλοπεριβαλλοντική προσέγγιση, η οποία αποκλίνει αρκετά τόσο από τις στενές οικολογικές αναπτυξιακές απόψεις όσο και από τις αμιγώς οικονομοτεχνικές. Η άποψη ότι «τα πάντα είναι δυνατά αν διαθέτουμε αρκετή ενέργεια και τεχνολογία» άρχισε να αμφισβητείται, όταν διαπιστώθηκαν η περιορισμένη αντοχή των φυσικών κύκλων¹² αλλά και οι αστάθμητοι κίνδυνοι από τις παρενέργειες της ρύπανσης και της τεχνολογίας¹³.

Ο βέλτιστος τρόπος κατανόησης του περιεχομένου της αειφορίας είναι το παράδειγμα της ορθολογικής εκμετάλλευσης του δάσους στην Ευρώπη του 13^{ου} αιώνα όταν ήδη από το 1294 υπήρχε ο Κανονισμός δασών της Νυρεμβέργης¹⁴. Ο προβληματισμός γύρω από τα ζήτητα της υλοτομίας, χωρίς τη μέριμνα της ανανέωσης των δασών, αφού η ξυλεία ήταν ζωτικής σημασίας αγαθό για την κοινωνία και την οικονομία της εποχής, οδήγησε στο συμπέρασμα ότι ο άνθρωπος πρέπει να ερευνά τους νόμους της φύσης, συνεχώς, πάντοτε και εις το διηνεκές, ώστε να επιτυγχάνεται ταυτόχρονα η αποτελεσματική χρήση και η διασφάλιση του δικαιώματος της ισοδύναμης χρήσης της ξυλείας στις επόμενες γενεές¹⁵. Η αειφόρος υλοτομία λοιπόν αποτελεί το αρχικό παράδειγμα μίας ανανεώσιμης πηγής και χαρακτηρίζεται από τη διατήρηση σε υγιή κατάσταση του δάσους, που αντιστοιχεί στο κεφάλαιο, διαιωνίζοντας την παραγωγική του ικανότητα και προσφέροντας συνεχή παραγωγή ξύλου, που αντιστοιχεί στον τόκο. Κατ' αντιστοιχία, η ορθή πολιτική για την ικανοποίηση των παρούσων και μελλοντικών ανθρώπινων αναγκών σημαίνει αύξηση της παραγωγικής ικανότητας του πλανήτη με προσανατολισμό σε ορισμένους οικονομικούς¹⁶, οικολογικούς και

Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications, August 2012, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

http://www.uncsd2012.org/content/documents/528Green%20Economy%20Guidebook_100912_FINALE.pdf

¹² Κίμων Χατζημπίρος, Οικολογία. Οικοσυστήματα και Προστασία του Περιβάλλοντος, Γ΄ Έκδοση, εκδόσεις Συμμετρία, 2007, Μέρος Πρώτο – Η οργάνωση στο επίπεδο των οικοσυστημάτων.

¹³ Κίμων Χατζημπίρος, στο συλ. τόμο Δημήτρης Ξενάκης (επιμ.), Κατευθύνσεις Προοδευτικής Διακυβέρνησης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2009.

¹⁴ M. Held, Geschichte der Nachhaltigkeit, Natur und Kultur, 2000.

¹⁵ M. Krott, Sonderdruck Zukunft Holz - Die Wurzeln des Prinzips der Nachhaltigkeit, Die Welt, 2001.

¹⁶ Βλ. ευρύτερη ανάλυση από Εντύχιος Σ. Σαρτζετάκης, Ανδρέας Α. Παπανδρέου, Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οικονομική Επιστήμη και Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο, Δεκέμβριος 2002, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

κοινωνικούς κανόνες ώστε να τελεσφορήσουν εις το διηνεκές και με συνθήκες σταθερότητας καλύτερες προοπτικές ισοκατανομής των αγαθών¹⁷ με σεβασμό στα όρια της φέρουσας ικανότητας των φυσικών συστημάτων.

Η βιώσιμη ανάπτυξη απαιτεί ακόμα την εγκαθίδρυση μίας παγκόσμιας - περιβαλλοντικής- διακυβέρνησης¹⁸, μακροπρόθεσμου σχεδιασμού, σύγκληση πολιτικής, κοινωνίας και αγοράς¹⁹ με την ανάπτυξη μηχανισμών αυτορρύθμισης και την παρουσία συλλογικών δρώντων²⁰ (κράτη, διεθνείς κι ευρωπαϊκοί οργανισμοί, ΜΚΟ, ιδιωτικές επιχειρήσεις κ.λπ.) για την κοινή δράση²¹ απέναντι στα υπερτοπικού χαρακτήρα²² περιβαλλοντικά προβλήματα.

Τα ζητήματα στα οποία εστιάζει κυρίως είναι φυσικά το περιβάλλον ως ένα πολύπλοκο, δυναμικό σύστημα²³· η αλληλεξάρτηση, στα αναπτυσσόμενα κράτη του Νότου αλλά και στην περιφέρεια πολλών ανεπτυγμένων κρατών του Βορρά, των οικολογικών και οικονομικών προβλημάτων με κοινωνικά και πολιτικά φαινόμενα²⁴ όπως η φτώχεια, ο υποσιτισμός, ο αναλφαβητισμός, ο κοινωνικός αποκλεισμός, ο υπερπληθυσμός, η ανεργία, η εξάπλωση μη δημοκρατικών – ανελεύθερων

---

¹⁷ John C. Dernbach and Federico Cheever, Sustainable Development and its Discontents, Cambridge University Press, Transnational Environmental Law, Volume 4, Issue 02, October 2015, σελ. 247 – 287.

¹⁸ Commission on Global Governance, Our Global Neighborhood, Oxford University Press, Oxford, 1995, σελ 4, Weale Albert, Pridham Geoffrey, Cini Michelle, Konstadakopoulos Dimitrios, Porter Martin, Flynn Brendan, Environmental Governance in Europe: An Ever Closer Ecological Union?, Oxford University Press, 2003.

¹⁹ Για την προσαρμογή των εργαλείων της αγοράς προς την πράσινη οικονομία βλ. Ι.Δ. Παλαιοκρασάς, «Η πράσινη οικονομία: έννοια-εργαλεία-προοπτικές», συλλογ. τόμος Γρ. Τσάλτας – Κ. Κατσιμπάρδης (επιμ.), Κοπεγχάγη 2009 – Το περιβάλλον στην δίνη της παγκόσμιας κρίσης, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011, σελ 253-264.

²⁰ D. Compagnon et al., The Changing role of the State, σελ. 727-748 και S. Bauer et al., International Bureaucracies, σελ. 27-44, στο συλλογικό τόμο: F. Biermann – P. Pattberg, Global Environmental Governance Reconsidered, MIT Press, Cambridge MA, 2012 και T. Marauhn, The Changing role of the State, στο συλλογ. τόμο D. Bodansky et al. (eds), The Oxford Handbook of International Environmental Law, Oxford University Press, Oxford, 2008, σελ. 727 επ .

²¹ Εμμανουέλα Δούση, Η περιβαλλοντική Διακυβέρνηση σε Κρίση, Παπαζήσης, Αθήνα, 2014, σελ 84 επ., Katharina Holzinger, Christoph Knilla, Thomas Sommerer, Environmental Policy Convergence: The Impact of International Harmonization, Transnational Communication, and Regulatory Competition, International Organization, Volume 62, Issue 04, October 2008, σελ. 553-587.

²² K. O'Neil, The Environment and International Relations, Cambridge University Press, Cambridge 2009, σελ. 29 επ.

²³ K. O'Neil, όπ. π., σελ. 25 επ.

²⁴ Παναγιώτης Γκλαβίνης, Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009, σελ. 43-72.

καθεστώτων, οι περιβαλλοντικοί πρόσφυγες²⁵ κ.α.* η ανάγκη οικονομικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα στα αναπτυσσόμενα κράτη, όπου η φτώχεια επιβαρύνει τη συνετή χρήση των φυσικών τους πόρων²⁶* η προώθηση μιας λιγότερο ενεργοβόρου ανάπτυξης και κοινωνικά δικαιότερης* η προώθηση εναλλακτικών μορφών αγροτικής παραγωγής* η χρήση τεχνολογικών προϊόντων φιλικότερων προς το περιβάλλον, με δυνατότητα ανακύκλωσης, ενεργειακώς αποδοτικά και με πρόβλεψη ενεργειακής εξοικονόμησης* η αποδοχής της κοινωνικής ευθύνης στη λήψη των αποφάσεων που αφορούν ζητήματα ανάπτυξης και η αναγνώριση των μακροπρόθεσμων συνεπειών των αποφάσεων αυτών²⁷ και τέλος η ικανοποίηση των βασικών αναγκών του αυξανόμενου πληθυσμού ιδίως στις αναπτυσσόμενες χώρες²⁸, όπως η εργασία για την διασφάλιση των ελάχιστων αναγκαίων καταναλωτικών αγαθών διαβίωσης, η απαραίτητη ενέργεια, η στέγαση, το καθαρό νερό, οι υγιεινές συνθήκες διαβίωσης και η ιατρική περίθαλψη.

1.2. Προστασία περιβάλλοντος στην ΕΕ

Η προστασία του περιβάλλοντος, η οποία κατέστη προοδευτικά βασική προτεραιότητα της κοινοτικής δραστηριότητας, εμφανίζεται για πρώτη φορά στη θεσμική συζήτηση κατά τη συνδιάσκεψη των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι το 1972²⁹. Το πρώτο πρόγραμμα δράσης σχετικά με το περιβάλλον αποφασίστηκε το 1973, το οποίο ουσιαστικά περιελάμβανε αρχές και στόχους χωρίς νομική δεσμευτικότητα για τα κράτη μέλη ενώ τα όργανα της Κοινότητας δεν επιτρεπόταν να λάβουν αυτοτελώς μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος. Το 1983, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε ότι είναι επείγοντως αναγκαίο να επιστευθεί και να ενισχυθεί η δράση ενάντια στη ρύπανση του περιβάλλοντος σε εθνικό, κοινοτικό και διεθνές επίπεδο. Έτσι η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη του Φεβρουαρίου 1986 εκτός του ότι έθεσε τη βάση της δημιουργίας της ενιαίας αγοράς και της ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων, εμπορευμάτων και κεφαλαίων, εισήγαγε στη συνθήκη ΕΟΚ

---

²⁵ UNHCR, The environment & climate change Updated Version, October 2015. <http://www.unhcr.org/540854f49.html>

²⁶ Michael L. Ross, The political economy of the resource curse, World Politics Volume 51, 1999, σελ. 297-322.

²⁷ Διακήρυξη από τη Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο το 1992, <http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=78&articleid=1163>

²⁸ Γρηγόρης Τσάλτας, Αναπτυξιακό φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Πολιτικές και Διεθνές Δίκαιο της Ανάπτυξης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2010.

²⁹ Ειδική έκθεση αριθ. 3/92 για το περιβάλλον, ΕΕ C 245, 23.09.1992 σελ. 1 –30.

τα πρώτα άρθρα (130Π, 130Ρ, 130Σ) σχετικά με το περιβάλλον που αποτέλεσαν το βασικό πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο του περιβάλλοντος³⁰. Στα άρθρα θεμελιώνεται για πρώτη φορά η αυτοτελής δράση της Κοινότητας στον εν λόγω τομέα με βάση την αρχή της ενσωμάτωσης, σύμφωνα με την οποία η Κοινότητα για κάθε τομέα της αρμοδιότητάς της διαμορφώνει την πολιτική της συνυπολογίζοντας την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και με βάση την αρχή της επικουρικότητας, τη συνδρομή δηλαδή της Κοινότητας για το συντονισμό και την ομοιόμορφη νομική δράση προς τους κοινοτικούς περιβαλλοντικούς στόχους μαζί με τις επιμέρους νομοθεσίες των κρατών μελών. Η αρχική ατζέντα στόχων για το περιβάλλον είχε ως αντικείμενο τη διατήρηση, την προστασία και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, τη συμβολή στην προστασία της υγείας των προσώπων και την εξασφάλιση της συνετής και ορθολογικής χρησιμοποίησης των φυσικών πόρων.

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα) το 1992, η προστασία του περιβάλλοντος διευρύνεται άμεσα και εντάσσεται για πρώτη φορά ρητώς στους πρωταρχικούς σκοπούς της Κοινότητας ως αναγκαίως συνεκτιμώμενη πολιτική για την επίτευξη της μεγέθυνσης της οικονομίας (άρθρα 2 και 3 ΣυνθΕΚ)³¹ ως προϋπόθεση βελτίωσης της κοινωνικής ευημερίας. Πλέον δεν αποτελεί απλώς συνυπολογιζόμενη παράμετρο, αλλά βασική αρχή διαμόρφωσης των πολιτικών και τα όργανα της Κοινότητας πρέπει μάλιστα να αποβλέπουν σε υψηλό επίπεδο προστασίας. Στη συνέχεια με την τροποποιητική Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997 η προστασία του περιβάλλοντος ανάγεται σε ανεξάρτητο στόχο της Κοινότητας (άρθρα 2,6, 174-176 ΣυνθΕΚ)³², αυτοτελή σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη μαζί με μία σειρά άλλων μη οικονομικών στόχων, ενώ η αρχή της ενσωμάτωσης μετουσιώνεται σε γενική αρχή που διέπει πλέον όλο το φάσμα του κοινοτικού προγραμματισμού. Η Συνθήκη της Νίκαιας³³, η οποία ακολούθησε το 2003 δεν επέφερε σημαντικές εξελίξεις από πλευράς πρωτογενούς δικαίου, απλώς επιχείρησε να ενισχύσει τις συνεργασίες των κρατών μελών και στον τομέα του περιβάλλοντος. Βασικό γνώρισμα της κοινοτικής δράσης, όπως αποτυπώνεται στις Συνθήκες είναι η προσέγγιση του περιβάλλοντος³⁴ με

---

³⁰ ΕΕ L 169, 29.6.1987.

³¹ ΕΕ C 224, 31.8.1992.

³² ΕΕ C 340, 10.11.1997.

³³ ΕΕ C 80, 10.3.2001.

³⁴ *Ιωάννης Κ. Καράκωστας*, Περιβάλλον & Δίκαιο, Δίκαιο Διαχείρισης και Προστασίας των Περιβαλλοντικών Αγαθών, β' έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2006, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 37-55.

βάσει τις θεμελιώδεις αρχές του Διεθνούς Δικαίου του Περιβάλλοντος, ήτοι τις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης, της επανόρθωσης των προσβολών του περιβάλλοντος, κατά προτεραιότητα στην πηγή, της αειφόρου ανάπτυξης, της συμμετοχής των πολιτών με την ελεύθερη πληροφόρησή τους στα θέματα του περιβάλλοντος και της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει".

Επιπλέον, το περιβάλλον περιλαμβάνεται στο άρθρο 37 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης³⁵ που υπογράφηκε στη Νίκαια το 2000, υπό το κεφάλαιο με τίτλο «Αλληλεγγύη», ως ένα εκ του συνόλου των προστατευόμενων έννομων αγαθών που αναγνωρίζει η κοινοτική έννομη τάξη. Σύμφωνα με το άρθρο «το υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και η βελτίωση της ποιότητάς του πρέπει να ενσωματώνονται στις πολιτικές της Ένωσης και να διασφαλίζονται σύμφωνα με την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης». Η διατύπωση του άρθρου συμπυκνώνει τη θέση της ΕΕ απέναντι στο περιβάλλον, καταδεικνύοντας τη σημασία της αρχής της ενσωμάτωσης.

1.2.1. Ο παρακολουθηματικός χαρακτήρας της ενεργειακής πολιτικής

Οι πολιτικές προσπάθειες της Ένωσης για τη διαμόρφωση ενός ενιαίου σχεδίου δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος³⁶ σε συνάρτηση με την ενέργεια και την αειφορία³⁷, ήτοι την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της και την εξασφάλιση της αδιάλειπτης ροής αποτυπώνονται από νωρίς στην Πράσινη Βίβλο της Επιτροπής που εκδόθηκε το 1995 με τίτλο «Για μία Ενεργειακή Πολιτική της Ε.Ε.»³⁸ καθώς και στην έκδοση του 1996, σχετικά με την προώθηση των ήπιων μορφών ενέργειας μέσω της εκμετάλλευσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας³⁹. Η ρύθμιση του τομέα της ενέργειας μέχρι το χρονικό σημείο που περιγράφεται, δηλαδή μέχρι τη Συνθήκη της

³⁵ ΕΕ C 326, 26.10.2012, σελ. 391-407.

³⁶ Ν. Ε. Φαραντούρης, Από το Παρίσι στη Λισαβόνα μέσω Ρώμης: Η εξέλιξη της αρμοδιότητας της ΕΚ/ΕΕ στον τομέα της ενέργειας, στο συλλογ. τόμο Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 12-14.

³⁷ Χαράλαμπος Πλατιάς, Αποτελέσματα και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Περιβάλλοντος – Ο Δύσκολος Δρόμος προς την Αειφόρο Ανάπτυξη, Νόμος και Φύση, Αύγουστος 2011.

³⁸ COM (1995) 659 τελικό.

³⁹ COM (1996) 576 τελικό.

Νίκαιας, αποτελούσε απλώς προέκταση της πρωτογενούς περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενώ αυτοτελείς διατάξεις στη ΣυνθΕΚ απουσιάζουν.

Η Λευκή Βίβλος που ακολούθησε το 1997 με τίτλο «Ενέργεια για το μέλλον: ανανεώσιμες πηγές ενέργειας»⁴⁰ παραθέτει με πιο σαφή τρόπο τους επόμενους στόχους της ενεργειακής και οικονομικής πολιτικής με την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, τη διασφάλιση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής των πολιτών, την προστασία των καταναλωτών, τη βιώσιμη ανάπτυξη προς το ευρύτερο συμφέρον και την ευημερία, ενώ γίνεται αναλυτικά λόγος για τη διείσδυση των ΑΠΕ. Ειδικότερα στον τομέα των ΑΠΕ, η Λευκή Βίβλος έθεσε ως στόχο τον διπλασιασμό της διείσδυσής τους στο ενεργειακό ισοζύγιο της ΕΕ μέχρι το 2012, καθώς είναι οι μόνες πηγές ενέργειας που επιβαρύνουν το περιβάλλον το λιγότερο και μπορούν να αποτελέσουν μία συγκροτημένη και αξιόπιστη λύση στο πρόβλημα της ενεργειακής εξάρτησης.

Επισημαίνεται εδώ ότι για τον έλεγχο και τη βελτίωση του συντονισμού των προγραμμάτων και των πολιτικών των κρατών-μελών της ΕΕ σχετικά με τις ΑΠΕ όπως αποτυπώθηκαν στο «Χάρτη πορείας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας»⁴¹ και ύστερα από τον Κανονισμό 1099/2008/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Οκτωβρίου 2008 για την εκπόνηση στατιστικών για την ενέργεια⁴², αποφασίστηκε ένα ενιαίο και αποδεκτό σύστημα συλλογής και αποτίμησης των στατιστικών δεδομένων⁴³ καθώς και των συμπερασμάτων από τους ελέγχους των στατιστικών υποθέσεων⁴⁴.

---

⁴⁰ COM (1997) 599 τελικό.

⁴¹ COM (2006) 848.

⁴² EE L 304, 14.11.2008

⁴³ Η παραγωγή κοινοτικών στατιστικών διέπεται από τους κανόνες που ορίζονται στον κανονισμό 322/97/ΕΚ του Συμβουλίου της 17ης Φεβρουαρίου 1997.

⁴⁴ Για την αποτύπωση της προόδου της ευρωπαϊκής στρατηγικής για αειφόρο, ανταγωνιστική και ασφαλή ενέργεια, απαιτούνται ύστερα από το ψήφισμα της 14ης Δεκεμβρίου 2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, λεπτομερή και επίκαιρα δεδομένα για την ενέργεια που υποβάλλονται από τα κράτη-μέλη.

1.3.Συμπεράσματα Πρώτου Κεφαλαίου

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι το πρώτο πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για το περιβάλλον (1973) συνέπεσε χρονικά -αμέσως μετά- με τη δημοσίευση της μελέτης της Λέσχης της Ρώμης (1972) και τα «Όρια της Ανάπτυξης»⁴⁵. Η μελέτη αναπτύσσει τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές προεκτάσεις γύρω από το ερώτημα, αν είναι δυνατή η συνεχής οικονομική μεγέθυνση τη στιγμή που αυτή βασίζεται στους περιορισμένους φυσικούς πόρους, δηλαδή στο φυσικό αποθεματικό ενέργειας του πλανήτη, καταλήγοντας ότι η πρόοδος, η ανάπτυξη της οικονομίας και η βελτίωση της ποιότητας της ζωής των πολιτών του κόσμου θα πρέπει να οργανώνεται μέσα στα όρια της φέρουσας ικανότητας των συστημάτων του πλανήτη. Ο αρχικώς βασικός στόχος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για συνεχή μεγέθυνση της οικονομίας, η οποία είναι μία έννοια διακριτή από εκείνη της οικονομικής ανάπτυξης και αναφέρεται στενά σε ποσοτικές μεταβολές του κατά κεφαλήν προϊόντος ή εισοδήματος, ως προϋπόθεση βελτίωσης της ευημερίας αμφισβητήθηκε, καθώς δεν αποτιμήθηκαν οι επιμέρους ποιοτικοί συντελεστές, ήτοι οι κοινωνικές και οικολογικές ισορροπίες που καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη ζωή του ανθρώπου⁴⁶.

Η διαμόρφωση ενός ευρύτερου δικαιώματος στο περιβάλλον στο πεδίο του κοινοτικού δικαίου επήλθε σταδιακά τριτενεργώντας στο εθνικό δίκαιο των κρατών μελών⁴⁷. Τα περιβαλλοντικά αγαθά, εκ των οποίων η ενέργεια, έγινε παραδεκτό ότι επιβάλλουν αποφυγή αλόγιστης κατανάλωσης, συνετή χρήση και επιμελή εκμετάλλευση των πηγών τους, εφόσον είναι κοινόχρηστα και αφορούν όλους. Η άσκηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών επί του περιβάλλοντος εκπορεύεται από την ιδέα της αλληλεξάρτησης άβιων και έμβιων όντων και πρέπει να γίνεται με κεντρικό σημείο

---

⁴⁵ Meadows, D., J. Randers and W. Behrens, *The Limits to Growth*, Report of the Club of Rome, Universe Books, New York, 1972.

⁴⁶ A. Jordan, *The Implementation of EU Environmental Policy; A Policy Problem without a Political Solution?*, *Environ Plann C Gov Policy*, Volume 17, Issue 1, February 1999, σελ. 69-90.

⁴⁷ Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, *Χαράλαμπος Πλατιάς*, *Ευρωπαϊκή Ένωση και περιβάλλον - Ανατομία μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής*, 1η έκδ., Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2010.

αναφοράς τη διατήρηση της αυτοτέλειας, της αειφορίας και της ακεραιότητας της ουσίας του περιβάλλοντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. Η πολιτική της ενέργειας μέσα από την προστασία του περιβάλλοντος

2.1. Προώθηση ΑΠΕ ενάντια στην κλιματική αλλαγή

Η ανάγκη για αναθεώρηση του θεσμικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η απελευθέρωση της αγοράς και κατ' επέκταση και της ενεργειακής αγοράς, με τη διάσπαση της μονοπωλιακής, κρατικοκεντρικής οργάνωσης και την εφαρμογή των αρχών του ελεύθερου ανταγωνισμού⁴⁸ από τη μία πλευρά και η επιτακτική ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος με προτεραιότητα στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής απ' την άλλη, διαμορφώνουν τη σημερινή κατεύθυνση της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, αυτή τη φορά με ταυτόχρονο προσανατολισμό στην απεξάρτηση της Ευρώπης από τη χρήση των «παραδοσιακών» πηγών ενέργειας. Στο άρθρο 191 (Τίτλος XX) της Συνθήκης της Λισαβόνας (Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης – ΣΛΕΕ που υπογράφηκε το 2007)⁴⁹ οι στόχοι της ευρωπαϊκής πολιτικής για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη αναλύονται «στη διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος· στην προστασία της υγείας του ανθρώπου· στη συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων και στην προώθηση, σε διεθνές επίπεδο, μέτρων για την αντιμετώπιση των περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων, και ιδίως την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος». Το άρθρο φαίνεται να βαδίζει παράλληλα με την ενεργειακή πολιτική που για πρώτη φορά αποτυπώνεται σε Συνθήκη και συγκεκριμένα στο άρθρο 194 ΣΛΕΕ (Τίτλος XXI), στο οποίο γίνεται λόγος ξανά στην απαίτηση προστασίας και βελτίωσης του περιβάλλοντος και συγκεκριμένα στην παράγραφο 1 υπό στοιχείο γ' αναφέρεται ότι η λειτουργία της εσωτερικής ενεργειακής αγοράς μεταξύ άλλων στόχο έχει «να προωθεί την ενεργειακή αποδοτικότητα και την

---

⁴⁸ Με την Οδηγία 96/92/ΕΚ εισήχθησαν για πρώτη φορά οι κοινοί κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 2773/1999, ΦΕΚ Α' 286/22.12.1999.

⁴⁹ ΕΕ C 306, 17.12.2007.

εξοικονόμηση ενέργειας καθώς και την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας...»⁵⁰.

Μετά τη δημοσίευση της Οδηγίας 2001/77/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2001⁵¹ και ιδίως με τις τροποποιήσεις που επέφερε η Οδηγία 2009/28/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009⁵² η ΕΕ είναι χωρίς αμφιβολία προσανατολισμένη σε μία στρατηγική με επίκεντρο τη βιώσιμη ανάπτυξη⁵³ και τη χαμηλή σε εκπομπές ρύπων ανταγωνιστική οικονομία (low-carbon economy⁵⁴), ενώ βρίσκεται προς το τέλος του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁵⁵ που περιλαμβάνει τους στόχους της ΕΕ για την περίοδο 2010-2020 για τους οποίους θα χρειαστεί να συμβάλουν όλοι οι τομείς της οικονομίας. Για την Κλιματική Αλλαγή⁵⁶ και την Ενέργεια⁵⁷ προβλέπεται μέχρι το 2020: α) μείωση των αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου κατά 20% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, β) αύξηση της προερχόμενης από ΑΠΕ ηλεκτρικής ενέργειας κατά 20% στη συνολική κατανάλωση ενέργειας στην ΕΕ, γ) μείωση σε σχέση με τα προβλεπόμενα επίπεδα κατανάλωσης κατά 20%, με βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας, δ) συμμετοχή κατ' ελάχιστο 10% των βιοκαυσίμων στις μεταφορές και ε) λειτουργία μίας ανταγωνιστικής εσωτερικής αγοράς ενέργειας. Επιδιώκεται η επιτυχία της ΕΕ στο διττό στόχο της μεγαλύτερης ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού και της μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, με την αύξηση του

---

⁵⁰ Το άρθρο αποτυπώνει ορισμένα από τα «μέσα» ανάπτυξης της πράσινης οικονομίας. Για τη σημασία τους βλ. *Joseph P. Tomain – Hon. Richard D. Cudahy, Energy Law in a Nutshell, 2nd ed., West, σελ. 532.*

⁵¹ ΕΕ L 283/27.10.2001 σελ. 33 – 40.

⁵² ΕΕ L 140/5.6.2009, σελ. 16 επ.

⁵³ Βλ. Απόφαση αριθ. 1386/2013/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Νοεμβρίου 2013 σχετικά με το γενικό ενωσιακό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον έως το 2020 «Ενημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας».

⁵⁴ Βλ. μία από τις επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες οι οποίες προτείνονται στη στρατηγική «Ευρώπη 2020» με τίτλο «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους» για τη μετάβαση σε μια οικονομία με αποτελεσματική χρήση των πόρων και με χαμηλές εκπομπές άνθρακα - COM(2011) 21, 26.1.2011 και Απόφαση αριθ. 406/2009/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009 (ΕΕ L 140, 5.6.2009, σ. 136) περί των προσαθειών των κρατών μελών να μειώσουν τις οικείες εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, ώστε να τηρηθούν οι δεσμεύσεις της Κοινότητας για μείωση των εκπομπών αυτών μέχρι το 2020.

⁵⁵ COM (2010) 2020, 3.3.2010 Ανακοίνωση της Επιτροπής για τη στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μια έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη - «Ευρώπη 2020».

⁵⁶ COM (2008) 30, 23.1.2008 Ανακοίνωση της Επιτροπής «Δύο φορές το 20 έως το 2020 - Η κλιματική αλλαγή και η ευκαιρία της Ευρώπης».

⁵⁷ COM(2010) 639, 10.11.2010 Ανακοίνωση της Επιτροπής «Ενέργεια 2020 – Μια στρατηγική για ανταγωνιστική, αειφόρο και ασφαλή ενέργεια».

μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο συνολικό ενεργειακό μείγμα καθώς η πρόοδος που έχει συντελεστεί την τελευταία δεκαετία δείχνει ότι οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας παρέχουν ακόμα πολλά περιθώρια αξιοποίησης. Ο απολογισμός⁵⁸ μέχρι στιγμής της συγκεκριμένης στρατηγικής καταδεικνύει ότι συνολικά η ΕΕ πλησιάζει στην επίτευξη του στόχου, παρόλο το εμφανές κόστος της οικονομικής κρίσης της τελευταίας οκταετίας, η οποία ίσως και να συνέβαλλε προς τούτο (απλώς περιορίστηκε η αγοραστική δύναμη των Ευρωπαίων και απέναντι στο καταναλωτικό αγαθό της ενέργειας).

Για να ανταποκριθεί η Ένωση στις παγκόσμιες προσπάθειες για την προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές κατά το μερίδιο που της αναλογεί σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του Κιότο, έχει ήδη συμφωνήσει σχετικά με τα επόμενα στάδια του κλιματικού και ενεργειακού πλαισίου της πέραν του 2020⁵⁹. Η Πράσινη Βίβλος, σχετικά με τις πολιτικές που αφορούν το κλίμα και την ενέργεια με χρονικό ορίζοντα το έτος 2030⁶⁰ αποτελεί το επόμενο πλάνο των ενεργειακών και περιβαλλοντικών στόχων και συγκεκριμένα α) μείωση των βλαβερών αέριων εκπομπών τουλάχιστον κατά 40% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, β) συμμετοχή των ΑΠΕ κατά τουλάχιστον 27% στη συνολική κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας στα πλαίσια της ΕΕ, γ) βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας κατά τουλάχιστον 27%. Ο Χάρτης πορείας για τη μετάβαση σε μία ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα με ορίζοντα το 2050⁶¹ και η Λευκή Βίβλος για τις μεταφορές περιλαμβάνουν το βασικό στόχο της Ένωσης, να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 80% έως 95% σε σύγκριση με το 1990.

Στο πλαίσιο της παγκόσμιας προσπάθειας για την αντιμετώπιση και προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές που προκαλεί το φαινόμενο του θερμοκηπίου⁶², η ΕΕ με βάση την

---

⁵⁸ COM(2014) 130 τελικό/2.

⁵⁹ *Rainer Hinrichs-Rahlwes*, Sustainable Energy Policies for Europe: Towards 100% Renewable Energy, CRC Press, 2013.

⁶⁰ COM (2013) 169. Βλ. επίσης και COM (2014) 15 final, 22.1.2014 Ανακοίνωση της Επιτροπής «Πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια κατά την περίοδο από το 2020 έως το 2030».

⁶¹ COM (2011) 112.

⁶² *Chad Damro*, The post-Lisbon institutions and EU external environmental policy, στο συλ. τόμο: *Elisa Morgera* (edit.), The External Environmental Policy of the European Union-EU and International Law Perspectives, Cambridge University Press, 2012, σελ. 55-75.

παραπάνω οργανωμένη περιβαλλοντική στρατηγική, συμμετείχε στις διαπραγματεύσεις της Διάσκεψης της Διεθνούς Κοινότητας για την κλιματική αλλαγή στο Παρίσι το Δεκέμβριο του 2015 και αποτέλεσε θερμότατο υποστηρικτή⁶³ για τη νέα, νομικά δεσμευτική παγκόσμια συμφωνία για τη συγκράτηση της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη σε λιγότερο από 2 °C σε σύγκριση με τα προβιομηχανικά επίπεδα⁶⁴.

2.1.1. Φαινόμενο και αέρια του θερμοκηπίου

Στο παρόν σημείο για την ταυτότητα του επιστημονικού λόγου, κρίνεται αναγκαία μία περιληπτική αναφορά στους όρους «φαινόμενο του θερμοκηπίου» και «αέρια του θερμοκηπίου» ώστε να διευκρινιστεί το περιεχόμενό τους.

Το κλίμα της γης εξαρτάται από τον ήλιο και τη συνεχή τροφοδοσία ηλιακής ακτινοβολίας (ενέργειας), σε πολύ μικρά μήκη κύματος, κυρίως στο ορατό ή υπεριώδες τμήμα του φάσματος του φωτός. Περίπου το ένα τρίτο της ηλιακής ενέργειας που φτάνει στην κορυφή της γήινης ατμόσφαιρας ανακλάται κατευθείαν πίσω στο διάστημα και τα υπόλοιπα δύο τρίτα απορροφώνται από την επιφάνεια της γης και σε μικρότερο βαθμό από την ατμόσφαιρα. Για την εξισορρόπηση της απορροφώμενης αυτής ενέργειας, η γη θα πρέπει να εκπέμπει την ίδια κατά μέσο όρο ποσότητα ενέργειας πίσω στο διάστημα. Επειδή η γη είναι ένας πλανήτης πολύ πιο ψυχρός από τον ήλιο, ακτινοβολεί σε πολύ μεγαλύτερα μήκη κύματος, κυρίως στο υπέρυθρο τμήμα του φάσματος. Μεγάλο μέρος αυτής της θερμικής ακτινοβολίας που εκπέμπεται από τα ηπειρωτικά τμήματα της γης και τους ωκεανούς απορροφάται από την ατμόσφαιρα, συμπεριλαμβανομένων των σύννεφων και επανακτινοβολείται πίσω στη γη με αποτέλεσμα η ενέργεια να εγκλωβίζεται στην ατμόσφαιρα προκαλώντας το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Με άλλα λόγια, όπως οι τοίχοι σε ένα θερμοκήπιο μειώνουν τη ροή του αέρα και αυξάνουν τη θερμοκρασία του στο εσωτερικό, κατ' ανάλογο τρόπο, μέσα από μια παρόμοια φυσική διαδικασία, το φυσικό φαινόμενο του θερμοκηπίου της γης

---

⁶³ Βλ. γενικά *Nick Robins*, *Competitiveness, environmental sustainability and the future of European Union development cooperation*, στο συλ. τόμο *J. Golub* (ed.), *Global competition and EU environmental policy*, Routledge, Oxon 1998, σελ 189-210.

⁶⁴ Για το περιεχόμενο της Ατζέντας από τη Διάσκεψη στο Παρίσι βλ. <http://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/109r01.pdf>

θερμαίνει την επιφάνεια του πλανήτη. Χωρίς το φυσικό αυτό φαινόμενο, η μέση θερμοκρασία στην επιφάνεια της γης θα ήταν κάτω από το σημείο πήξης του νερού (περίπου 4°C) με αποτέλεσμα η ζωή όπως την αντιλαμβανόμαστε σήμερα να μην είναι εφικτή⁶⁵. Ωστόσο, πολλές από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, κυρίως η καύση ορυκτών καυσίμων, η αποψίλωση των δασών, η εντατική αγροτική και κτηνοτροφική δραστηριότητα, η βιομηχανία και ο σύγχρονος οικιστικός τρόπος ζωής⁶⁶, έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό το φυσικό φαινόμενο του θερμοκηπίου, διασπώντας τις φυσικές ισορροπίες και προκαλώντας την υπερθέρμανση του πλανήτη.

Το κυριότερο αέριο του θερμοκηπίου είναι οι υδρατμοί, οι οποίοι ευθύνονται για περίπου τα δύο τρίτα του φυσικού φαινομένου του θερμοκηπίου. Στην ατμόσφαιρα, τα μόρια νερού δεσμεύουν τη θερμότητα που εκπέμπει η γη και έπειτα την εκπέμπουν εκ νέου προς όλες τις κατευθύνσεις, θερμαίνοντας έτσι την επιφάνεια της γης πριν επιστρέψουν τελικά στο διάστημα. Οι ανθρώπινες δραστηριότητες δεν αυξάνουν τους υδρατμούς στην ατμόσφαιρα, βέβαια ο θερμότερος αέρας μπορεί να κατακρατήσει πολύ περισσότερη υγρασία με συνέπεια οι αυξημένες θερμοκρασίες να εντείνουν περαιτέρω τις κλιματικές αλλαγές. Ο κυριότερος συντελεστής του ανθρωπογενούς φαινομένου του θερμοκηπίου είναι το *διοξείδιο του άνθρακα*, το οποίο ευθύνεται παγκοσμίως για το τουλάχιστον 60% του «ενισχυμένου» φαινομένου των αερίων θερμοκηπίου. Πολλά δισεκατομμύρια τόνοι άνθρακα ανταλλάσσονται με φυσικό τρόπο κάθε χρόνο μεταξύ της ατμόσφαιρας, των ωκεανών και της επίγειας χλωρίδας, όμως από το 1800, η συγκέντρωσή του έχει αυξηθεί κατά περίπου 30%, καθώς τεράστιες ποσότητες ορυκτών καυσίμων καίγονται για να παραχθεί ενέργεια.

Το δεύτερο σημαντικότερο αέριο που ευθύνεται για το ανθρωπογενές φαινόμενο του θερμοκηπίου είναι το *μεθάνιο*, οι συγκεντρώσεις του οποίου σε σχέση με τα

---

⁶⁵ IPCC, Climate Change 2007: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, *Solomon, S., D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M.Tignor and H.L. Miller* (eds), FAQ 1.3, Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, 2007, διαθέσιμο και στην ιστοσελίδα: http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/wg1/en/contents.html.

⁶⁶ Eurostat, Greenhouse gas emissions by industries and households, 2015, άρθρο διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Greenhouse_gas_emissions_by_industries_and_households και Greenhouse gas emission statistics, 2015, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Greenhouse_gas_emission_statistics#Main_statistical_findings

προβιομηχανικά επίπεδα έχουν διπλασιαστεί και συμβάλλουν κατά περίπου 20% στην ενίσχυση του φαινομένου των αερίων θερμοκηπίου, αφού στην ατμόσφαιρα δεσμεύει θερμότητα 23 φορές πιο αποτελεσματικά από το διοξείδιο του άνθρακα. Το *μονοξείδιο του αζώτου* είναι ένα ακόμα αέριο του θερμοκηπίου, 310 φορές πιο αποτελεσματικό από το διοξείδιο του άνθρακα στην απορρόφηση της θερμότητας! Οι συγκεντρώσεις στην ατμόσφαιρα έχουν αυξηθεί από τα πρώτα έτη της βιομηχανοποίησης του πλανήτη κατά περίπου 16% και συμβάλλουν κατά 4 έως 6% στην ενίσχυση του φαινομένου του θερμοκηπίου.

Τέλος τα *φθοριούχα αέρια*, όπως οι υδροφθοράνθρακες (για την ψύξη και την κατάψυξη), οι υπερφθοράνθρακες (κατά την παραγωγή αλουμινίου), το εξαφθοριούχο θείο (στην ηλεκτρονική βιομηχανία) και οι χλωροφθοράνθρακες είναι τα μόνα αέρια θερμοκηπίου που δεν έχουν συντεθεί με φυσικό τρόπο, αλλά έχουν δημιουργηθεί από τον άνθρωπο για βιομηχανικούς σκοπούς με εμφανέστατες καταστροφές στη στιβάδα του όζοντος⁶⁷. Το μερίδιό τους στις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου είναι περίπου 1,5% αλλά δυστυχώς είναι εξαιρετικά ισχυρά αφού μένουν στην ατμόσφαιρα για χιλιάδες χρόνια και μπορούν να δεσμεύσουν θερμότητα 22.000 φορές πιο αποτελεσματικά από ό,τι διοξείδιο του άνθρακα⁶⁸!!!

Οι εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου διακρίνονται σε άμεσες και έμμεσες. Άμεσες εκπομπές αποτελούν τα καυσαέρια που προκύπτουν από την παραγωγή ενέργειας, ενώ οι έμμεσες αποτελούνται από τα αέρια που απελευθερώνονται κατά την διάρκεια κατασκευής των εκάστοτε μονάδων παραγωγής και από τις εκλύσεις αερίων κατά την διάρκεια λειτουργίας, όπως π.χ. είναι η έκλυση μεθανίου από την παραγωγή βιοκαυσίμων.

---

⁶⁷ Το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ του 1987 απαγορεύει την παραγωγή ουσιών που καταστρέφουν το στρώμα του όζοντος και συμβάλλει σημαντικά στην προστασία του κλίματος του πλανήτη, δεδομένου ότι οι ουσίες που καταστρέφουν το όζον είναι, ταυτόχρονα, ισχυρά αέρια θερμοκηπίου.

⁶⁸ IPCC, Climate Change 2007, όπ. π., FAQ 2.1.

2.2.Μηχανισμοί στήριξης των ΑΠΕ στην ΕΕ

Η ΕΕ εξετάζει επιλογές πολιτικής έναντι των σοβαρών περιβαλλοντικών προβλημάτων με τη σταδιακή και οικονομικά συμφέρουσα μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία, λαμβάνοντας υπόψη τα ενδεικτικά ορόσημα που προβλέπονται στον χάρτη πορείας για τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών έως το 2050. Για να καταφέρει Ένωση να επιτύχει τους φιλόδοξους ενεργειακούς και κλιματικούς στόχους της συμφωνήθηκε ότι όλα τα κράτη μέλη πρέπει να υιοθετήσουν μηχανισμούς προώθησης για εκμετάλλευση των ήπιων μορφών ενέργειας με τις αντίστοιχες κοινοτικές και κρατικές ενισχύσεις προκειμένου οι επενδύσεις στον τομέα να είναι και οικονομικά βιώσιμες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει την ανάγκη οικονομικής στήριξης των μονάδων εκμετάλλευσης ΑΠΕ⁶⁹, για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος, πάντοτε όμως υπό την υπαγόρευση των κανόνων ανταγωνισμού των άρθρων 101, 102, 106-108 ΣΛΕΕ⁷⁰.

2.2.1. Μέσα στήριξης των μονάδων παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ

Τα περισσότερα κράτη μέλη μετά τη δημοσίευση της Οδηγίας 2001/77/ΕΚ εφαρμόζουν ένα φάσμα διαφορετικών επιχειρησιακών συστημάτων στήριξης της ενέργειας από ΑΠΕ σε εθνικό επίπεδο, που αποφέρουν οφέλη κυρίως σε σχέση με μορφές ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές οι οποίες παράγονται στην επικράτειά τους, με κυρίαρχα⁷¹ τις επιδοτήσεις για επενδύσεις (financial support), τα πράσινα πιστοποιητικά (green certificate system), τις φορολογικές επιστροφές, μειώσεις ή

---

⁶⁹ Reinhard Haasa, Christian Panzera, Gustav Rescha, Mario Ragwitz, Gemma Reece, Anne Heldb, A historical review of promotion strategies for electricity from renewable energy sources in EU countries, Renewable and Sustainable Energy Reviews, Volume 15, Issue 2, February 2011, Pages 1003–1034.

⁷⁰ Χ. Συνοδινός, Εφαρμογή των διατάξεων ανταγωνισμού στον κλάδο της ενέργειας, ΈκΔ, 10/2008, σελ. 20 επ.

⁷¹ Υπάρχει και το σύστημα των διαδικασιών δημοπρασίας (tendering systems) σε δύο κράτη μέλη την Ιρλανδία και τη Γαλλία. Ωστόσο, η Γαλλία άλλαξε το σύστημά της σε τιμολόγιο τροφοδότησης σε συνδυασμό με το σύστημα δημοπρασίας σε ορισμένες περιπτώσεις, η δε Ιρλανδία ακολούθησε παρόμοια κίνηση. Με βάση τη διαδικασία δημοπρασίας, το κράτος προκηρύσσει μειοδοτικό διαγωνισμό προσφορών για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, της οποίας η τελική τιμή προκύπτει από τη δημοπρασία και συμφωνείται με σύμβαση. Το επιπρόσθετο κόστος που δημιουργεί η αγορά ΗΑΠΕ μεταβιβάζεται στον τελικό καταναλωτή ηλεκτρικής ενέργειας, μέσω ειδικού τέλους. Ενώ τα συστήματα δημοπρασίας θεωρητικά χρησιμοποιούν κατά βέλτιστο τρόπο τις δυνάμεις της αγοράς, από τη φύση τους άλλοτε σταματούν και άλλοτε ξεκινούν πράγμα που δεν οδηγεί στη διαμόρφωση σταθερών συνθηκών. Ο τύπος αυτός μηχανισμού συνεπάγεται επίσης τον κίνδυνο μη υλοποίησης των έργων λόγω ανεπαρκών προσφορών.

απαλλαγές (tax incentives) κυρίως σε Μάλτα και Φινλανδία και τα συστήματα άμεσης στήριξης των τιμών ηλεκτροπαραγωγής/τιμολόγια τροφοδότησης (feed-in tariffs). Για την εύρυθμη λειτουργία των εν λόγω εθνικών καθεστώτων στήριξης τα κράτη μέλη ελέγχουν τις επιπτώσεις και το κόστος των οικείων εθνικών καθεστώτων στήριξης σύμφωνα με τους εθνικούς τους στόχους και το αντίστοιχο ενεργειακό δυναμικό τους.

Η Επιτροπή φαίνεται ότι θεωρεί συμβατές με την εσωτερική αγορά ορισμένες κρατικές ενισχύσεις⁷² για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁷³, εφόσον κρίνει ότι δεν επιφέρουν στρέβλωση του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά και δεν επηρεάζουν τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών κατά τρόπο που αντιβαίνει στο άρθρο 107 § 1 της ΣΛΕΕ, το οποίο ορίζει την αρχή της απαγόρευσης των κρατικών ενισχύσεων, ούτε βρίσκονται σε αντίθεση με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου. Ανάμεσα σ' αυτές, οι ενισχύσεις για την προώθηση της πρόσβασης σε αξιόπιστες υπηρεσίες ασφαλούς, προσιτής, φιλικής προς το κλίμα και βιώσιμης ενέργειας, ως βασικού μοχλού για την υλοποίηση της έξυπνης και για την χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης και η ενίσχυση της μεγαλύτερης χρήσης τεχνολογιών ανανεώσιμης ενέργειας αξιολογούνται από την Επιτροπή ως μη αντιβαίνουσες στους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων ούτε προκαλούν ζημία στη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς⁷⁴.

Με το σύστημα των πράσινων πιστοποιητικών καθορίζεται διοικητικά από τα κράτη μέλη το ποσοστό της προερχόμενης από ΑΠΕ ηλεκτρικής ενέργειας που πρέπει κάθε φορά να διαχέεται στο Σύστημά τους. Για κάθε κράτος μέλος υπάρχει διαφορετικό ποσοστό συμμετοχής πράσινης ενέργειας στην αγορά ενέργειας, ανάλογα με το

---

⁷² Βλ. Κανονισμό 800/2008/ΕΚ της Επιτροπής της 6ης Αυγούστου 2008, για την κήρυξη ορισμένων κατηγοριών ενισχύσεων ως συμβατών με την κοινή αγορά κατ' εφαρμογή των άρθρων 87 και 88 της Συνθήκης (Γενικός κανονισμός απαλλαγής κατά κατηγορία), ΕΕ L 214/9.8.2008.

⁷³ *Μιχάλης Κεκελέκης*, Η ευρωπαϊκή πολιτική ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων στον τομέα της ενέργειας με έμφαση στην προστασία του περιβάλλοντος, στο συλλογ. τόμο *Νικόλαος Ε. Φαραντούρης* (επιμ.), *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 161-169.

⁷⁴ Βλ. Κανονισμό 663/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 για τη θέσπιση προγράμματος ενίσχυσης της οικονομικής ανάκαμψης με τη χορήγηση κοινοτικής χρηματοδοτικής συνδρομής για έργα στον τομέα της ενέργειας (ΕΕ L 200/31.7.2009) και την Ανακοίνωση της Επιτροπής για τις Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020), ΕΕ C 200/01/28.6.2014.

ενεργειακό του δυναμικό και τη γεωγραφία⁷⁵ του, που αντιπροσωπεύει το ελάχιστο ποσοστό ενέργειας από ΑΠΕ που πρέπει να παράγει, να καταναλώνει ή να εξάγει το κράτος αυτό. Κάθε λοιπόν συμμετέχον κράτος πρέπει να εξασφαλίσει το προκαθορισμένο ποσοστό ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ, απορροφώντας την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από παραγωγούς που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ΑΠΕ τόσο στην επικράτειά του όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο⁷⁶. Δημιουργείται με τον τρόπο αυτό μία δευτερογενής αγορά πιστοποιητικών μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών με αποτέλεσμα η τιμή αγοράς και πώλησης της ενέργειας που προέρχεται από ΑΠΕ να προσδιορίζεται μέσα από τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού, καθώς οι παραγωγοί ανταγωνίζονται να πουλήσουν την ενέργεια που παράγουν σε καταναλωτές που αναζητούν να αγοράσουν στην πιο ευνοϊκή τιμή πώλησης. Αποτελούν επομένως τα πράσινα πιστοποιητικά μέσα που βασίζονται στη δύναμη της αγοράς να αυτορυθμίζεται και διευρύνουν τους τρόπους αξιοποίησης των έργων ΑΠΕ.

Το πιο συνηθισμένο μέσο στήριξης που εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη είναι η εγγύηση απορρόφησης της παραγόμενης από ΑΠΕ ενέργειας σε καθορισμένη τιμή από τους αρμόδιους διαχειριστές του δικτύου διασύνδεσης, το σύστημα άμεσης στήριξης των τιμών. Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται κλίμα ασφάλειας στους επενδυτές καθώς διασφαλίζεται η σταθερότητα ως προς το κέρδος των παραγωγών ΑΠΕ και η οικονομική βιωσιμότητα της επένδυσης.

Για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των διάφορων μέσων υποστήριξης η Ένωση λαμβάνει ως κριτήριο τις ουσιαστικές διαφορές των εθνικών γνωρισμάτων κάθε κράτους μέλους διότι υπάρχει κίνδυνος να καταστεί οικονομικά ασύμφορη τελικώς η εφαρμογή ενός μηχανισμού υποστήριξης όταν υπάρχει μεγάλη απόκλιση ανάμεσα στο κόστος παραγωγής της πράσινης ενέργειας και στο αναμενόμενο αποτέλεσμα του κάθε μηχανισμού υποστήριξης. Επιπλέον κάθε μέσο υποστήριξης συμβάλλει με διαφορετικό τρόπο στους επιμέρους τομείς της παραγωγής ηλεκτρικής

---

⁷⁵ Αναλυτικά για το πλάνο συμμετοχής κάθε χώρας μέλους βλ. <http://ec.europa.eu/energy/en/topics/renewable-energy/national-action-plans>

⁷⁶ Βλ. Οδηγία 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Οκτωβρίου 2003 σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας, όπως έχει τροποποιηθεί.

ενέργειας από ΑΠΕ, είτε στην ενίσχυση των επενδυτικών κινήτρων, είτε στην οικονομική αποδοτικότητα για τον επενδυτή, είτε στη βελτίωση της αποδοτικότητας των τεχνολογιών ΑΠΕ και στην αύξηση της διείσδυσής τους στο ενεργειακό μείγμα της Ένωσης⁷⁷.

Με βασικό θεμέλιο την πολιτική των εθνικών καθεστώτων στήριξης των ΑΠΕ εκδόθηκε η Οδηγία 2009/28/ΕΚ, που ισχύει έως σήμερα, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των προηγούμενων Οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ. Στόχος είναι πλέον η διευκόλυνση της διασυνοριακής υποστήριξης των μορφών ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές χωρίς να θίγονται τα εθνικά καθεστάτα στήριξης. Η οδηγία προβλέπει προαιρετικούς μηχανισμούς συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών, ήτοι να συμφωνούν ως προς το βαθμό στήριξης που παρέχει ένα κράτος μέλος στην παραγωγή ενέργειας σε άλλο κράτος μέλος και ως προς το βαθμό συμμετοχής της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε σχέση με τους αντίστοιχους εθνικούς συνολικούς στόχους, προκειμένου να κρατηθούν σε χαμηλά επίπεδα τα κόστη για τους τελικούς καταναλωτές. Ο συντονισμός των κρατών μπορεί να γίνει με συνεργασία σε κοινά έργα ανανεώσιμης ενέργειας και κοινά καθεστάτα στήριξης, με ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών και άλλου εθελοντικού συντονισμού μεταξύ τους⁷⁸. Θεσπίζονται οι νέοι κανόνες για τα κοινά έργα μεταξύ κρατών μελών και με τρίτες χώρες, τις εγγυήσεις προέλευσης, τις νέες απλοποιημένες διοικητικές διαδικασίες, την πληροφόρηση, την κατάρτιση και την πρόσβαση στο δίκτυο ηλεκτρικής ενέργειας για ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές και καθιερώνονται κριτήρια αειφορίας για βιοκαύσιμα και βιορευστά και τέλος τα εθνικά σχέδια δράσης για τις ΑΠΕ⁷⁹.

Καθώς η μεταβατική περίοδος της εσωτερικής αγοράς θα δώσει τη θέση της στην ολοκλήρωση, περαιτέρω σκοπός της Ένωσης τα επόμενα χρόνια είναι η σταδιακή ελαχιστοποίηση της οικονομικής ενίσχυσης των έργων ΑΠΕ και η διασφάλιση της

---

⁷⁷ Ανακοίνωση της Επιτροπής, «Στήριξη της ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας», COM (2005) 627, τελικό.

⁷⁸ Αιτιολογική σκέψη 25 και 35 Οδηγίας 2009/28/ΕΚ.

⁷⁹ Για το ελληνικό σχέδιο δράσης σχετικά με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, βλ. <http://www.ypeka.gr/?tabid=285>

οικονομικής τους ανταγωνιστικότητας στην ενεργειακή αγορά, η καθιέρωση ευέλικτων μηχανισμών στήριξης των τιμών με την αντικατάσταση του συστήματος των «feed in tariffs» από το «feed in premium»⁸⁰, δηλαδή ένα σύστημα εγγυημένης διαφορικής τιμής που θα ανταποκρίνεται στο πραγματικό κόστος παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ και στις τρέχουσες συνθήκες της αγοράς, ή ενός συστήματος «net metering», συμψηφισμού δηλαδή της παραγόμενης με την καταναλισκόμενη ενέργεια⁸¹ για τους φωτοβολταϊκούς σταθμούς.

2.2.2. Η περίπτωση της Ελλάδας

Σε εθνικό επίπεδο η ενεργειακή πολιτική χαρακτηρίζεται όπως είναι αναμενόμενο στη συγκεκριμένη φάση ωριμότητας της ελληνικής ενεργειακής αγοράς από την κομβική κρατική παρέμβαση στη διάδοση της ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ και στον προσδιορισμό των επιπέδων ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας. Πρόκειται για την εφαρμογή και στην Ελλάδα του συστήματος άμεσης στήριξης των τιμών, δηλαδή με τη θεσμοθέτηση σταθερών τιμών πώλησης για την παραγόμενη από ΑΠΕ ηλεκτρική ενέργεια, με την υποχρέωση του Ανεξάρτητου Διαχειριστή του Συστήματος και του Διαχειριστή Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών να συνάπτει σύμβαση αγοραπωλησίας με τον κάτοχο της άδειας παραγωγής, εφόσον οι εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας συνδέονται στο Σύστημα ή με το Δίκτυο των Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών αντίστοιχα⁸². Παράλληλα προβλέπονται και επενδυτικά κίνητρα από κοινοτικούς και εθνικούς πόρους με την έκδοση των εκάστοτε καλούμενων Αναπτυξιακών Νόμων.

---

⁸⁰ Βλ. Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την καθοδήγηση σχετικά με τους μηχανισμούς υποστήριξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT, European Commission guidance for the design of renewables support schemes, SWD (2013) 439 final, 5.11.2013.

⁸¹ Αναλυτικά για τις μεθόδους τιμολόγησης της ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ *Steven Ferrey*, Sale of Electricity, στο συλ. τόμο Michael B. Gerrard (edit.), The law of clean energy: efficiency and renewables, 1st ed., 2011, American Bar Assotiation, σελ. 217-236.

⁸² ά. 12 ν. 3468/2006.

2.3.ΑΠΕ και ενεργειακή ασφάλεια

Η Ένωση εισάγει περισσότερο από το 50% της ενέργειας που καταναλώνεται στο έδαφός της με συνολικό κόστος πάνω από ένα δις ευρώ κάθε μέρα⁸³. Οι κρίσεις φυσικού αερίου (χειμώνας του 2006 και του 2009) και η αύξηση των τιμών του πετρελαίου έως τα μέσα του 2008 κατέδειξαν πόσο ενεργειακά ευάλωτη είναι η Ευρώπη. Οι εσωτερικές πηγές ενέργειας —άνθρακας, φυσικό αέριο και πετρέλαιο— μειώνονται, με αποτέλεσμα η Ευρώπη να εξαρτάται όλο και περισσότερο από εισαγωγές για τον ενεργειακό της εφοδιασμό. Για την υλοποίηση του ζωτικής σημασίας στόχου της ΕΕ, τη διασφάλιση της ασφάλειας του εφοδιασμού ταυτόχρονα με τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου είναι επείγουσα η υλοποίηση ορισμένων σημαντικών έργων ενεργειακής υποδομής και στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας καθώς η ενέργεια από ΑΠΕ κρίνεται ως μία «αναμφιβόλως θετική επιλογή».

Η ενθάρρυνση της ανάπτυξης της αγοράς ανανεώσιμων πηγών ενέργειας πανευρωπαϊκά και η ενίσχυση της παραγωγικής δύναμης της περιφέρειας είναι λόγοι δυναμικής ώθησης μίας καινοτόμου και ανταγωνιστικής οικονομίας, αποτελούν δε εργαλεία για βιώσιμες επενδύσεις στον τομέα, οι οποίες επιτρέπουν τη μείωση της εξάρτησης από εισαγόμενα ορυκτά καύσιμα και τη μεγαλύτερη αξιοποίηση των νέων ενεργειακών τεχνολογιών. Η στροφή προς την αποκεντρωμένη παραγωγή ενέργειας προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα, μεταξύ των οποίων αξιοποίηση τοπικών ενεργειακών πόρων, αύξηση της τοπικής ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού με τη μεταφορά ενέργειας σε μικρότερες αποστάσεις και μείωση των απωλειών ενέργειας κατά τη μεταφορά.

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και η στήριξη στην ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ συνδέονται στενά μεταξύ τους, ενόψει των επιπτώσεων από τις διακυμάνσεις στις τιμές του πετρελαίου και του αυξανόμενου προβληματισμού για τη διασφάλιση αξιόπιστων πηγών προμήθειας και οδών διαμετακόμισης φυσικού αερίου. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας αναπτύσσονται χωρίς τη σκιά πολιτικών και διπλωματικών κινδύνων, καθώς μπορούν να προσφέρουν νέες εγκαταστάσεις που

---

⁸³ COM (2014) 00330 τελικό, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, «Ευρωπαϊκή στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια».

συμβάλλουν στην ασφάλεια του εφοδιασμού και διευρύνουν τη σύνδεση ενεργειακών πηγών των επιχειρήσεων ηλεκτροπαραγωγής. Αντιστρόφως, οι πτυχές της εσωτερικής αγοράς όπως η ελευθερία του εμπορίου, η διαφάνεια, ο διαχωρισμός δραστηριοτήτων, η γνώση της πηγής και οι διασυνδέσεις ηλεκτρικών συστημάτων μπορούν να επιταχύνουν την εφαρμογή της ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Επίσης για την αύξηση της παραγωγής ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι αναγκαία η διασφάλιση της μεταφοράς, μέσω έξυπνων δικτύων νέας τεχνολογίας⁸⁴, προερχόμενου από ανανεώσιμες πηγές ηλεκτρισμού από την παραγωγή σε κέντρα ζήτησης και αποθήκευσης⁸⁵. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν τη δυνατότητα συμβολής τους στην ασφάλεια του εφοδιασμού ενημερώνοντας για τη συνολική επάρκεια του εγχώριου συστήματος ηλεκτρισμού για την ικανοποίηση της παρούσας και μελλοντικής ζήτησης εντός των συνόρων τους, παρουσιάζοντας τις επενδυτικές τους προθέσεις και δρομολογώντας διαδικασία υποβολής προσφορών ή ισοδύναμη διαδικασία για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ. Θα πρέπει να υποστηρίζουν τη δυνατότητα, χάριν της προστασίας του περιβάλλοντος και της προώθησης εκκολλητόμενων νέων τεχνολογιών, να προβαίνουν σε πρόσκληση προς υποβολή προσφορών για τη δημιουργία νέου δυναμικού, που θα περιλαμβάνει ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και συμπαραγωγή ηλεκτρισμού και θερμότητας, εξυπηρετώντας τη διαλειτουργικότητα, την ευελιξία και τη διασύνδεση του ευρωπαϊκού δικτύου⁸⁶. Σκοπός του καλά διασυνδεδεμένου ενεργειακού δικτύου⁸⁷ είναι πέραν της βελτιστοποίησης της ευρωπαϊκής υποδομής και της αναβάθμισης της

---

⁸⁴ Για τη σημασία της μεταφοράς και αποθήκευσης ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ καθώς για τη λειτουργία των ευφών δικτύων βλ. *Michael Dworkin, Javier Garcia – Lomas Gago, Clay Francis, Paul Foley, Anna Skubikowski, and Shahin Milan, Energy Transmission and Storage*, στο συλ. τόμο *Michael B. Gerrard* (edit.), όπ. π., σελ. 531-554.

⁸⁵ COM (2010) 677 τελικό, Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «Προτεραιότητες για την ενεργειακή υποδομή για το 2020 και μετέπειτα - Προσχέδιο για ενοποιημένο ευρωπαϊκό ενεργειακό δίκτυο» στην οποία αναφέρεται ότι αποτελεί αναγκαιότητα ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση των ενεργειακών δικτύων ώστε να διασφαλίζεται η διασυννοριακή σύνδεσή τους. Με τον τρόπο αυτό μπαίνει σε λειτουργία η αρχή της Αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών καθώς μέχρι το 2015 δεν θα πρέπει κανένα κράτος μέλος να κινδυνεύει με αποκλεισμό από τα ευρωπαϊκά δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας λόγω ανεπάρκειας ή ακαταλληλότητας των συνδέσεων.

⁸⁶ Βλ. Κανονισμό (ΕΕ) 1316/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2013 για τη σύσταση της διευκόλυνσης «Συνδέοντας την Ευρώπη» και αιτιολογική σκέψη 24 και 55, (ΕΕ L 348/20.12.2013, σελ. 129).

⁸⁷ *T.J. Hammons, Integrating renewable energy sources into European grids, International Journal of Electrical Power & Energy Systems, Volume 30, Issue 8, October 2008, Pages 462–475.*

εξυπηρέτησης των μελών της Ένωσης, η διοχέτευση τυχόν πλεονάσματος ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ εκτός των συνόρων , διευρύνοντας την ανταγωνιστικότητα των ΑΠΕ και εν γένει της ευρωπαϊκής οικονομίας.

Στην ίδια συλλογιστική ανήκει και η επίτευξη των δεσμευτικών εθνικών συνολικών στόχων των κρατών μελών. Μέσα από μία ενδεικτική πορεία δράσης, τα κράτη μέλη πρέπει να ακολουθούν το εθνικό σχέδιο δράσης για την ανανεώσιμη ενέργεια, το οποίο περιλαμβάνει ενημέρωση για τους διάφορους τομεακούς στόχους των ΑΠΕ και τις δυνατότητες χρήσης κάθε μορφής ενέργειας. Επιπλέον, τα κράτη μέλη θεσπίζουν δικά τους μέτρα για την επίτευξη των εθνικών τους στόχων εκτιμώντας κατά πόσον τα μέτρα ενεργειακής απόδοσης και εξοικονόμησης ενέργειας στην εγχώρια ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας μπορούν να συμβάλουν στην επίτευξη των εθνικών τους στόχων. Τα κράτη μέλη για την αποτελεσματικότερη διαχείριση, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το βέλτιστο συνδυασμό τεχνολογιών ενεργειακής απόδοσης και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

2.4.Συμπεράσματα Δεύτερου Κεφαλαίου

Η αλληλεξαρτώμενη με το περιβάλλον ευρωπαϊκή ενεργειακή στρατηγική βρίσκεται ανάμεσα στις βασικές προτεραιότητες της ΕΕ για τα επόμενα χρόνια. Απαραίτητος είναι ο ασφαλής και βιώσιμος ενεργειακός εφοδιασμός των ευρωπαϊκών οικονομιών, ώστε κανένα κράτος μέλος να μην βρίσκεται σε μειονεκτική θέση, ενώ άμεση προτεραιότητα δίνεται στις ανανεώσιμες πηγές και στα διευρωπαϊκά ενεργειακά έργα με κύριο στόχο μία ανταγωνιστική αναπτυξιακά Ευρώπη με μειωμένη ενεργειακή κατανάλωση.

Η ιδέα της βιώσιμης ανάπτυξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί κομβικό άξονα στην εσωτερική στρατηγική σχεδίαση⁸⁸ και ορίζεται κυρίως με κριτήρια οικονομικής ανάπτυξης προτείνοντας ταυτόχρονα την ανάγκη διαφύλαξης του περιβάλλοντος, ως

---

⁸⁸ *Andrew Jordan - Camilla Adelle* (ed.), *Environmental Policy in the EU: Actors, institutions and processes*, 3rd Edition, Routledge, 2012.

λύση ανάμεσα στις φωνές για παντελή έλλειψη ή υπερβολική προστασία⁸⁹ του περιβάλλοντος. Ως εξαρτημένη ενεργειακά από τα ορυκτά καύσιμα, η Ένωση αναλώνει μεγάλο τμήμα της περιβαλλοντικής και ενεργειακής πολιτικής κυρίως στη θέσπιση κανόνων ελέγχου κι ασφάλειας για την παραγωγή ενέργειας, αν και έκανε το πρώτο βήμα, με την καθιέρωση μέτρων εξοικονόμησης ενέργειας και συγκεκριμένων στόχων για τις ΑΠΕ, για τη μετάβαση σε μία ουσιαστική πράσινη ανάπτυξη. Θα χρειαστεί όμως ένα μεγάλο διάστημα χρόνου για την προσαρμογή και την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Η επιτυχία της ευρωπαϊκής ενεργειακής στρατηγικής θα κριθεί από τα αποτελέσματα της συνεργασίας και της αλληλένδετης δράσης των κρατών μελών στην αποσύνδεση των περιβαλλοντικών προβλημάτων από την παραγωγή ενέργειας αλλά και στα αποτελέσματα της αξιοποίησης των ευρωπαϊκών ενισχύσεων στον τομέα των επενδύσεων και της τεχνολογίας.

Η συμβολή της Ελλάδας στους ευρωπαϊκούς στόχους, ως χώρα με υψηλό ανανεώσιμο ενεργειακό δυναμικό και δυνητικά υψηλή ποιότητα περιβάλλοντος, μπορεί με τη σωστή οργάνωση να οδηγήσει στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της και στην ανάδειξή της σε σημαντικό παίκτη της νότιας ευρωπαϊκής αγοράς. Παρότι η χώρα θέλησε από νωρίς να εκμεταλλευτεί συμπληρωματικά τις διαθέσιμες ΑΠΕ για την κάλυψη των ενεργειακών της αναγκών, η οργάνωση της ενεργειακής της αγοράς βασίστηκε καθ' ολοκληρία στη λιγνιτική παραγωγή. Με δεδομένη την πανκυριαρχία της ΔΕΗ στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, οι δραστηριότητες που αφορούν την εκμετάλλευση των ΑΠΕ για ηλεκτροπαραγωγή για πολλά χρόνια διακρίνονταν από έντονη έλλειψη ενδιαφέροντος. Η κομβική αλλαγή επήλθε μέσα από την εναρμόνιση με την ευρωπαϊκή περιβαλλοντική και ενεργειακή νομοθεσία, η οποία άλλαξε σε μεγάλο βαθμό την εικόνα του ενεργειακού τοπίου της χώρας.

---

⁸⁹ *O'Riordan, T.*, The sustainability debate, στο συλλογ. τόμο *O'Riordan T. (ed.)*, Environmental Science for Environmental Management, Pearson, Prentice Hall, 2000, σελ. 29-62.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. Θεσμικό πλαίσιο ΑΠΕ στην Ελλάδα

3.1. Αρχικά στάδια – Τα πρώτα νομοθετήματα

Η εγχώρια νομοθεσία για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ πριν τη θέση σε ισχύ του ν. 3468/2006 αποτυπώνεται κατά κύριο λόγο στους ν. 2244/1994, 2773/1999, 2941/2001 και 3175/2003⁹⁰.

Όμως και κατά τα προηγούμενα έτη υπήρξαν διάφορες ρυθμίσεις που αναφέρονταν σε συγκεκριμένα είδη ΑΠΕ και σκοπό είχαν την ειδικότερη προώθηση της ηλεκτροπαραγωγής από ανεξάρτητους ιδιώτες για την κάλυψη των ιδίων αναγκών τους ή για την πώληση της παραγόμενης ενέργειας στη ΔΕΗ⁹¹. Η πρώτη ρύθμιση αφορά την εκμετάλλευση της γεωθερμικής ενέργειας με το ν. 1475/1984 «Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού» ενώ το επόμενο έτος ακολουθεί ο ν. 1559/1985 «Ρύθμιση θεμάτων εναλλακτικών μορφών ενέργειας και ειδικών θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις», με τον οποίο επιχειρείται μία πιο συστηματική προσπάθεια προώθησης των ΑΠΕ στη χώρα, η οποία και εντείνεται με το Π.Δ. 375/1987 «Ίδρυση Νομικού Προσώπου Ιδιωτικού Δικαίου με την επωνυμία Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας» (ΚΑΠΕ). Σήμερα το ΚΑΠΕ λειτουργεί ως το Εθνικό Συντονιστικό Κέντρο για την προώθηση των Ανανεώσιμων Πηγών, της Ορθολογικής Χρήσης και της Εξοικονόμησης Ενέργειας στο πλαίσιο της εθνικής και κοινοτικής πολιτικής και νομοθεσίας, για την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη.

Με το ν. 2244/1994 «Ρύθμιση θεμάτων ηλεκτροπαραγωγής από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και από συμβατικά καύσιμα και άλλες διατάξεις» η ΔΕΗ διατήρησε το δικαίωμα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ ενώ επιτράπηκε και η παραγωγή,

---

⁹⁰ Ν. Τσοκανάς, Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μέσα από τα πολιτικά και νομικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και το αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας, ΠερΔικ 2004, σελ 184 επ.

⁹¹ Κωνσταντίνος Π. Βατάλης, Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007, σελ. 35 επ.

ύστερα από την έκδοση άδειας εγκατάστασης και λειτουργίας, από αυτόνομους παραγωγούς με τον όρο διάθεσης της παραγόμενης ενέργειας στη ΔΕΗ. Ο νόμος προέβλεπε ενιαία και συμφέρουσα τιμή για όλες τις μορφές ΑΠΕ τόσο για το διασυνδεδεμένο δίκτυο όσο και τα μη διασυνδεδεμένα νησιά και έδινε στους ανεξάρτητους παραγωγούς τη δυνατότητα σύναψης μακροχρόνιων συμβολαίων με τη ΔΕΗ, με αποτέλεσμα την οικονομική βιωσιμότητα των επενδύσεων. Το διάστημα αυτό παρατηρήθηκε αύξηση των επενδύσεων στην αιολική ενέργεια⁹².

Με το ν. 2773/1999 «Απελευθέρωση της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας – Ρύθμιση θεμάτων ενεργειακής πολιτικής και λοιπές διατάξεις»⁹³ συμμορφώνεται η εγχώρια νομοθεσία προς την Οδηγία 96/92/ΕΚ και τους νέους κοινούς ευρωπαϊκούς κανόνες της ενιαίας ενεργειακής αγοράς. Εισήχθη νέο σύστημα αδειοδότησης των παραγωγικών μονάδων ηλεκτρικής ενέργειας, στο οποίο κομβικό ρόλο έχει η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ), δίδεται προτεραιότητα κατά την κατανομή του φορτίου στους σταθμούς παραγωγής από ΑΠΕ καθώς επίσης επιβάλλεται ειδική φορολογική επιβάρυνση επί των πωλήσεων ενέργειας προερχόμενης από ΑΠΕ στα τιμολόγια του ηλεκτρικού υπέρ των αντίστοιχων ΟΤΑ.

Με το ν. 2941/2001 «Απλοποίηση διαδικασιών ίδρυσης εταιριών, αδειοδότησης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, ρύθμιση θεμάτων της Α.Ε. ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ και άλλες διατάξεις», ενόψει και της έκδοσης της Οδηγίας 2001/77/ΕΚ, όλα τα έργα που σχετίζονται ή εξυπηρετούν την ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ, ανεξαρτήτως του φορέα υλοποίησής τους, χαρακτηρίζονται ως έργα δημόσιας ωφέλειας, με συνέπεια τη διευκόλυνση της υλοποίησής τους όπως λ.χ. την απαλλοτρίωση αναγκαίων εκτάσεων. Δίδεται περαιτέρω κίνητρο σε επενδυτές για έργα στα δίκτυα σύνδεσης των σταθμών ΑΠΕ με το Σύστημα μεταφοράς της ηπειρωτικής χώρας και αντίστοιχα με το αυτόνομο δίκτυο των μη διασυνδεδεμένων νησιωτικών περιοχών, ενώ προσπάθεια έγινε για την απεμπλοκή των πολλών δημόσιων υπηρεσιών σχετιζόμενων με την έκδοση των αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας με την

---

⁹² Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας, Έκθεση Πεπραγμένων, Ιούλιος 2000 – Δεκέμβριος 2002, εκδόσεις Γαβρηλίδη, Αθήνα 2004, σελ. 149.

⁹³ Μ. Παπαντώνη, Το δίκαιο της ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003, σελ. 23 επ., Ε. Παπαθανασοπούλου, Η εφαρμογή της Οδηγίας 96/92 αναφορικά με τους κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας· Νόμος 2773/1999, ΕΕΕυρΔ 2000, σελ. 63 επ.

καθιέρωση της «μονοαπευθυντικής διαδικασίας» (one-stop shop) ώστε να περιοριστούν οι γραφειοκρατικές καθυστερήσεις⁹⁴ της διοικητικής φάσης. Τελευταία πρόβλεψη του νόμου ήταν η υπαγωγή των έργων ΑΠΕ στις εξαιρέσεις που ισχύουν για τα μεγάλα έργα υποδομής δημοσίου συμφέροντος σε δάση και δασικές εκτάσεις.

Τέλος με το ν. 3175/2003 «Αξιοποίηση του γεωθερμικού δυναμικού, τηλεθέρμανση και άλλες διατάξεις» διαμορφώθηκε το πλαίσιο των προϋποθέσεων αξιοποίησης του γεωθερμικού δυναμικού της χώρας με σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Βασικό περιεχόμενο του νόμου ήταν ο προσδιορισμός των βεβαιωμένων και δυνητικών «κοιτασμάτων - πηγών» ενός γεωθερμικού πεδίου, οι προϋποθέσεις της χορήγησης άδειας εκμετάλλευσης των γεωθερμικών πηγών για ηλεκτροπαραγωγή και ορίστηκε ότι συμπληρωματικά με τις διατάξεις του νόμου για εκμετάλλευση ενέργειας από γεωθερμία εφαρμόζονται οι διατάξεις της μεταλλευτικής νομοθεσίας και του Μεταλλευτικού Κώδικα.

Τα παραπάνω νομοθετήματα τύγχαναν συμπλήρωσης από Υπουργικές Αποφάσεις, με τις οποίες ρυθμίζονταν επιμέρους ζητήματα που δεν είχαν αρχικώς προβλεφθεί, ανέκλυταν όμως κατά την διαδικασία έκδοσης των αδειών, όπως η Δ6/Φ1/2000/6.2.2002 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης⁹⁵, με την οποία ορίστηκαν οι προϋποθέσεις της ορθής υποβολής αίτησης εγκατάστασης και επέκτασης σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με τη χρήση ΑΠΕ ή η ΚΥΑ 1726/2003⁹⁶ με την οποία τροποποιήθηκε η διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων στα πλαίσια της άδειας εγκατάστασης σταθμών ΑΠΕ.

3.2.Σημερινό τοπίο και ν. 3468/2006

Η μεταφορά στο ελληνικό δίκαιο της Οδηγίας 2001/77/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 για την προαγωγή της

---

⁹⁴ Υπουργείο Ανάπτυξης, 2^η Εθνική Έκθεση για το επίπεδο διεύθυνσης της ανανεώσιμης ενέργειας το έτος 2010.

⁹⁵ ΦΕΚ Β'158/13.2.2002.

⁹⁶ ΦΕΚ Β'552/8.5.2003, σήμερα καταργηθείσα με το ά. 14 της ΥΑ 104247/2006 και ά. 3 της ΥΑ 104248/2006.

ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας έγινε με την ψήφιση τυπικού νόμου και συγκεκριμένα του ν. 3468/2006 «Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπααραγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και λοιπές διατάξεις»⁹⁷. Με την έκδοση του νόμου και την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με την ευρωπαϊκή δόθηκε τέλος στην αποσπασματικότητα του νομικού πλαισίου περί ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ κι έγινε το πρώτο βήμα για τη διευκόλυνση της ανάπτυξής τους. Μέχρι σήμερα ο νόμος περιλαμβάνει 33 άρθρα έχοντας τροποποιηθεί αρκετά, με πιο σημαντικές τις υπό τις διατάξεις των νόμων 3851/2011 «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής»⁹⁸, 4001/2011 «Για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις»⁹⁹, 4062/2012 «...- Προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (Ενσωμάτωση Οδηγίας 2009/28/ΕΚ)...»¹⁰⁰ και 4203/2013 «Ανανεώσ. Πηγές Ενέργειας/...»¹⁰¹ τροποποιήσεις.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του ν. 3468/2006 σκοπός του νόμου, πέραν της ενσωμάτωσης της παραπάνω ευρωπαϊκής Οδηγίας είναι «η προώθηση, κατά προτεραιότητα, στην εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, με κανόνες και αρχές, της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.) και μονάδες Συμπααραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης (Σ.Η.Θ.Υ.Α.)» ενώ κατά το άρθρο 2 του νόμου προσδιορίζεται ότι «η προστασία του κλίματος, μέσω της προώθησης της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε., αποτελεί περιβαλλοντική και ενεργειακή προτεραιότητα υψίστης σημασίας για τη χώρα». Επιπλέον ορίζεται ότι ο εθνικός στόχος των ΑΠΕ μέχρι το έτος 2020 είναι η συμμετοχή της ενέργειας που παράγεται από αυτές στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας να ανέρχεται τουλάχιστον στο 40% ενώ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας στο 20%, για ψύξη και θέρμανση στο 20% και τέλος συμμετοχή

---

⁹⁷ ΦΕΚ Α' 129/27.6.2006.

⁹⁸ ΦΕΚ Α' 85/4.6.2010.

⁹⁹ ΦΕΚ Α' 179/22.8.2011.

¹⁰⁰ ΦΕΚ Α' 70/30.3.2012.

¹⁰¹ ΦΕΚ Α' 235/1.11.2013.

της παραγόμενης από ΑΠΕ ενέργειας στην τελική κατανάλωση ενέργειας στις μεταφορές σε τουλάχιστον 10%.

Βασικό στοιχείο του νόμου και ιδίως μετά τις τροποποιήσεις που επήλθαν από το ν. 3851/2011 είναι απλοποίηση της διαδικασίας αδειοδότησης. Η άδεια παραγωγής, η οποία εκδίδεται από τη ΡΑΕ αφορά πλέον την τεχνικοοικονομική επάρκεια του εκάστοτε έργου ΑΠΕ και αποσυνδέεται από τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η οποία ακολουθεί σε επόμενο στάδιο. Κατά το στάδιο έκδοσης άδειας παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στο άρθρο 3 του νόμου γίνεται ρητή αναφορά στην παράγραφο 8, στην απαραίτητη προϋπόθεση χορήγησης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων του κάθε έργου¹⁰² για την περαιτέρω εξέλιξη του έργου και την έκδοση της άδειας λειτουργίας και εγκατάστασης, παραπέμποντας στις διατάξεις του ν. 4014/2011 «Περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, ρύθμιση αυθαιρέτων σε συνάρτηση με δημιουργία περιβαλλοντικού ισοζυγίου και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Περιβάλλοντος»¹⁰³ και εν γένει στις διατάξεις του ν. 1650/1986 για την Προστασία του Περιβάλλοντος¹⁰⁴. Συγχωνεύονται σε μία ενιαία διαδικασία οι διαδικασίες Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (προαιρετική), Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και Αξιολόγησης και Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων και θεσπίζονται προθεσμίες για την υποβολή των γνωμοδοτήσεων από τις αρμόδιες κεντρικές ή περιφερειακές Υπηρεσίες περιβάλλοντος. Οι προθεσμίες αυτές θεωρούνται στο σύνολο τους αποκλειστικές, με αποτέλεσμα μετά τη τυχόν άπρακτη παρέλευση τους να χορηγείται απόφαση ΕΠΟ, χωρίς να έχει πραγματοποιηθεί ο αναγκαίος έλεγχος, μετατοπίζοντας την ευθύνη στη Γενική Γραμματεία της Περιφέρειας που θα εκδώσει την άδεια λειτουργίας γεγονός που δημιουργεί ερωτήματα αναφορικά με τη σκοπιμότητα της Μελέτης

---

¹⁰²Με την Υπουργική Απόφαση 1958/2012 περί «κατάταξης των έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες/υποκατηγορίες ανάλογα με τις δυνητικές περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις καθώς και σε ομάδες ομοειδών έργων-δραστηριοτήτων» κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τη βαρύτητα των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων ομάδες έργων ανάμεσα σ' αυτά και τα έργα σε ΑΠΕ. Για όσα από αυτά δεν απαιτείται ειδική επιστημονική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, λόγω των όχι ιδιαίτερα επιβαρυντικών συνεπειών στο περιβάλλον, οι παραγωγικοί οφείλουν να συμμορφώνονται με το περιεχόμενο της με αρ. 3791/2013 απόφασης του Υπουργού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής, ΦΕΚ Β' 104/24.1.2013, σε σειρά όρων και περιορισμών σύμφωνα με τις Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις.

¹⁰³ ΦΕΚ Α' 209/21.9.2011.

¹⁰⁴ ΦΕΚ Α' 160/15-16.10.1986.

Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων¹⁰⁵. Τέλος, ενδυναμώνεται το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις ΑΠΕ, με στόχο τη δυνατότητα άμεσης και αποτελεσματικής εφαρμογής του, ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά στην απεμπλοκή μεγάλου αριθμού εν εξελίξει έργων ΑΠΕ.

Σημαντική πρόβλεψη του νόμου είναι η αναγωγή της προστασίας του περιβάλλοντος σε πρωταρχικό μέλημα της χώρας με εργαλείο την προώθηση της ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ για την εισροή αποδεδειγμένης πράσινης ενέργειας στο εγχώριο ενεργειακό μείγμα με τις Εγγυήσεις Προέλευσης ηλεκτρικής ενέργειας από νόμιμα εγκατεστημένους σταθμούς εκμετάλλευσης ΑΠΕ και με το Μηχανισμό Διασφάλισής τους στα άρθρα 15-18. Με τις Εγγυήσεις Προέλευσης και για το διάστημα που αυτές εκδίδονται από τον αρμόδιο κατά περίπτωση φορέα (ΛΑΓΗΕ για την ηλεκτρική ενέργεια που τροφοδοτεί το σύστημα απευθείας ή μέσω σύνδεσης με το ηπειρωτικό Δίκτυο, Διαχειριστής Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών για την ηλεκτρική ενέργεια που τροφοδοτεί το Δίκτυο των μη διασυνδεδεμένων νησιών και ΚΑΠΕ για την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ανεξάρτητους σταθμούς και δεν τροφοδοτεί το Δίκτυο ούτε συνδέεται με το Σύστημα) και υπό την ελεγκτική εποπτεία της ΡΑΕ, οι παραγωγοί μπορούν να προσδιορίζουν την καθαρή ποσότητα θερμικής ή ψυκτικής ενέργειας που παρήχθει κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το είδος της πηγής χρήσης, τη θέση εγκατάστασης κάθε σταθμού ηλεκτροπαραγωγής και την εγκατεστημένη ισχύ του. Μέσω των Εγγυήσεων εξυπηρετείται η λειτουργία του εμπορίου ηλεκτρικής ενέργειας στο πλαίσιο της ενιαίας εσωτερικής αγοράς αλλά και ο τελικός καταναλωτής ενέργειας στον οποίο δίνεται η δυνατότητα επιλογής του είδους ενέργειας που επιθυμεί να καταναλώσει, δηλ. ενέργεια προερχόμενη από ανανεώσιμες ή συμβατικές πηγές¹⁰⁶.

Επιπλέον στα άρθρα 19-20 θεσμοθετούνται όργανα για το συντονισμό και την προώθηση των επενδύσεων στις ΑΠΕ¹⁰⁷, όπως η Επιτροπή Προώθησης Επενδυτικών

---

¹⁰⁵ Αναστασίου Ι. Τάχου, Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος, 6^η Έκδοση, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ. 283. Ο συγγραφέας ορθά υποστηρίζει ότι οι προθεσμίες δεν είναι αποκλειστικές καθώς η τακτική της έκδοσης ΑΕΠΟ χωρίς την τήρηση της προβλεπόμενης διαδικασίας αποδυναμώνει την προστασία του περιβάλλοντος και αντιβαίνει στις βασικές αρχές του περιβαλλοντικού δικαίου που αναλύονται στο Κεφάλαιο 4.

¹⁰⁶ Αιτιολογική έκθεση νόμου, άρθρο 15.

¹⁰⁷ Με το ν. 3438/2006 (ΦΕΚ Α'33/14.2.2006) συστήθηκε το Συμβούλιο Εθνικής Ενεργειακής Στρατηγικής ως γνωμοδοτικό όργανο στο Υπουργείο Ανάπτυξης σε θέματα που αφορούν το μακροχρόνιο σχεδιασμό της ενεργειακής πολιτικής της χώρας.

Σχεδίων Μεγάλης Κλίμακας (εγκατεστημένη ισχύς τουλάχιστον 30MW) στους τομείς των ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ στο Υπουργείο Ανάπτυξης, η οποία διαμεσολαβεί για την επίλυση ζητημάτων που ανακύπτουν μεταξύ επενδυτών και αρμοδίων αρχών χορήγησης αδειών και η Υπηρεσία Εξυπηρέτησης Επενδυτών για έργα Α.Π.Ε. στη Γενική Γραμματεία Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής στο ΥΠΕΚΑ , η οποία έχει διευρυμένα καθήκοντα ώστε να διασφαλίσει στους επενδυτές την απλή, γρήγορη και με σαφείς κατευθυντήριες γραμμές πρόοδο των επενδυτικών τους σχεδίων.

3.3.Συμπεράσματα Τρίτου Κεφαλαίου

Η γενική εκτίμηση του προϊσχύσαντος θεσμικού πλαισίου καθιστά σαφές ότι δεν προήγαγε στον αναμενόμενο βαθμό την ανάπτυξη των ΑΠΕ καθώς έπασχε συνοχής, σαφήνειας και συνταγματικότητας. Τα βασικότερα εμπόδια συνοψίζονται στην πολυπλοκότητα και ασάφεια¹⁰⁸ των απαιτούμενων στοιχείων που θα έπρεπε να συγκεντρώνει ο επενδυτής κατά τις διαδικασίες αδειοδότησης εγκατάστασης και λειτουργίας ενός σταθμού, στη χρονική καθυστέρηση¹⁰⁹ για την έκδοση των αδειών αυτών, στην έλλειψη χωροταξικού σχεδιασμού για τα έργα ΑΠΕ, στην αδυναμία της ΔΕΗ να απορροφήσει την παραγόμενη με χρήση ΑΠΕ ηλεκτρική ενέργεια καθώς επίσης και στις αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών και αρχών αυτοδιοίκησης¹¹⁰.

Προκειμένου να διασφαλιστεί η ομοιομορφία του νομικού πλαισίου των ΑΠΕ και να εναρμονιστεί η εσωτερική νομοθεσία με τις ευρωπαϊκές Οδηγίες για την προαγωγή της ανανεώσιμης ενέργειας θεσπίστηκε ένα νέο πλαίσιο με το ν. 3468/2006, περιλαμβάνοντας ένα σύνολο κανόνων που ρυθμίζουν την παραγωγή ενέργειας από τις ανανεώσιμες πηγές. Με την ισχύ ενός σαφούς θεσμικού πεδίου για τις ΑΠΕ οι δυνατότητες της εγχώριας ή ξένης επιχειρηματικής, δημόσιας ή ιδιωτικής,

---

¹⁰⁸ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Χάρτης πορείας για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στον 21 ο αιώνα: συμβολή στην ενίσχυση της αειφορίας, Βρυξέλλες, 10.1.2007, COM (2006) 848 τελικό, σελ. 16.

¹⁰⁹ Α. Μουρατιάν/Χ. Συνοδινού, Απλοποίηση αδειοδοτικής διαδικασίας ενεργειακών έργων: κοινοτική υποχρέωση και απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση σχετικών επενδύσεων, ΕκΔ 4/2005, σελ. 19 επ.

¹¹⁰ Μ. Παπαδόπουλου, Η εξέλιξη του ηλεκτρικού ενεργειακού τομέα στην Ελλάδα. Από τον 19 ο στον 21 ο αιώνα, ΕκΔ 2/2004, σελ. 64.

δραστηριότητας αυξήθηκαν σημαντικά καθώς δημιουργήθηκαν ιδιαίτερα ευνοϊκές προοπτικές για την ανταγωνιστικότητα του τομέα.

Η αξιοποίηση των ΑΠΕ απέκτησε μία διάσταση περισσότερο οικονομική καθώς το νομικό πλαίσιο ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας στην ανανεώσιμη ενέργεια σταθεροποιήθηκε και οι μακροπρόθεσμες προοπτικές φάνηκε να διασφαλίζουν την οικονομική και πρακτική βιωσιμότητα πολλών μεγάλων έργων. Το ήπιο και βιώσιμο σύστημα πολλών περιοχών της χώρας και η συνεχής πρόοδος των τεχνολογικών δυνατοτήτων συμπλήρωσε τη ριζική αναμόρφωση του νομοθετικού καθεστώτος και επαλήθευσε την αύξηση του επενδυτικού ενδιαφέροντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. Επενδυτικές συμβάσεις για την εκμετάλλευση των ΑΠΕ

4.1.Επενδυτικές συμφωνίες για την εκμετάλλευση ενέργειας

Η Ελλάδα από το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο κι έπειτα διήνησε περίοδο οικονομικής και βιομηχανικής ανασυγκρότησης σε όλους τους παραγωγικούς τομείς, η οποία σε μεγάλο βαθμό στηρίχθηκε στις επενδύσεις ξένων κεφαλαίων. Έχει αναδειχθεί παραδοσιακά σε χώρα υποδοχής κεφαλαίων, με μία μονάχα μεταστροφή κατά την περίοδο 1990-2005¹¹¹. Έτσι και ο ενεργειακός τομέας, σε όλα τα επίπεδα δραστηριοτήτων που τον απαρτίζουν, παραγωγή, μεταφορά, εμπορία, και ιδίως στην εκμετάλλευση νέων μορφών ενέργειας όπως είναι οι ΑΠΕ, απαιτεί επενδύσεις μεγάλης έντασης κεφαλαίου στο πλαίσιο της ιδιωτικής, εθνικής και διεθνούς οικονομικής πρωτοβουλίας. Στις διεθνείς επενδύσεις τίθεται πολλές φορές το ζήτημα των νομικών συνθηκών που διέπουν το περιεχόμενο των επενδυτικών συμβάσεων, στο οποίο δίδεται η απάντηση με βάση το εφαρμοστέο δίκαιο, διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό, όπως αναλύεται παρακάτω.

Με τον όρο επενδυτική συμφωνία (investment agreement) νοείται η συνομολόγηση μίας κοινής απόφασης μεταξύ ενός ξένου επενδυτή και του κράτους υποδοχής για την υλοποίηση μίας επένδυσης που προγραμματίζει να πραγματοποιήσει ο πρώτος στη χωρική επικράτεια του δεύτερου¹¹². Με τη σύναψη μίας επενδυτικής συμφωνίας από το Δημόσιο της χώρας υποδοχής με το αλλοδαπό φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η χώρα υποδοχής αναλαμβάνει δεσμεύσεις έναντι των επενδυτικών όρων που συμφωνήθηκαν ωσεί οι όροι αυτοί ήταν θεσμοθετημένοι μονομερώς στο εθνικό της δίκαιο ή στο πλαίσιο μίας διμερούς ή πολυμερούς διεθνούς συνθήκης. Η ανά χειράς εργασία λαμβάνει ως δεδομένο ότι η συμφωνία αφορά διεθνή οικονομική δραστηριότητα, η οποία συγκεντρώνει τα χαρακτηριστικά της άμεσης ξένης επένδυσης.

---

¹¹¹ Πέτρος Στάγκος, Το νομικό πλαίσιο των διεθνών επενδύσεων, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005, Εισαγωγή.

¹¹² Παναγιώτης Γκλαβίνης, όπ. π., σελ. 477 επ..

Εν προκειμένω, μία επενδυτική συμφωνία ανάμεσα στην Ελλάδα κι έναν ξένο επενδυτή για την υλοποίηση και λειτουργία μίας επένδυσης με σκοπό την παραγωγή και πώληση ηλεκτρικής ενέργειας από εκμετάλλευση των ΑΠΕ ανάγει τις υποχρεώσεις της Ελλάδας έναντι του προστατευόμενου αντισυμβαλλόμενου ξένου επενδυτή στις αμέσου εφαρμογής ρυθμίσεις της Συνθήκης για το Χάρτη Ενέργειας, η οποία αποτελεί μία ολοκληρωμένη πολυμερή διεθνή συμφωνία προώθησης και προστασίας των ξένων επενδύσεων αποκλειστικά στον τομέα της ενέργειας. Συνεπώς το νομικό καθεστώς που διέπει τους όρους της διεθνούς αυτής επενδυτικής συμφωνίας αντλείται από το συμβατικό διεθνές επενδυτικό δίκαιο¹¹³, δηλαδή οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων είναι διεθνείς¹¹⁴ και ενσωματώνονται στη συμφωνία τους με αναφορά στις διατάξεις της εν λόγω Συνθήκης. Με βάση το άρθρο 26 της Συνθήκης εφαρμοστέοι κανόνες στις επενδυτικές συμβάσεις ενέργειας είναι αυτοί που περιλαμβάνονται στο κείμενο της Συνθήκης καθώς και οι αρχές και κανόνες του διεθνούς δικαίου.

4.1.1. Εννοιολογικό περιεχόμενο άμεσης ξένης επένδυσης

Η έννοια της (άμεσης) ξένης επένδυσης είναι όρος του διεθνούς οικονομικού δικαίου με τον οποίο αποτυπώνεται η διεθνικότητα της κίνησης κεφαλαίων πέρα από τα σύνορα της χώρας προέλευσης του εκάστοτε επενδυτή σε μία άλλη χώρα, τη χώρα υποδοχής/εισαγωγής της επένδυσης, για λόγους εξυπηρέτησης των συναλλαγών. Στις αναπτυγμένες χώρες, όπου η οικονομία λειτουργεί με τους μηχανισμούς της αγοράς, οι διασυνοριακές κινήσεις των κεφαλαίων γίνονται κατά κύριο λόγο ελεύθερα¹¹⁵. Στην ΕΕ σύμφωνα με το άρθρο 63 ΣΛΕΕ απαγορεύεται οποιοσδήποτε περιορισμός στην κίνηση κεφαλαίων μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών¹¹⁶ ενώ στις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων συνιστά το πιο συμφέρον και άμεσο εργαλείο ανάπτυξης της οικονομίας

---

¹¹³ Για τον τρόπο ερμηνείας των επενδυτικών συμβάσεων βλ. *Βενετία Αργυροπούλου*, Επενδυτικές Συμβάσεις: Η ανάγκη ερμηνείας τους, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, ΕΕΕΔ 4/2014, σελ.445-456.

¹¹⁴ *Ιωάννα Θωμά*, Το κράτος στη διεθνή συναλλαγή, στο συλ. τόμο *Χ. Παμπούκης* (επιμ.), Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009, σελ.195-204.

¹¹⁵ *Patrick Juillard*, Freedom of establishment, freedom of capital movements, and freedom of investment, *ICSID Review – Foreign Investment Law Journal*/15, σελ. 322 επ., 2000.

¹¹⁶ Το άρθρο αποτελεί τη νέα απόδοση του ά. 56 της ΣυνθΕΚ. Βλ. και ΠΔ 96/1993 όπως τροποποιήθηκε από το ΠΔ 104/1994 στο οποίο ενσωματώνεται η ευρωπαϊκή νομοθεσία (Οδηγία 88/361/ΕΟΚ και Οδηγία 92/122/ΕΟΚ) και περιγράφονται οι διευρωπαϊκές κινήσεις κεφαλαίων για λόγους τοποθέτησης (π.χ. σε τίτλους εισηγμένων στο χρηματιστήριο επιχειρήσεων) και τα χαρακτηριστικά των κινήσεων αυτών ώστε να θεωρηθούν άμεση επένδυση.

τους¹¹⁷. Η διατύπωση του ορισμού της έννοιας της άμεσης ξένης επένδυσης έχει παραμείνει σκοπίμως ευρεία και ευέλικτη, καθώς βρίσκεται υπό συνεχή διαμόρφωση μέσα από τις πρακτικές των κρατών και την εξέλιξη του διεθνούς δικαίου¹¹⁸. Το Διεθνές Κέντρο Επίλυσης των Επενδυτικών Διαφορών (International Centre for the Settlement of Investment Disputes) προσεγγίζει την έννοια στο άρθρο 25 § 1 της ιδρυτικής του συνθήκης αλλά κυρίως μέσα από τη νομολογία των διαιτητικών του δικαστηρίων.

Τα στοιχεία που πρέπει να συγκεντρώνει σωρευτικά μία οικονομική δραστηριότητα για να χαρακτηριστεί ως άμεση ξένη επένδυση σύμφωνα με το εθιμικό διεθνές δίκαιο είναι α) ο επενδυτής να συμβάλλει με χρηματικά κεφάλαια ή άλλα περιουσιακά στοιχεία με οικονομική αξία, β) η οικονομική συμβολή του επενδυτή να παραμένει δεσμευμένη στην χώρα υποδοχής για χρονικό διάστημα τουλάχιστον δύο έτη, γ) η επένδυση να εκτίθεται στον εμπορικό κίνδυνο που υπάρχει στον τομέα της επενδυτικής δραστηριότητας στη χώρα υποδοχής, δ) η επένδυση να συμβάλλει στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας εισαγωγής, ε) η ξένη επένδυση να γίνει νομίμως αποδεκτή από τις αρχές της χώρας υποδοχής¹¹⁹, στ) η αλλοδαπότητα της επένδυσης, υπό την έννοια της έτερης χώρας προέλευσης του επενδυτή και όχι των κεφαλαίων κατ' ανάγκη και ζ) ο έλεγχος όλων των σταδίων και καθ' όλη τη διάρκεια ζωής της επένδυσης από τον ίδιο τον επενδυτή¹²⁰. Αν όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά συντρέχουν, ενεργοποιούνται οι αποκρυσταλλωμένες πλέον γενικές αρχές και οι κανόνες του εθιμικού διεθνούς δικαίου (standards) για την προστασία των επενδυτών και των επενδύσεων, παράλληλα αλλά ανεξάρτητα των βεβαιώσεων που μπορεί να υπάρχουν στις διεθνείς συμβάσεις, με φορέα παροχής της προστασίας τη χώρα στην επικράτεια της οποίας υλοποιείται η επένδυση¹²¹. Μέσα προστασίας συνιστούν τα ακόλουθα:

---

¹¹⁷ E. Borenszteina, , J. De Gregoriob, J-W. Lee, How does foreign direct investment affect economic growth?, Journal of International Economics, Volume 45, Issue 1, June 1998, σελ. 115–135.

¹¹⁸ Παναγιώτης Γκλαβίνης, όπ. π., σελ. 355.

¹¹⁹ Για την υλοποίηση μίας άμεσης ξένης επένδυσης ο επενδυτής θα πρέπει να συμμορφώνεται με την έννομη τάξη της χώρας υποδοχής, σεβόμενος τη γενική αρχή για τη νομιμότητα *pacta sunt servanda* (οι συμφωνίες πρέπει να τηρούνται).

¹²⁰ Παναγιώτης Γκλαβίνης, όπ. π., σελ. 356-370.

¹²¹ Παναγιώτης Γκλαβίνης, όπ. π., σελ. 606-628.

Το μέτρο της *ελάχιστης επιτρεπτής μεταχείρισης* όπως διαμορφώνεται από το διεθνές δίκαιο (*fair and equitable treatment*) συνεπάγεται ότι κάθε κράτος της διεθνούς κοινότητας δεν μπορεί να μεταχειρισθεί στην επικράτειά του άλλο κράτος ή έναν ξένο επενδυτή με κάτι λιγότερο απ' όσα ορίζουν οι γενικοί κανόνες του διεθνούς δικαίου. Μάλιστα, έναντι όλων των ξένων επενδυτών και επενδύσεων που έχει προσελκύσει το κράτος υποδοχής εφαρμόζεται η αρχή της μη διάκρισης, δηλαδή η μεταχείριση ενός επενδυτή και της επένδυσής του δεν πρέπει να γίνεται με «λιγότερο ευνοϊκό» τρόπο, σε σχέση με ένα συγκεκριμένο μέτρο αναφοράς (π.χ. εθνική μεταχείριση που το κράτος αυτό επιφυλάσσει στους ημεδαπούς επενδυτές).

Το μέτρο της *εθνικής μεταχείρισης* (*national treatment*) παραπέμπει στην εγχώρια έννομη τάξη της χώρας υποδοχής επιβάλλοντάς της την υποχρέωση ίσης μεταχείρισης των ξένων επενδυτών, όπως ακριβώς μεταχειρίζεται τους δικούς της. Η εγγύηση αυτή στοχεύει όχι μόνο στον ανταγωνισμό μεταξύ των επενδυτών αλλά κυρίως στην προστασία της ξένης επένδυσης από πιθανή αυθαιρεσία ή δυσμενή μεταχείριση της επένδυσης από το κράτος υποδοχής, ενισχύει την ασφάλεια δικαίου¹²² και προσδίδει την απαραίτητη προβλεψιμότητα στο επενδυτικό σχέδιο. Το μέτρο της *μεταχείρισης του μάλλον ευνοούμενου κράτους* (*most favored nation*) ορίζει ότι η μεταχείριση του κράτους υποδοχής προς τους ξένους επενδυτές πρέπει να είναι ανάλογη με τη μεταχείριση που επιφυλάσσει σε αντίστοιχες περιπτώσεις σε επενδυτές τρίτων χωρών. Ο σκοπός της εν λόγω αρχής εντοπίζεται στην καθιέρωση ίδιων όρων ανταγωνισμού των ξένων επενδυτών, ανεξαρτήτως κράτους προέλευσης, για τη διεκδίκηση τμήματος της αγοράς της χώρας υποδοχής στην οποία επιδιώκουν να δραστηριοποιηθούν. Η χώρα υποδοχής παρέχει, επίσης, στον ξένο επενδυτή ορισμένες γενικές εγγυήσεις μεταχείρισης (μέτρα, πράξεις, παραλείψεις) μέσω των ρητρών σταθεροποίησης (*stabilization clauses*) που επιδρούν στην πραγματική ή νομική κατάσταση του ίδιου του επενδυτή και της επένδυσής του και οι οποίες δύνανται να εξειδικεύονται περαιτέρω αναφορικά με συγκεκριμένους κινδύνους (π.χ. απαλλοτριώσεις – εθνικοποιήσεις).

---

¹²² *David Schneiderman*, *Investment Rules and the Rule of Law, Constellations*, Volume 8, Issue 4, σελ. 521–537, December 2001.

4.2. Διεθνές Δίκαιο της Ενέργειας και Χάρτης Ενέργειας

Η τάση ενοποίησης των αγορών ενέργειας σε επίπεδο περιφέρειας αλλά και διεθνώς οδήγησε στην κατάρτιση πολυμερών νομικών εργαλείων, με κύριο παράδειγμα την Συνθήκη για το Χάρτη Ενέργειας¹²³. Η Συνθήκη υπογράφηκε το Δεκέμβριο του 1994 και τέθηκε σε ισχύ τον Απρίλιο του 1998, κατόπιν επικύρωσής της από 35 αρχικώς συμβαλλόμενα κράτη¹²⁴ ενώ σήμερα έχει υπογραφεί από 52 χώρες, την ΕΕ και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας. Στις ρυθμίσεις της καθιερώνει το βασικό νομικό πλαίσιο κανόνων συνεργασίας μεταξύ των χωρών για την οικονομική δραστηριότητα αποκλειστικά στην ενέργεια, τόσο από πλευράς εμπορίου όσο και επενδύσεων, με επίκεντρο την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και του σεβασμού της εθνικής κυριαρχίας κάθε κράτους στους φυσικούς του πόρους. Είναι σαφές ότι η συνθήκη ρυθμίζει τις επενδύσεις στην ενέργεια χωρίς να περιορίζει το αντικείμενο στα ορυκτά καύσιμα, παρόλο που οι μη ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι ήταν αρχικώς στο επίκεντρο, με λογικό επακόλουθο οι προστατευτικές ρυθμίσεις να καλύπτουν και τους επενδυτές σε επενδύσεις εκμετάλλευσης των ΑΠΕ.

Σκοπός της ήταν η ενοποίηση της ενεργειακής αγοράς της Ευρώπης ανάμεσα στα κράτη της κεντρικής και ανατολικής κυρίως Ευρώπης, που κατέχουν σημαντική επάρκεια φυσικών πόρων, αλλά περιορισμένα κεφάλαια για την εκμετάλλευσή τους και σ' εκείνα, της δυτικής Ευρώπης που έχουν ανάγκη από ασφάλεια ενέργειας και διαθέτουν κεφάλαια και τεχνολογία για την εκμετάλλευση των πόρων αυτών. Για να μπορέσει να λειτουργήσει η αγορά ενέργειας υπό το παραπάνω πρίσμα, χρειαζόταν η διασφάλιση ενός αξιόπιστου επενδυτικού κλίματος προς τους ιδιώτες επενδυτές, με σταθερό νομικό καθεστώς λειτουργίας της επένδυσης, ίσης μεταχείρισης και εγγυημένης προστασίας. Αναλυτικότερα, οι βασικές διατάξεις αφορούν την προώθηση και προστασία των ξένων επενδύσεων, το εμπόριο των ενεργειακών υλών και προϊόντων μέσω μίας ανοικτής αγοράς ενέργειας, τη διαμετακόμιση, τη μεταφορά της κατάλληλης τεχνολογίας, την πρόσβαση στα επενδυτικά κεφάλαια, την προστασία του

---

¹²³ Η ενοποιημένη έκδοση της Συνθήκης για τον Χάρτη Ενέργειας του 1994 και τα συναφή έγγραφα έως 12/6/2015 στο <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ECTC-en.pdf>

¹²⁴ Για την πρωτοβουλία της ΕΕ σε θέματα εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής, ενεργειακής ασφάλειας και υποστήριξης μακροπρόθεσμων επενδύσεων βλ. *Ελισάβετ Λοβέρδου – Τυπάλδου*, στο συλ. τόμο *Νικόλαος Ε. Φαραντούρης* (επιμ.), *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012, σελ. 360 επ.

ανταγωνισμού εντός της ενεργειακής αγοράς, την προστασία του περιβάλλοντος και την επίλυση των επενδυτικών διαφορών που ανακύπτουν στα συμβαλλόμενα μέλη¹²⁵.

Τα άρθρα 10-17 αφιερώνονται στις επενδύσεις, συμπληρώνοντας και διευρύνοντας το προστατευτικό δίκτυο ρυθμίσεων όπως αυτό είχε διαμορφωθεί από την πρακτική εφαρμογή διμερών συμφωνιών προώθησης και προστασίας των επενδύσεων. Παρόλο που η Συνθήκη είναι προσανατολισμένη στις άμεσες ξένες επενδύσεις, στο άρθρο 1 ορίζεται τι ακριβώς θεωρείται επένδυση με αποτέλεσμα να επεκτείνεται και στις έμμεσες επενδύσεις¹²⁶. Το άρθρο 10 αποτελεί τη σημαντικότερη διάταξη της Συνθήκης, βάση για την ορθή συνεργασία των κρατών αναφορικά με την υλοποίηση των επενδύσεων¹²⁷, κάνοντας ρητή αναφορά στις θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου. Ειδικότερα στην παράγραφο 1 ορίζεται ότι «...κάθε συμβαλλόμενο μέρος ενθαρρύνει και δημιουργεί σταθερές, δίκαιες, ευνοϊκές και διαφανείς συνθήκες για τη διενέργεια επενδύσεων στην επικράτειά του από επενδυτές των άλλων συμβαλλόμενων μερών. Οι όροι αυτοί περιλαμβάνουν την υποχρέωση να παρέχει πάντοτε ίση και δίκαιη μεταχείριση στις επενδύσεις ... απολαμβάνουν επίσης απολύτως σταθερής προστασίας και ασφάλειας και κανένα συμβαλλόμενο μέρος δεν θίγει κατά κανένα τρόπο με παράλογα ή άνισα μέτρα τη διαχείριση, συντήρηση, χρήση, εκμετάλλευση ή διάθεσή τους. Ουδέποτε επιφυλάσσεται σε τέτοιες επενδύσεις μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από εκείνη που απαιτείται βάσει του διεθνούς δικαίου...». Η συγκεκριμένη διατύπωση παραπέμπει σαφέστατα στους κανόνες του εθιμικού διεθνούς δικαίου (standards), στο μέτρο της δίκαιης μεταχείρισης (fair and equitable treatment) και στο μέτρο προστασίας των επενδύσεων υπό τις προβλέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου¹²⁸ σχετικά με τις υποχρεώσεις προστασίας του κράτους υποδοχής της επένδυσης. Στις παραγράφους 3 και 7 του ίδιου άρθρου θεμελιώνονται οι αρχές της εθνικής μεταχείρισης (national treatment) και του μάλλον ευνοούμενου κράτους (most

---

¹²⁵ Κωνσταντίνος Ηλιοπούλος, Το Διεθνές Δίκαιο τη Ενέργειας, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3/2009, σελ. 583-610.

¹²⁶ Arghyrios A. Fatouros, An international Legal Framework for Energy, Hague Academy of International Law, Offprint from the Recueil cours, Volume 332 (2007), Martinus Nijhoff Publ., 2008, σελ. 417 επ..

¹²⁷ Κωνσταντίνος Ηλιοπούλος, Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο της ενέργειας – οι επενδύσεις, ΕκΔ, Α' & Β' Εξάμηνο/2014, σελ. 28-44.

¹²⁸ Στεφάνου Κ./Γκόρτσος Χρ., Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 127 επ.

favored nation), οι οποίες εφαρμόζονται με κριτήριο την ευνοϊκότερη κάθε φορά περίπτωση.

Βασικός στόχος της Συνθήκης είναι να μετριάσει όσο είναι δυνατόν πολιτικούς κι άλλους απρόβλεπτους κινδύνους (π.χ. ένοπλες συγκρούσεις, πόλεμοι, καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης κ.λπ.), που μπορεί να απειλήσουν όλα τα στάδια της εξέλιξης των επενδύσεων και οφείλονται στη στάση του κράτους υποδοχής έναντι της ξένης επένδυσης. Βέβαια, το κράτος υποδοχής είναι υποχρεωμένο να αποκαταστήσει, αποζημιώσει ή παράξει κάποια άλλη αντισταθμιστική παροχή στον επενδυτή σε περίπτωση ζημίας για τους λόγους αυτούς. Η έκταση όμως των πολιτικών κινδύνων παραμένει αιτία συστολής και επηρεάζει καθοριστικά την απόφαση των αλλοδαπών επενδυτών να πραγματοποιήσουν τελικώς την επένδυση τους και τα ανταλλάγματα που θα απαιτήσουν για να είναι εξασφαλισμένοι σε τυχόν απρόβλεπτη και αυθαίρετη συμπεριφορά από το κράτος υποδοχής. Οι εκάστοτε κυβερνώντες λοιπόν, που δεσμεύονται από τη Συνθήκη, δεν μπορούν να ανακαλέσουν ή επαναδιαπραγματευθούν μία ενεργειακή επενδυτική συμφωνία για μη εμπορικούς λόγους ή για λόγους αλλαγής της εσωτερικής οικονομικής τους πολιτικής. Η Συνθήκη διασφαλίζει ένα προβλέσιμο και σταθερό επενδυτικό κλίμα με πνεύμα καλής πίστης (άρθρο 11) ώστε να μη διακόπτεται η ροή κεφαλαίων προς τις χώρες που στηρίζουν την οικονομία τους στις ξένες επενδύσεις ούτε και η μεταφορά ενέργειας και ενεργειακών πρώτων υλών στις μεγάλες καταναλώτριες χώρες¹²⁹.

Ένας από τους συνηθέστερους κινδύνους σε ζητήματα ξένων επενδύσεων είναι η απαλλοτριώση της επένδυσης από το κράτος υποδοχής. Η Συνθήκη στο άρθρο 13 γενικώς απαγορεύει πρακτικές απαλλοτριώσεων και εθνικοποιήσεων¹³⁰ με εξαίρεση τις περιπτώσεις που γίνονται για λόγους δημοσίου συμφέροντος, χωρίς διακρίσεις, τηρούνται όλες οι νόμιμες διατυπώσεις και συνοδεύονται από ταχεία καταβολή της κατάλληλης και αποτελεσματικής αποζημίωσης. Για την περίπτωση εμποδίων ή αδυναμίας λόγω π.χ. πληθωρισμού, στην μεταφορά σε άλλη χώρα των κερδών από τις επενδύσεις στη χώρα υποδοχής, το άρθρο 14 της Συνθήκης εγγυείται την άμεση

---

¹²⁹ Κωνσταντίνος Ηλιοπούλος, Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο της ενέργειας – οι επενδύσεις, όπ. π..

¹³⁰ Βλ. Αντώνης Μπρεδήμας, Διαφορές από διεθνείς επενδύσεις στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ΕκΔ, Τεύχος 21/2014, σελ. 45-51.

μεταφορά των εισοδημάτων αυτών σε ελεύθερα μετατρέψιμο νόμισμα με τις τρέχουσες τιμές συναλλάγματος.

Στο άρθρο 19 της Συνθήκης αναφέρονται πολύ γενικά οι περιβαλλοντικές παράμετροι που όλοι οι επενδυτές, χωρίς όμως να δεσμεύονται, καλούνται να τηρούν με τον πιο αποδοτικό οικονομικά τρόπο. Οι ρυθμίσεις για το περιβάλλον στρέφονται κυρίως στη διασφάλιση της ενεργειακής αποδοτικότητας υπό την οικονομική της διάσταση, ενσωματώνοντας δηλαδή στις τιμές της ενέργειας το περιβαλλοντικό κόστος. Παραπέμπει επίσης στα διεθνή περιβαλλοντικά πρότυπα των Ενεργειακών Κύκλων¹³¹, ενθαρρύνοντας τους επενδυτές απλώς να επιλέγουν πρακτικές και τεχνολογίες που περιορίζουν τις επιβλαβείς επιπτώσεις στο περιβάλλον, να συνεργάζονται για την ανταλλαγή πληροφοριών για την περιβαλλοντικά ορθή και οικονομικά αποδοτική ενεργειακή πολιτική, να προωθούν δραστηριότητες εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και προγράμματα ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με το περιβάλλον και να λαμβάνουν μέτρα προφύλαξης¹³² γνωρίζοντας ότι η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» εφαρμόζεται.

Βασισμένο στο άρθρο 19, ενσωματώθηκε τον Απρίλιο του 1998 στην Συνθήκη το Πρωτόκολλο σχετικά με την Ενεργειακή Απόδοση και συναφή Περιβαλλοντικά Θέματα. Πλέον απαιτείται από τα συμβαλλόμενα με τη Συνθήκη κράτη να διατυπώνουν σαφείς στόχους για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και τη μείωση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων του ενεργειακού κύκλου της επένδυσης. Με την εφαρμογή του Πρωτοκόλλου δημιουργείται ένα δίκτυο βέλτιστων πρακτικών για τους επενδυτές για τους μηχανισμούς διασφάλισης της ενεργειακής απόδοσης.

---

¹³¹ Ενωώντας το σύνολο της ενεργειακής αλυσίδας, συμπεριλαμβανομένων δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την αναζήτηση, εξερεύνηση, παραγωγή, μετατροπή, αποθήκευση, μεταφορά, διανομή και κατανάλωση των διαφόρων μορφών ενέργειας, την επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, καθώς και τον παροπλισμό, διακοπή ή τερματισμό των εν λόγω δραστηριοτήτων.

¹³² Οι επενδύσεις και δη στην ενέργεια έχουν άμεση συνάφεια με τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, βλ. *Ηρακλής-Σπυρίδων Ακτύπης*, Προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε σχέση με ενεργειακές επενδύσεις, ΕκΔ, Τεύχος 21, Α' & Β' Εξάμηνο 2014, σελ.113-120.

4.3.Ευρωπαϊκό Δίκαιο Ενέργειας και Επενδύσεις

Με άξονα την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς ενέργειας οι εθνικές Ρυθμιστικές Αρχές των κρατών μελών και οι διαχειριστές των συστημάτων μεταφοράς, υπό τις κατευθύνσεις του Οργανισμού Συνεργασίας Ρυθμιστικών Αρχών Ενέργειας έθεσαν προτεραιότητα τον εκσυγχρονισμό και την επέκταση των υπαρχουσών και τη στήριξη νέων και έξυπνων ενεργειακών υποδομών για τη βελτίωση της διασυνοριακής σύνδεσης των δικτύων μεταξύ των κρατών μελών. Στο ζήτημα της χρηματοδότησης για ενεργειακές επενδύσεις¹³³ τονίζεται ότι οι αγορές μέσω κρατικών ή ιδιωτικών ιδρυμάτων θα αναλάβουν να υποστηρίξουν τα έργα αυτά και οι αντίστοιχες δαπάνες θα ανακτώνται μέσω έμμεσων τελών. Στις νέες ενεργειακές υποδομές περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων οι επενδύσεις σε μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας και έργα για την προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και την ανάπτυξη εναλλακτικών καυσίμων¹³⁴ με επενδύσεις στις βιώσιμες μεταφορές και στην τεχνολογία οχημάτων, αποτελώντας ουσιαστικά κρατικές ενισχύσεις που κρίθηκαν συμβατές με την κοινή αγορά για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος.

Στον τομέα λοιπόν των επενδύσεων η ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική αναγνωρίζει ότι η παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές εξυπηρετεί το διττό στόχο της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Κοινότητα και του περιορισμού της εξάρτησής της από εισαγωγές. Η ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ εξαρτάται συχνά από τοπικές ή περιφερειακές επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους γι' αυτό η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει τα κράτη μέλη στη λήψη μέτρων κρατικής και περιφερειακής ανάπτυξης στον τομέα, ενισχύει την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ανάμεσα σε τοπικές και περιφερειακές αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και προωθεί τη χρήση χρηματοδότησης από διαρθρωτικά κονδύλια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και άλλα δημόσια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Επίσης, για μεγαλύτερη χρηματοδότηση και καλύτερο συντονισμό προς την επίτευξη των ευρωπαϊκών στόχων για την ανανεώσιμη ενέργεια, η Επιτροπή επεξεργάζεται σχέδια για καλύτερη πρόσβαση σε επιχειρηματικά

---

¹³³ Βλ. Οδηγία COM(2010) 677 τελικό.

¹³⁴ Βλ. Οδηγία 2014/94/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Οκτωβρίου 2014 για την ανάπτυξη υποδομών εναλλακτικών καυσίμων.

κεφάλαια, ιδίως με την ανάλυση της σκοπιμότητας του μηχανισμού επιμερισμού του κινδύνου για τις επενδύσεις σε ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές στην Κοινότητα¹³⁵.

Έτερη παράμετρος στις επενδύσεις είναι οι δεσμευτικοί εθνικοί στόχοι, 20% ως μερίδιο ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, που καθορίστηκαν από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και την Επιτροπή. Η οργανωμένη δράση για την επίτευξη των στόχων αυτών συμβάλλει στη δημιουργία ενός κανονιστικού πλαισίου ασφάλειας για τους επενδυτές και επιδιώκεται η συνεχής ανάπτυξη τεχνολογιών που παράγουν ενέργεια από όλες τις μορφές ανανεώσιμων πηγών. Η εξασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των εθνικών καθεστώτων στήριξης, όπως αναλύθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο, προκειμένου να διατηρηθεί η εμπιστοσύνη των επενδυτών και να μπορέσουν τα κράτη μέλη να προβλέψουν αποτελεσματικά εθνικά μέτρα για τη συμμόρφωση προς τους στόχους είναι ιδιαίτερος σημαντική.

Ενίσχυση των παραπάνω σχεδίων υποδομής επήλθε με τον Κανονισμό 663/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009 για τη θέσπιση προγράμματος ενίσχυσης της οικονομικής ανάκαμψης με τη χορήγηση κοινοτικής χρηματοδοτικής συνδρομής για έργα στον τομέα της ενέργειας. Τα έργα ΑΠΕ αποτέλεσαν επιλογή παροχής χρηματοδότησης καθώς κρίνεται ότι υλοποιούν τις προτεραιότητες της Κοινότητας. Βέβαια τα έργα που έλαβαν τη χρηματοδότηση είχαν ένα αυξημένο βαθμό επενδυτικής ωριμότητας ή ήταν έτοιμα προς υλοποίηση ή κρίθηκαν καινοτόμα και η υλοποίησή τους μπορούσε να επισπευσθεί αν δίδονταν οικονομικά κίνητρα ή είχαν διασυνοριακή σημασία ή ήταν μεγάλης κλίμακας και μπορούσαν να αποδείξουν ότι τα αποτελέσματα της τεχνολογικής προόδου θα διανεμηθούν αποτελεσματικά στο πλαίσιο των στόχων και των δομών που έχουν εγκριθεί βάσει του ευρωπαϊκού στρατηγικού σχεδίου ενεργειακής τεχνολογίας¹³⁶.

Κατόπιν, με τη δημοσίευση του Κανονισμού 256/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Φεβρουαρίου 2014 σχετικά με την κοινοποίηση στην

---

¹³⁵ Οδηγία 2009/28/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009 σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/EK και 2003/30/EK.

¹³⁶ Αιτιολογική σκέψη Κανονισμού 6, 13 και 14.

Επιτροπή των επενδυτικών σχεδίων σε ενεργειακή υποδομή εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την αντικατάσταση του κανονισμού (ΕΕ, Ευρατόμ) αριθ. 617/2010 του Συμβουλίου και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 736/96 του Συμβουλίου¹³⁷ οι χώρες της ΕΕ από την 1η Ιανουαρίου 2015 και ανά διετία εν συνεχεία είναι υποχρεωμένες μέσω της υποβολής εκθέσεων να ανακοινώνουν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τα κάθε φάσεως επενδυτικά τους σχέδια σε ενεργειακή υποδομή για την παραγωγή, αποθήκευση και μεταφορά ενέργειας από όλους τους κλάδους, στη δε ηλεκτρική συμπεριλαμβάνεται και η ηλεκτρική ενέργεια από ανανεώσιμες πηγές. Τα δεδομένα που συλλέγονται βοηθούν την Επιτροπή να διαμορφώσει μια γενική εικόνα σχετικά με την εξέλιξη των επενδύσεων στην ενεργειακή υποδομή στην ΕΕ. Με την αξιολόγηση τακτικών κι επικαιροποιημένων δεδομένων και πληροφοριών, η Επιτροπή έχει τη δυνατότητα να προβαίνει σε συγκρίσεις, αποτιμήσεις, προτάσεις μέτρων και ιδίως στην πρόβλεψη και εκτίμηση του μελλοντικού ισοζυγίου προσφοράς και ζήτησης ενέργειας¹³⁸. Ο εν λόγω Κανονισμός έχει εφαρμογή στα επενδυτικά σχέδια που απαριθμούνται αναλυτικά στο παράρτημά του και για τα οποία έχουν αρχίσει από τη στιγμή της ισχύος του εργασίες κατασκευής ή παροπλισμού ή έχει ληφθεί οριστική απόφαση περί επένδυσης.

Η αλλαγή του ενεργειακού τοπίου σε επίπεδο ενωσιακό αλλά και παγκοσμίως¹³⁹, προσανατολίζει την ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική σε σοβαρές επενδύσεις νέων υποδομών και νέων τεχνολογιών που αφορούν τις ήπιες μορφές ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, ενίσχυση της έρευνας ώστε να προληφθούν κίνδυνοι που μπορούν να απειλήσουν τον απρόσκοπτο ενεργειακό εφοδιασμό της Ένωσης, τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και τη μετάβαση σε μία πράσινη οικονομία, χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Με την ενίσχυση των επενδύσεων στους εν λόγω τομείς η Ευρώπη αναγνωρίζει τις βέλτιστες πρακτικές για την υλοποίηση έργων ΑΠΕ, καθώς συνεπάγεται μεγαλύτερη διαφάνεια στη μελλοντική εξέλιξη του ενεργειακού συστήματος στην Ένωση.

---

¹³⁷ ΕΕ L 84/20.3.2014, σελ. 61 επ..

¹³⁸ Αιτιολογική σκέψη 1, 2 και 4 Κανονισμού.

¹³⁹ Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Ζητήματα Ευρωπαϊκού Δικαίου Ενέργειας – Ευρωπαϊκή Πολιτική Ενέργειας, Δίκαιων των Συνθηκών, Ασφάλεια Εφοδιασμού, Διευρωπαϊκά Δίκτυα Ενέργειας, Διεθνείς Συμβάσεις της Ελλάδος -, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2014, Κεφ. Γ΄.

4.4.Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο προώθησης ξένων ενεργειακών επενδύσεων και διοικητικές διαδικασίες αδειοδότησης

Το ήπιο κλίμα και οι ευνοϊκές καιρικές συνθήκες που επικρατούν στην Ελλάδα (περισσότερες από 250 ημέρες ηλιοφάνειας ετησίως, πολλές περιοχές με ισχυρούς ανέμους, εκμετάλλευση γεωργικών και κτηνοτροφικών υπολειμμάτων) καθιστούν τη χώρα σημαντική παραγωγική δύναμη στον τομέα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και πρόσφορο τόπο για επενδύσεις προς την κατεύθυνση της πράσινης ανάπτυξης και της περιβαλλοντικής ενίσχυσης του ενεργειακού μείγματος της Ευρώπης. Το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο προώθησης των ΑΠΕ έχει τροποποιηθεί αρκετά για την προσέλκυση Ελλήνων και ξένων επενδυτών, παρέχοντας διάφορα επενδυτικά κίνητρα, όπως τους μηχανισμούς στήριξης των τιμών, χρηματικές ενισχύσεις και σαφείς κι απλοποιημένες διαδικασίες αδειοδότησης.

Η εισαγωγή των κεφαλαίων στην Ελλάδα για επενδύσεις σε όλους τους τομείς της εθνικής οικονομίας, συνεπώς και στον τομέα της ενέργειας, γινόταν υπό τις ειδικές ρυθμίσεις που θεσπίζονται στο Νομοθετικό Διάταγμα 2687/1953 «Περί επενδύσεως και κεφαλαίων εξωτερικού», το οποίο διατηρεί μέχρι και σήμερα την αυξημένη τυπική ισχύ του στο άρθρο 107 του Συντάγματος ως «η πριν από την 21 Απριλίου 1967 νομοθεσία με αυξημένη τυπική ισχύ για την προστασία κεφαλαίων εξωτερικού διατηρεί την αυξημένη τυπική ισχύ που είχε και εφαρμόζεται και στα κεφάλαια που θα εισάγονται στο εξής». Ο ειδικός αυτός νόμος επιτρέπει στους ξένους επενδυτές, ανεξάρτητα αν προέρχονται από κράτη της Ευρώπης ή τρίτα, να εκτιμήσουν γενικά τις εγχώριες ρυθμίσεις για την προστασία των επενδύσεων, αντικατοπτρίζει δε το βαθμό της κρατικής παρέμβασης (το βαθμό του μονομερούς αυτοπεριορισμού του κράτους) και το επίπεδο αξιοπιστίας των δικαιопρακτικών θεσμών της χώρας. Η έκταση της ρύθμισης αυτής είναι «εκτεταμένη προαιρετική», δηλαδή επιτρέπεται στον ξένο επενδυτή να υπαχθεί στις ευνοϊκές προβλέψεις, μόνο όμως εφόσον το αιτηθεί ο ίδιος και γίνει δεκτό το αίτημα. Διαφορετικά μπορεί να υλοποιήσει την επένδυσή του κατά

το κοινό δίκαιο, χωρίς να υπάγεται στο ευνοϊκό καθεστώς του Ν.Δ. όπως κάθε άλλος Έλληνας επενδυτής¹⁴⁰.

Βέβαια, η Ελλάδα, ως δραστήριο μέλος της διεθνούς κοινότητας, με το νόμο 2476/1997 «Κύρωση της Τελικής Πράξης του Ευρωπαϊκού Χάρτη Ενέργειας, της Συνθήκης για το Χάρτη Ενέργειας και του Πρωτοκόλλου του Χάρτη Ενέργειας για την ενεργειακή απόδοση και τα σχετικά περιβαλλοντικά προβλήματα» έγινε μέλος της Συνθήκης για το Χάρτη Ενέργειας, αναλαμβάνοντας τις απορρέουσες διεθνείς υποχρεώσεις που αναλύθηκαν, για την προστασία των επενδύσεων που υλοποιούνται στην επικράτειά της. Συνεπώς οι σχέσεις του ίδιου του επενδυτή και της επένδυσής του με τη χώρα μας ρυθμίζονται από το σύνολο των κανόνων και γενικών αρχών της Συνθήκης, ενώ η ίδια η ξένη επένδυση ως κατάσταση, η οποία υλοποιείται και λειτουργεί εντός των συνόρων της ελληνικής επικράτειας ρυθμίζεται από το εθνικό δίκαιο, ως το δίκαιο με το οποίο συνδέεται στενότερα η επένδυση.

Κάθε ξένη επένδυση που υλοποιείται είναι εξ' ορισμού προγραμματισμένη να λειτουργήσει και να ενσωματωθεί στην οικονομία του κράτους υποδοχής, αναπτύσσοντας μαζί του ισχυρούς διοικητικούς δεσμούς, όπως ακριβώς όλες οι αντίστοιχες τοπικές επενδύσεις που γίνονται από ημεδαπούς επενδυτές με εθνικά κεφάλαια. Εξάλλου το Διεθνές Κέντρο Επίλυσης των Επενδυτικών Διαφορών (ICSID) στο άρθρο 42 § 1 της ιδρυτικής του Σύμβασης υποδεικνύει το εθνικό δίκαιο της χώρας υποδοχής ως εφαρμοστέο σε περίπτωση που δεν έχει οριστεί άλλως από τα μέρη, αναγνωρίζοντας την άμεση και στενή σύνδεση της επένδυσης με το δίκαιο της έννομης τάξης στο πλαίσιο της οποίας αυτή υλοποιείται.

Πάρα πολλές πτυχές των δραστηριοτήτων της ξένης επένδυσης¹⁴¹, πέραν των αδειοδοτικών προβλέψεων της διοίκησης για τα έργα ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ διέπονται από το εθνικό δίκαιο. Ζητήματα σύστασης και διοίκησης της εταιρίας με την οποία θα πραγματοποιηθεί η επένδυση, μίσθωσης ή αγοράς του χώρου όπου θα εγκατασταθεί η μονάδα παραγωγής, εφαρμογής του ελληνικού εργατικού δικαίου στο

---

¹⁴⁰ Παναγιώτης Γκλαβίνης, όπ. π., σελ.429-439.

¹⁴¹ Παναγιώτης Γκλαβίνης, όπ. π., σελ. 416-421.

προσωπικό που θα απασχολεί η εταιρία ή ζητήματα πώλησης, λύσης κι εκκαθάρισης της εταιρίας αποτελούν ενδεικτικά μόνο παραδείγματα που θα ρυθμιστούν από το κοινό δίκαιο.

4.4.1. Αδειοδοτική διαδικασία επενδύσεων στις ΑΠΕ

Η γενική διαδικασία αδειοδότησης των έργων ΑΠΕ για όλους τους επενδυτές στον τομέα, σύμφωνα με το νόμο 3468/2006, όπως έχει συνολικά τροποποιηθεί, περιλαμβάνει τέσσερα κύρια στάδια. Στο πρώτο στάδιο ο επενδυτής υποβάλλει αίτηση με πλήρη φάκελο του επενδυτικού σχεδίου στη ΡΑΕ, η οποία εξετάζει αν πληρούνται τα κριτήρια που αναφέρονται στην παράγραφο 1 του άρθρου 3 του νόμου και αποφασίζει για τη χορήγηση ή μη άδειας παραγωγής μέσα σε δύο μήνες από την υποβολή της αίτησης, εφόσον ο φάκελος είναι πλήρης, άλλως από τη συμπλήρωσή του. Μετά την έκδοση της άδειας παραγωγής από τη ΡΑΕ, ο ενδιαφερόμενος προκειμένου να του χορηγηθεί άδεια εγκατάστασης, ζητά ταυτόχρονα την χορήγηση: α) Προσφοράς Σύνδεσης από τον αρμόδιο Διαχειριστή του Δικτύου Μεταφοράς, β) Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ), κατά το άρθρο 4 του ν. 1650/1986 από την Περιφέρεια της περιοχής όπου πρόκειται να εγκατασταθεί η μονάδα. Για σταθμούς έως 1 MW δεν απαιτείται άδεια παραγωγής. Οι τρεις επιμέρους φάσεις της αδειοδοτικής διαδικασίας ΑΠΕ μετά την εγκριτική απόφαση της ΡΑΕ, ήτοι η προσφορά σύνδεσης στο δίκτυο, η έγκριση περιβαλλοντικών επιπτώσεων και η έγκριση επέμβασης σε δασική περιοχή (όπου απαιτείται) αποτελούν το δεύτερο στάδιο και προχωρούν παράλληλα. Ο Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ) χορηγεί την προσφορά σύνδεσης με το δίκτυο το αργότερο εντός τεσσάρων μηνών από την κατάθεση της αίτησης και εφόσον γίνει αποδεκτή και εκδοθεί ταυτόχρονα και η απόφαση ΕΠΟ, οριστικοποιείται.

Αφού καταστεί δεσμευτική η Προσφορά Σύνδεσης, ο δικαιούχος διέρχεται στο τρίτο στάδιο που αφορά τη χορήγηση άδειας εγκατάστασης και τη σύναψη της Σύμβασης Σύνδεσης και τη Σύμβαση Πώλησης. Απαραίτητη προϋπόθεση για την έκδοση Άδειας Εγκατάστασης, η οποία εκδίδεται από τον Περιφερειάρχη είναι η ύπαρξη απόφασης ΕΠΟ και οριστικής προσφοράς σύνδεσης. Με δεδομένο την ομαλή εξέλιξη των πραγμάτων, ο επενδυτής προχωρά στη σύναψη των Συμβάσεων Σύνδεσης με τον

ΑΔΜΗΕ και Πώλησης με τον ΛΑΓΗΕ. Μετά την έκδοση της Άδειας Εγκατάστασης και προ της έναρξης των εργασιών θα πρέπει να εκδοθούν και οι απαιτούμενες πολεοδομικές άδειες από την Πολεοδομική Αρχή της κάθε περιφέρειας. Κατά το τέταρτο και τελευταίο στάδιο η Γενική Γραμματεία της κάθε Περιφέρειας χορηγεί την άδεια εγκατάστασης. Η άδεια εκδίδεται μετά από αίτηση του επενδυτή εντός αποκλειστικής προθεσμίας δεκαπέντε ημερών και αφού έχει ολοκληρωθεί με θετικό αποτέλεσμα ο έλεγχος από τα αρμόδια όργανα, της τήρησης των τεχνικών όρων εγκατάστασης κατά τη δοκιμαστική λειτουργία του σταθμού, καθώς και ο έλεγχος από το ΚΑΠΕ για τη διασφάλιση των αναγκαίων λειτουργικών και τεχνικών χαρακτηριστικών του εξοπλισμού του σταθμού. Η ανωτέρω γενική διαδικασία αδειοδότησης ΑΠΕ εξειδικεύεται περαιτέρω ανάλογα με την τεχνολογία παραγωγής, το μέγεθος της μονάδας, την περιοχή κλπ.

4.4.2. Ν. 3894/2010 περί στρατηγικών επενδύσεων

Η ελληνική οικονομία, έχοντας σημειώσει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης μέχρι το έτος 2006, έδειξε σοβαρά σημεία ύφεσης το 2009, ως αποτέλεσμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, ενώ από το έτος 2010 κι έπειτα η ύφεση εντάθηκε σημαντικά, με τη χώρα μας να αντιμετωπίζει πρωτοφανή αδυναμία ανάκαμψης. Με σκοπό τη συμβολή στην ταχύτερη έξοδο της χώρας από την κρίση αυτή και την ανατροφοδότηση της ανάπτυξης μέσα από σημαντικές επενδύσεις, δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2010 ο νόμος 3894/2010 «Επιτάχυνση και διαφάνεια υλοποίησης Στρατηγικών Επενδύσεων»¹⁴², ιδρύοντας ένα νέο επενδυτικό πλαίσιο κανόνων, διαδικασιών και απλούστερων διοικητικών δομών για την υλοποίηση μεγάλων δημόσιων και ιδιωτικών έργων και ευρύτερα την ανάπτυξη επενδυτικών σχεδίων, τα οποία δημιουργούν μακροχρόνια θετικά αποτελέσματα σε διάφορους κομβικούς τομείς για την εθνική οικονομία, όπως η ενέργεια. Ο νόμος ν.4146/2013 «Διαμόρφωση Φιλικού Αναπτυξιακού Περιβάλλοντος για τις Στρατηγικές και Ιδιωτικές Επενδύσεις»¹⁴³ του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών,

¹⁴² ΦΕΚ Α' 204/02.12.2010, γνωστός και ως «Fast Track».

¹⁴³ ΦΕΚ Α' 90/18.4.2013.

Μεταφορών και Δικτύων ενίσχυσε και διεύρυνε σημαντικά το πλαίσιο των στρατηγικών επενδύσεων.

Τα βασικά σημεία του νόμου, όπως ισχύει σήμερα, είναι η πρόβλεψη ότι η εταιρία «Επενδύστε στην Ελλάδα Α.Ε.» (Invest in Greece S.A.)¹⁴⁴, η οποία έχει σήμερα μετονομαστεί σε «Ελληνική Εταιρεία Επενδύσεων και Εξωτερικού Εμπορίου Α.Ε.», με διακριτικό τίτλο της στην αγγλική γλώσσα το «Enterprise Greece»¹⁴⁵ και τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού, μεριμνά για την προσέλκυση, υποδοχή, προώθηση και υποστήριξη στρατηγικών και λοιπών επενδύσεων στην Ελλάδα, καθώς επίσης και για τη διαρκή βελτίωση του θεσμικού πλαισίου τους και την υποστήριξη των διεθνών συνεργασιών των ελληνικών επιχειρήσεων.

Ουσιαστικά υποστηρίζει τους διεθνείς επενδυτές να αναπτύξουν επιχειρηματική δράση στην Ελλάδα καθιερώνοντας αποκλειστικές προθεσμίες και ταχείες διαδικασίες αδειοδότησης με τη συνδρομή της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικών Επενδύσεων, αποφεύγοντας την πρόσκρουση σε εγγενείς δυσλειτουργίες και γραφειοκρατικές αγκυλώσεις του δημοσίου τομέα, που αποτελούν ανασταλτικό παράγοντα για τους διεθνείς και Έλληνες επενδυτές. Επιδιώκει να συμβάλλει στην εξωστρέφεια και ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας και στην παροχή σημαντικής πληροφόρησης στους ενδιαφερόμενους επενδυτές για τη δραστηριοποίησή τους στη χώρα. Μία ιδιωτική επένδυση εντάσσεται στο ευνοϊκό καθεστώς του νόμου μόνο αν α) το επιθυμεί ο ίδιος ο επενδυτής, ο οποίος είναι και ο δικαιούχος για την υποβολή της σχετικής αίτησης ένταξης, β) πληρεί τις προϋποθέσεις του νόμου και γ) εγκριθεί από τη Διυπουργική Επιτροπή Στρατηγικών Επενδύσεων (ΔΕΣΕ).

Ο στρατηγικός χαρακτήρας μιας επένδυσης κρίνεται κατ' αρχήν με βάση τα ποσοτικά μεγέθη που περιγράφονται στο άρθρο 1 του νόμου, όπως το συνολικό κόστος της επένδυσης ή/και η δημιουργία ενός ελάχιστου αριθμού θέσεων εργασίας, τα οποία συνδυάζονται με την εκτίμηση ποιοτικών χαρακτηριστικών, όπως η βιωσιμότητα της

---

¹⁴⁴ Συστήθηκε με το ν. 2372/1996, ΦΕΚ Α' 29/1996.

¹⁴⁵ Βλ. νόμο 4242/2014 «Ενιαίος Φορέας Εξωστρέφειας και άλλες διατάξεις», ΦΕΚ Α' 50/28.02.2014.

επένδυσης, η φερεγγυότητα του επενδυτή, η μεταφορά γνώσης και τεχνογνωσίας, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, η περιφερειακή ανάπτυξη, η προστασία του περιβάλλοντος κ.λπ.¹⁴⁶. Η Γενική Γραμματεία Στρατηγικών και Ιδιωτικών Επενδύσεων, ως επιμέρους διοικητικό τμήμα της Γενικής Διεύθυνσης Στρατηγικών Επενδύσεων, αναλαμβάνει έναντι προκαταβολής μέρους της διαχειριστικής αμοιβής, αφενός την αξιολόγηση επενδυτικού σχεδίου προ της εντάξεώς του στη διαδικασία στρατηγικών επενδύσεων εντός προθεσμίας 15 ημερών, αφετέρου, *μετά την ένταξη του στη διαδικασία αυτή*, την διεκπεραίωση των διαδικασιών έκδοσης των απαραίτητων κατά το νόμο αδειών για την υλοποίηση της επένδυσης¹⁴⁷ (η Διοίκηση υποχρεώνεται στην τήρηση προθεσμίας 45 ημερών για τις περισσότερες άδειες καθώς και στην απόλυτη προτεραιότητα στη διευθέτησή τους). Η Γενική Διεύθυνση Στρατηγικών Επενδύσεων γνωμοδοτεί στη ΔΕΣΕ¹⁴⁸ επί της πληρότητας του φακέλου, της πλήρωσης των ποσοτικών κριτηρίων υπαγωγής και της σκοπιμότητας ένταξης της επενδυτικής πρότασης στις διατάξεις του νόμου. Η ΔΕΣΕ, η οποία έχει την εποπτική και αποφασιστική αρμοδιότητα για την υπαγωγή της επένδυσης στις διαδικασίες στρατηγικών επενδύσεων ή μη, εκτιμά για την απόφασή της όλα τα αναγκαία στοιχεία, όπως τα χωροταξικά, πολεοδομικά και περιβαλλοντικά δεδομένα που προσκομίζει ο επενδυτής και φυσικά τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις της επένδυσης στην εθνική οικονομία.

Στην περίπτωση που ένα επιχειρηματικό σχέδιο εγκριθεί και υπαχθεί στη διαδικασία των Στρατηγικών Επενδύσεων, ο επενδυτής καταβάλλει στην Enterprise Greece το υπόλοιπο της διαχειριστικής αμοιβής καθώς και όλα τα προβλεπόμενα από την αδειοδοτική νομοθεσία δικαιολογητικά και μελέτες στη Γενική Διεύθυνση Στρατηγικών Επενδύσεων, η οποία λειτουργεί ως «one-stop-shop» προκειμένου ο επενδυτής να λάβει τις απαραίτητες άδειες, να κυρωθεί με νόμο η ένταξη της επενδυτικής πρότασης στις διατάξεις νόμου και να προχωρήσει η υλοποίηση της επένδυσής του. Επιπλέον για την εξυπηρέτηση της επένδυσης μπορεί να προβλέπονται

---

¹⁴⁶ ΣτΕ (ΟΛΟΜ) 528/2015, ΝΟΜΟΣ.

¹⁴⁷ ΣτΕ (ΟΛΟΜ) 531/2015, ΝΟΜΟΣ.

¹⁴⁸ Στην Επιτροπή μετέχουν ως Πρόεδρος ο Υπουργός Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων ή ο νόμιμος αναπληρωτής του και ως μέλη οι Υπουργοί Οικονομικών, Εξωτερικών, Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού και οι αρμόδιοι κατά περίπτωση Υπουργοί, οι οποίοι εισηγούνται τα θέματα αρμοδιότητάς τους ή οι νόμιμοι αναπληρωτές τους.

ως κίνητρα ειδικές φορολογικές ρυθμίσεις, όπως η παγιοποίηση του φορολογικού καθεστώτος για συγκεκριμένο διάστημα από την έναρξη λειτουργίας της στρατηγικής επένδυσης, η διενέργεια αφορολόγητων αποθεματικών, η διαδικασία και ο χρόνος επιστροφής πιστωτικού υπολοίπου φόρου προστιθέμενης αξίας, καθώς και η μείωση ή η απαλλαγή από τέλη, ειδικούς φόρους και δικαιώματα ή αμοιβές τρίτων. Εάν το επενδυτικό σχέδιο του επενδυτή δεν εγκριθεί για υπαγωγή στον 3894/2010, όπως ισχύει, από την ΔΕΣΕ, η προκαταβολή της διαχειριστικής αμοιβής δεν επιστρέφεται και ο υποψήφιος επενδυτής, εφόσον το επιθυμεί, μπορεί να συνεχίσει την προσπάθεια αδειοδότησης μέσω των υφιστάμενων διαδικασιών του σχετικού νομικού πλαισίου της χώρας.

Όσον αφορά την περιβαλλοντική προστασία από την υλοποίηση των ενεργειακών επενδύσεων, ο νόμος δεν απαλλάσσει τον επενδυτή από κάποια γνωμοδότηση, έγκριση ή αδειοδότηση, συνεπώς για την πραγματοποίηση της επένδυσης απαιτείται η ένταξή της σε προϋφιστάμενες ή σε θεσπιζόμενες περιβαλλοντικές, χωροταξικές και πολεοδομικές ρυθμίσεις όπως η έγκριση περιβαλλοντικών όρων, πέραν των λοιπών απαιτούμενων κατά την οικεία νομοθεσία διοικητικών αδειών. Το πλαίσιο αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση προς την συνταγματική επιταγή για προστασία του περιβάλλοντος (ά. 24 § 1 του Συντάγματος) και χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας (ά. 24 § 2 του Συντάγματος), εφόσον υποχρεώνει τον υποψήφιο επενδυτή, κατά την υποβολή του επενδυτικού σχεδίου του, να αιτιολογήσει την επιλογή της τοποθεσίας εγκατάστασης της επένδυσης σε σχέση με τη συμβατότητά της με τον υφιστάμενο χωροταξικό σχεδιασμό, να αναφέρει τα πολεοδομικά, χωροταξικά και άλλα ειδικά χαρακτηριστικά του ακινήτου που έχουν περιέλθει εις γνώση του και να προβεί σε μια πρώτη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και των προτεινόμενων μέτρων αντιμετώπισής τους.

4.5.Συμπεράσματα Τέταρτου Κεφαλαίου

Η αντιπαράθεση «ανάπτυξη ή περιβάλλον», παρ' ότι αποτελεί τη βασική προβληματική της αναπτυξιακής ιδεολογίας κι επικρατεί τόσο σε επίπεδο κρατών όσο και σε επίπεδο επιχειρήσεων και χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, μπορεί να παρακαμφθεί μέσα από την καθιέρωση των διεθνών περιβαλλοντικών προτύπων και τα νομικά κείμενα για την προστασία του περιβάλλοντος. Ο ιδιωτικός τομέας σίγουρα

χρειάζεται κίνητρα για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και ένα σαφές και ασφαλές συναλλακτικό περιβάλλον. Η ενέργεια, ως δυναμικός τομέας της οικονομίας ενδυναμώνεται μέσα από την αποδοχή της Συνθήκης για το Χάρτη Ενέργειας και την ευέλικτη, αλλά στα θεμέλιά της σταθερή, εγχώρια περιβαλλοντική πολιτική.

Η ευθύνη από τους κρατικούς θεσμούς για την ενσωμάτωση όχι μόνο του οικονομικού αλλά και του οικολογικού και κοινωνικού παράγοντα είναι σημαντική για κάθε είδος επένδυσης, πόσο μάλλον για τον ζωτικής σημασίας τομέα της ενέργειας. Γύρω από την ευρύτερη συζήτηση για λιγότερο κράτος, περισσότερη αγορά και κοινωνική συμμετοχή, η απάντηση είναι μάλλον καταφατική καθώς και οι τρεις δρώντες, με διαφορετικό ρόλο ο καθένας, είναι εξίσου αναγκαίοι για την εφαρμογή της αειφόρου ανάπτυξης. Συνεπώς οι νομοθετικές παρεμβάσεις για ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων εστιάζεται στην αποτελεσματικότητα ενός καλά οργανωμένου συστήματος αγοράς, στην ομοιόμορφη εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, στη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων φορέων στη λήψη των αποφάσεων και στην διεκπεραίωση μελέτης κόστους/ωφέλους πριν την υλοποίηση κάθε επένδυσης.

Στην Ελλάδα παρουσιάζεται έλλειμμα πραγματικού ενδιαφέροντος για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, αφού το περιβάλλον δεν απασχόλησε ποτέ τις κυβερνήσεις (αλλά ούτε και την κοινωνία), αντιθέτως είναι πολλές φορές η λιγότερο υπολογίσιμη παράμετρος στα εκάστοτε σχέδια εκσυγχρονισμού της χώρας. Παρ' όλα αυτά στο Σύνταγμα θεμελιώνονται οι αρχές για την προστασία του και η μορφή της ανάπτυξης που πρέπει να ακολουθείται, όπως απορρέει από την ιδέα της αλληλεγγύης πολιτών και λαών, ανεξάρτητα από τις πολιτικού χαρακτήρα αποκλίσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. Ρήτρες προστασίας του περιβάλλοντος

5.1. Προστατευόμενο έννομο αγαθό

Στο άρθρο 24 § 1 του Συντάγματος ορίζεται ότι «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός». Το άρθρο αποτελεί την κύρια, ειδική διάταξη για την προστασία του περιβάλλοντος, όχι όμως την αποκλειστική καθώς άρρηκτα συνδεδεμένα ερείσματα βρίσκονται στο άρθρο 2 για το σεβασμό και την προστασία της αξίας του ανθρώπου, στο άρθρο 5 για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και στο άρθρο 21 για το δικαίωμα στην υγεία, αφού ο άνθρωπος είναι κομμάτι του φυσικού περιβάλλοντος. Ο γενικός ορισμός του τι είναι περιβάλλον δίδεται στο ά. 2 § 1 του ν. 1650/1986 ως «το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες». Η αοριστία του ορισμού προάγει τη μέγιστη δυνατή διεύρυνση του προστατευτικού πεδίου καθώς είναι αδύνατο να προβλεφθεί και να οριοθετηθεί το φάσμα των αγαθών και των αναγκών που χρήζουν προστασίας στο παρόν και στο μέλλον.

Ο προσδιορισμός των εννοιών «φυσικό περιβάλλον» και «πολιτιστικό περιβάλλον» παρέχεται από τη νομολογία του ΣτΕ¹⁴⁹ με το πρώτο να νοείται ως ο περιβάλλον τον άνθρωπο χερσαίος, θαλάσσιος και εναέριος χώρος, με τη σ' αυτόν χλωρίδα, πανίδα και φυσικούς πόρους και το δεύτερο ως ανθρωπογενή στοιχεία και χαρακτηριστικά του πολιτισμού, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από την ανθρώπινη δραστηριότητα στο φυσικό περιβάλλον και συνθέτουν την ιστορική, καλλιτεχνική, τεχνολογική και πολιτιστική κληρονομία της χώρας.

---

¹⁴⁹ ΣτΕ 3279/2003, ΣτΕ 2175/2004, ΣτΕ 1688/2005.

Η περαιτέρω διερεύνηση του έννομου αγαθού του περιβάλλοντος ξεκινάει από τη βάση δύο διαφορετικών θεωριών, εκείνη της ανθρωποκεντρικής κι εκείνη της οικολογικής¹⁵⁰. Σύμφωνα με την ανθρωποκεντρική θεώρηση, το περιβάλλον προστατεύεται ως φυσική προϋπόθεση για τη διασφάλιση και απόλαυση των ατομικών εννόμων αγαθών της ανθρώπινης ζωής και υγείας¹⁵¹. Επίκεντρο της προστασίας είναι δηλαδή ο ίδιος ο άνθρωπος, ο οποίος επιδιώκει να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον, μέσα στο οποίο εξασφαλίζεται η υγεία του και ευνοείται η κοινωνική του πρόοδος και η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, θεσμοθετώντας με τη βοήθεια της επιστήμης κανόνες για την προστασία του¹⁵². Σύμφωνα με την οικολογική προσέγγιση, που είναι και η επικρατούσα, οι διατάξεις για την προστασία του περιβάλλοντος επικεντρώνονται στην προστασία του περιβάλλοντος ως συλλογικό έννομο αγαθό και απόρροια αυτού είναι η προστασία των εννόμων αγαθών της ανθρώπινης ζωής και της υγείας. Το περιβάλλον, δηλαδή, προστατεύεται ως ακέραιο και αυτοτελές έννομο αγαθό¹⁵³, πέρα από την όποια σύνδεσή του με άλλα θεμελιώδη έννομα αγαθά ακόμη κι αν σημείο αναφοράς τους είναι τελικά ο ίδιος ο άνθρωπος «εφόσον η προστασία της οικοσφαιρας και της πολιτιστικής κληρονομιάς προϋποτίθεται για την επιβίωση διαχρονικά, κάθε ατόμου και συνεπώς του κοινωνικού συνόλου επί δεδομένου εθνικού χώρου ή παγκοσμίως»¹⁵⁴. Χαρακτηρίζεται ως σύνθετο, συλλογικό – υπερατομικό και πρωτογενές έννομο αγαθό, υπό την έννοια ότι το δικαίωμα «του καθενός» στην προστασία του διευρύνει το έννομο συμφέρον προς την κοινωνία και ατομικά προς τον καθένα πολίτη, ο οποίος έχει ευθύνη για την προστασία του περιβάλλοντος και μπορεί

---

¹⁵⁰ Βασιλείου Σκουρή – Αναστασίου Τάχου, Ειδικό Διοικητικό Δίκαιο, Τεύχος 5, Αναστασίου Ι. Τάχου, Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος, 6^η Έκδοση, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, σελ.19-24.

¹⁵¹ Για μία αναλυτική προσέγγιση βλ. Αλέξανδρος Γεωργόπουλος, Περιβαλλοντική Ηθική, Gutenberg, Αθήνα, 2002.

¹⁵² The Heidelberg Appeal, authored by Michel Salomon. Δημοσιεύτηκε τον Ιούνιο του 1992 με αφορμή την Διάσκεψη της Γης στο Ρίο ντε Τζανέιρο και έχει υπογραφεί από περισσότερους από 4000 επιστήμονες και άλλους διανοούμενους από 106 χώρες, ανάμεσά τους 72 με βραβείο Νόμπελ. Εκφράζουν ότι «στην αυγή του 21ου αιώνα, αναδύεται μια ανορθολογική ιδεολογία που αντιτίθεται στην επιστημονική και βιομηχανική πρόοδο και εμποδίζει την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη» και υπενθυμίζουν ότι «η ανθρωπότητα πάντοτε προόδευσε θέτοντας όλο και περισσότερο την φύση στην υπηρεσία των ανθρώπινων αναγκών και όχι το αντίστροφο». http://www.sepp.org/policy%20declarations/heidelberg_appeal.html

¹⁵³ Ιωάννης Μανωλεδάκης, Ποινικό Δίκαιο - Επιτομή Γενικού Μέρους, Άρθρα 1-49 Ποινικού Κώδικα, 7^η Έκδοση, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 160 επ. ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ, Α. Τα έννομα αγαθά ως αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου. Σύμφωνα με το συγγραφέα στα αγαθά – αντικείμενα του εξωτερικού κόσμου, που η ύπαρξή τους αποτελεί αυτοσκοπό, ανήκουν ο άνθρωπος και το φυσικό περιβάλλον, η προσβολή του οποίου αποτελεί πλημμέλημα, ανεξάρτητα από την ενδεχόμενη βλάβη στα έννομα αγαθά της υγείας ή της ιδιοκτησίας των ανθρώπων, που αποτελεί επιβαρυντική απλώς περίπτωση.

¹⁵⁴ Αναστασίου Ι. Τάχου, Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος, όπ. π., σελ. 61 επ..

να λάβει προς τούτο αντίστοιχα μέτρα, παράλληλα με τα μέτρα που εφαρμόζει υποχρεωτικά το κράτος.

Κυρίαρχο μέσο προστασίας στο ν. 1650/86 είναι η αρχή της πρόληψης των προσβολών του περιβάλλοντος, τυποποιώντας στο ά. 2 τρεις έννοιες προσβολών, τη ρύπανση, τη μόλυνση και την υποβάθμιση. Οι ποινικές κυρώσεις που αναφέρονται στο ά. 28 § 1 αφορούν αποκλειστικά το προστατευόμενο έννομο αγαθό του περιβάλλοντος, αποδίδοντας αυτοτέλεια στην προστασία του κοινωνικού αγαθού «περιβάλλον», η όποια προσβολή του οποίου τιμωρείται με την εν λόγω διάταξη, χωρίς να χρειάζεται η συνδρομή οποιουδήποτε άλλου στοιχείου.

Ως έτερη παράμετρος της προστασίας του περιβάλλοντος μπορεί να θεωρηθεί η προστασία της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης¹⁵⁵ καθώς στην περιγραφή του σκοπού του νόμου στο ά. 1 § 1, αναφέρεται ότι «...η προστασία του περιβάλλοντος είναι θεμελιώδες και αναπόσπαστο μέρος της πολιτιστικής και αναπτυξιακής διαδικασίας και πολιτικής...». Το ίδιο ορίζεται και στην παράγραφο 2 στ. γ' ότι η διαχείριση του περιβάλλοντος πρέπει να γίνεται με ορθολογικό τρόπο ώστε θα μην εμποδίζεται η προώθηση «της ισόρροπης ανάπτυξης του εθνικού χώρου συνολικά και των επί μέρους γεωγραφικών και οικιστικών ενοτήτων του», αλλά και στην παράγραφο 3 στ. στ' καθιερώνονται τα κριτήρια ποιότητας και οι όροι με τους οποίους θα πρέπει γίνεται η τελική διάθεση των αποβλήτων στο περιβάλλον.

Η ανάπτυξη αναντίρρητα επιτυγχάνεται με την διασφάλιση επάρκειας ενέργειας. Αν η παραγωγή και η χρήση της ενέργειας γίνονται υπό τις περιβαλλοντικές δεσμεύσεις συνεπάγεται ότι εφαρμόζεται η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Έτσι, χαρακτηριστικό παράδειγμα πρακτικού συνδυασμού της οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος συνιστά η αξιοποίηση των ΑΠΕ, συστοιχίζοντας τον οικονομικό και τον οικολογικό παράγοντα¹⁵⁶.

---

¹⁵⁵ Αναστασίου Ι. Τάχου, Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος, όπ. π., σελ. 272 επ..

¹⁵⁶ ΣτΕ 2464/2009, 569/2012.

5.2.Ο ρόλος της Δημόσιας Διοίκησης

Από το ά. 24 του Συντάγματος απορρέουν υποχρεώσεις της νομοθετικής¹⁵⁷ και εκτελεστικής¹⁵⁸ εξουσίας για την προστασία του περιβάλλοντος και ιδίως να λαμβάνει τα ιδιαίτερα και απαιτούμενα νομοθετικά, διοικητικά, προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα, παρεμβαίνοντας στον αναγκαίο βαθμό στην ελευθερία των διοικούμενων. Αποτελεί επομένως μία μορφή άσκησης επεμβατικής αρμοδιότητας του κράτους στην οικονομική ατομική ή συλλογική δραστηριότητα των πολιτών¹⁵⁹. Η υποχρέωση αυτή του κράτους εμφανίζεται με αφενός τη θετική όψη μέσω της θέσπισης και εφαρμογής των νομοθετημάτων για τη διαφύλαξη του περιβάλλοντος (γιατί όχι και θετικά μέτρα για τη βελτίωσή του) κι αφετέρου, με την αρνητική μέσω της υποχρέωσης από τις διοικητικές αρχές να μη λαμβάνουν μέτρα αντίθετα προς το ά. 24 του Συντάγματος¹⁶⁰. Τα μέτρα για την διαφύλαξη του περιβάλλοντος λαμβάνονται «στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας»¹⁶¹, όπως αυτή συνάγεται από το διεθνές, ενωσιακό και κοινό δίκαιο, δηλαδή η χρήση του περιβάλλοντος και ο ρυθμός εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων να γίνεται με τρόπο ώστε να διαφυλάσσεται η φυσική ανανέωσή τους και διατήρησή τους στα ίδια ποσοτικά και ποιοτικά επίπεδα προς όφελος όχι μόνο της παρούσας αλλά των επόμενων γενεών. Ο συντακτικός νομοθέτης σταθμίζοντας την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας και την ελευθερία στην άσκηση των συνταγματικών δικαιωμάτων, όπως η οικονομική ελευθερία, επιτάσσει το συγκερασμό τους κατά τρόπο που να διασφαλίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Η έννοια συνεπώς της προστασίας του περιβάλλοντος είναι σύνθετη, καθώς περικλείει την έννοια της προστασίας της φύσης και της οικολογικής ισορροπίας, την προστασία της ζωής του ανθρώπου και την προστασία των σχέσεων ανθρώπου και φυσικού περιβάλλοντος, ώστε να αποτρέψει τον κίνδυνο της ζωής και της πολιτιστικής κληρονομίας από επικίνδυνες κι αυθαίρετες ενέργειες¹⁶². Σύμφωνα με το ά. 2 στ. 5 του

---

¹⁵⁷ Λ.χ. ο νόμος 743/77 για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, ο νόμος 998/79 για την προστασία των δασών, ο νόμος 3937/2011 για την προστασία της βιοποικιλότητας.

¹⁵⁸ Εκτελεστικοί νόμοι για την εφαρμογή των διατάξεων του Συντάγματος δεν έχουν εκδοθεί και η εφαρμογή τους επαφίεται στις πράξεις που εκδίδουν τα διοικητικά όργανα.

¹⁵⁹ ΣτΕ (ΟΛΟΜ) 613/2002.

¹⁶⁰ *Ευαγγελία Κουτούπα – Ρεγκάκου*, Δίκαιο Περιβάλλοντος, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008, σελ. 26-33.

¹⁶¹ ΣτΕ 2219/2004.

¹⁶² *Αναστασίου Ι. Τάχου*, Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος, όπ. π., σελ 60 επ..

ν. 1650/1986, ως προστασία του περιβάλλοντος θεωρείται «το σύνολο των ενεργειών, μέτρων και έργων που έχουν στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωσή του».

Η οικονομική ανάπτυξη του Κράτους με την υλοποίηση ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων «έχει ως όριο την αδιαπραγμάτευτη ανάγκη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς»¹⁶³. Συνεπώς η δημόσια διοίκηση έχει *εξισορροπητικό* ρόλο ανάμεσα την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της οικονομίας. Για τη στάθμιση των δύο αυτών φαινομενικά ανεξάρτητων αξόνων βασίζεται κατ' αρχήν στον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, στον προσδιορισμό των προστατευόμενων περιοχών, στα δεδομένα του κτηματολογίου και των δασικών χαρτών, στον περιβαλλοντικό έλεγχο, στο ευέλικτο κανονιστικό πλαίσιο περιβαλλοντικής αδειοδότησης και στις πλήρεις και εμπειριστατωμένες επιστημονικά περιβαλλοντικές μελέτες.

Ο βαθμός επέμβασης της δημόσιας διοίκησης χάριν της προστασίας του περιβάλλοντος οριοθετείται δυνάμει των βασικών αρχών του δικαίου, της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας. Η αρχή της αναλογικότητας απορρέει από την αρχή του κράτους δικαίου και ορίζει ότι μεταξύ ενός συγκεκριμένου διοικητικού μέτρου και του επιδιωκόμενου σκοπού πρέπει να υπάρχει εύλογη σχέση. Η επιβολή του κάθε μέτρου πρέπει να γίνεται μέσα στα όρια που διαγράφουν οι κατά περίπτωση ανάγκες για την προστασία του περιβάλλοντος, σταθμίζοντας ταυτόχρονα άλλα συνταγματικώς προστατευόμενα δικαιώματα, το δημόσιο συμφέρον και τη δημόσια τάξη.

Σε συνέχεια της αρχής αυτής, η αρχή της αναγκαιότητας ορίζει ότι το λαμβανόμενο μέτρο πρέπει να είναι το κατάλληλο για την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και ταυτόχρονα το λιγότερο επαχθές σε σχέση με την ελεύθερη άσκηση των δικαιωμάτων του ιδιώτη στον οποίο επιβάλλεται (π.χ. οικονομική ελευθερία, ιδιοκτησία). Η τήρηση των αρχών αυτών σε σχέση με τους περιορισμούς που επιβάλλονται από τη διοίκηση

---

¹⁶³ *Αθηνά Αλεφαντη*, Η Διοίκηση ως παράγων εξισορρόπησης μεταξύ των αναγκών προστασίας του περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης, Νοέμβριος 2015, Νόμος και Φύση, ΣτΕ 2916/2012.

ελέγχεται δικαστικά, δίνοντας στο δικαστή την ευχέρεια αξιολόγησης της υποβάθμισης που επέρχεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση στο περιβάλλον.

5.3. Προληπτικοί μηχανισμοί δικαίου

Θεμελιώδεις αρχές του Δικαίου του Περιβάλλοντος αποτελούν οι αρχές της πρόληψης και της προφύλαξης, οι οποίες εμπεριέχουν την επιτακτική ισχύ της πρότερης προστασίας, δηλαδή οι προσβολές του περιβάλλοντος πρέπει να αποφεύγονται εξ' αρχής και όχι να αντιμετωπίζονται οι βλάβες εκ των υστέρων. Η αρχή της πρόληψης καθιερώνεται στο ά. 24 του Συντάγματος και επιτάσσει την προληπτική προστασία του περιβάλλοντος με τη λήψη αντίστοιχων και κατάλληλων μέτρων για την αντιμετώπιση των αιτίων που προκαλούν τις επιβλαβείς επιπτώσεις και όχι στην αντιστάθμιση των επιπτώσεων καθ'αυτών. Ο θεσμός της διοικητικής άδειας και της έκδοσης απόφασης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων¹⁶⁴ βασίζεται στην αρχή αυτή. Η αρχή της προφύλαξης ορίζει ότι η προστασία του περιβάλλοντος από την πολιτεία δεν πρέπει να περιορίζεται στη θέσπιση «αμυντικών μέτρων αποτροπής επικείμενων κινδύνων αλλά και μέσω θετικών μέτρων πρόληψης απώτερων κινδύνων»¹⁶⁵. Όταν μέσα από επιστημονικά τεκμηριωμένες μελέτες πιθανολογείται η επέλευση ορισμένων περιβαλλοντικά επικίνδυνων αποτελεσμάτων από τη λειτουργία ενός έργου, ενός φαινομένου, ενός προϊόντος κ.λπ. μπορεί να γίνει επίκληση της εν λόγω αρχής, καθώς το δίκαιο δεν μπορεί να έχει εκ των προτέρων θεσμοθετήσει τις ανάλογες ρυθμίσεις για κάθε τεχνολογική εξέλιξη. Συνεπώς κάθε φορά πρέπει να αναλύεται και να σταθμίζεται ο κίνδυνος προσβολής στο έννομο αγαθό του περιβάλλοντος.

Συγγενείς αρχές, με τις οποίες ενισχύονται οι επιταγές των καθιερωμένων αρχών είναι η αρχή της καταπολέμησης της ρύπανσης και των ειδικότερων μορφών της κατά προτεραιότητα στην πηγή, ως κατασταλτική δράση εφόσον δεν ήταν εφικτή η εκ των προτέρων αποφυγή της ρύπανσης. Η αρχή «εν αμφιβολία υπέρ της ασφάλειας» αποτελεί προέκταση της αρχής της προφύλαξης καθώς ορίζει ότι όταν μία συμπεριφορά δύναται να έχει επιβλαβείς συνέπειες στο περιβάλλον πρέπει να εμποδίζεται για λόγους διασφάλισης του υψηλού επιπέδου προστασίας του

¹⁶⁴ ΣτΕ (ΟΛΟΜ) 2511/2002.

¹⁶⁵ *Ευαγγελία Κουτούπα – Ρεγκάκου*, όπ. π., σελ.47-53.

περιβάλλοντος. Τέλος σύμφωνα με την αρχή του ελέγχου σε όλη τη διαδικασία παραγωγής, είναι επιβεβλημένος ο έλεγχος όλων των σταδίων ενός προϊόντος ή μίας διαδικασίας όταν διαπιστώνεται η χρήση επικίνδυνων ή εν δυνάμει επικίνδυνων ουσιών (from cradle-to-grave)¹⁶⁶.

Αν και τα έργα ΑΠΕ αποτελούν κατ' αρχήν δραστηριότητες φιλικές προς το περιβάλλον, εντούτοις είναι μορφή επέμβασης σ' αυτό με ηπιότερες επιπτώσεις από άλλες ενεργειακές δραστηριότητες. Οι επιπτώσεις αυτές διαφοροποιούνται ανάλογα με το είδος της εκάστοτε χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας ΑΠΕ (αιολική, υδροηλεκτρική, ηλιακή ενέργεια κ.λπ.), ενώ μπορεί να εκτείνονται τόσο στο ανθρωπογενές όσο και στο φυσικό περιβάλλον των περιοχών εγκατάστασης, καθώς και στις γειτνιάζουσες παραγωγικές δραστηριότητες, όπως ο τουρισμός, η γεωργία κ.ά. Η διοίκηση με γνώμονα την ανάγκη για ολοκληρωμένη πρόληψη έχει ως κύριο έργο και ευθύνη τον έλεγχο του τρόπου με τον οποίο θα υλοποιηθεί ένα έργο εκμετάλλευσης των ΑΠΕ ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον μέσω των παρακάτω διαδικασιών.

5.3.1. Ρήτρα χωροταξικού σχεδιασμού

Ο θεσμός του χωροταξικού σχεδιασμού σκοπό έχει να ρυθμίζει εκ των προτέρων την ορθολογική κατανομή αλλά και ενσωμάτωση των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων στο γεωγραφικό τοπίο¹⁶⁷. Η χωρική ένταξη των ενεργειακών έργων συνδέεται άμεσα με την προστασία του περιβάλλοντος, καθώς οι εγκαταστάσεις ενδέχεται να προκαλέσουν οχλήσεις ή αλλοιώσεις στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, ιδίως σε παραδοσιακούς οικισμούς ή μικρά νησιά και άλλες περιοχές που χαρακτηρίζονται ως ευπαθή οικοσυστήματα¹⁶⁸.

Με την απόφαση 49828/2008 απόφαση της «Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του χωροταξικού σχεδιασμού και της αιεφόρου

---

¹⁶⁶ Ευαγγελία Κουτούπα – Ρεγκάκου, όπ. π., σελ. 54-55.

¹⁶⁷ ΣτΕ 3164/2015.

¹⁶⁸ Κατερίνα Σακελλαροπούλου, Η στάση του Συμβουλίου της Επικρατείας και η φέρουσα ικανότητα, Φεβρουάριος 2016, Νόμος και Φύση, ΣτΕ 807/2014.

ανάπτυξης» εγκρίθηκε με χρονική διάρκεια ισχύος τα 15 έτη, το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού¹⁶⁹ (ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ), με το οποίο εξειδικεύονται και συμπληρώνονται οι κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης¹⁷⁰ σε σχέση με τα γενικά κριτήρια χωροθέτησης βιώσιμων έργων ΑΠΕ με βάση και τις γεωγραφικές ιδιαιτερότητες του ελλαδικού χώρου. Μέσα από έναν αποτελεσματικό μηχανισμό χωροθέτησης των εγκαταστάσεων ΑΠΕ επιδιώκεται η επίτευξη των στόχων των εθνικών και κοινοτικών πολιτικών για την ενέργεια και το περιβάλλον. Στο ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ προωθείται ο ειδικός χωροταξικός σχεδιασμός όπου εντάσσονται οι ανά περιοχή και ανά κατηγορία δραστηριότητες στις ΑΠΕ και οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την αποφυγή της ασφυκτικής συγκέντρωσης και επιβάρυνσης συγκεκριμένων γεωγραφικών περιοχών, για τη μείωση των συγκρούσεων χρήσεων γης και την ευρύτερη ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος εγκατάστασής τους. Από τις διατάξεις της εν λόγω απόφασης εξαιρούνται: α) Οι σταθμοί παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. που εξαιρούνται από την υποχρέωση λήψης αδείας παραγωγής και αδείας εγκατάστασης και λειτουργίας, σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 8 § 8 του ν. 3468/2006, β) τα μεγάλα υδροηλεκτρικά έργα, λόγω των ιδιομορφιών που παρουσιάζουν και γ) οι εγκαταστάσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. που χαρακτηρίζονται ως μη οχλούσες εγκαταστάσεις, σύμφωνα με το άρθρο 2 της με αριθμ. 19500/2004 κοινής υπουργικής απόφασης¹⁷¹. Ο συνολικός σκοπός του Ειδικού Πλαισίου επιμερίζεται σε ειδικούς στόχους ανά κατηγορία ΑΠΕ που παρουσιάζουν δυνατότητες αξιοποίησης. Η διάκριση πραγματοποιείται κατ' αναλογία με τις δυνατότητες της κάθε μορφής ΑΠΕ σε αιολικές εγκαταστάσεις, μικρά υδροηλεκτρικά έργα, υπόλοιπες μορφές ΑΠΕ που συνίστανται στην εκμετάλλευση της ηλιακής ενέργειας, της ενέργειας από βιομάζα ή βιοαέριο και της γεωθερμικής ενέργειας.

Στο Κεφάλαιο Β' του Ειδικού Πλαισίου, στα ά. 4-11 προβλέπονται οι κανόνες χωροθέτησης των αιολικών εγκαταστάσεων¹⁷² επιδιώκοντας τρεις αλληλένδετους

---

¹⁶⁹ ΦΕΚ Β' 2464/3.12.2008.

¹⁷⁰ ΦΕΚ Α' 128/03.07.2008.

¹⁷¹ ΦΕΚ Β' 1671/11.11.2004.

¹⁷² Βλ. *Κίμων Χατζημπίρος*, Υπεράκτια Αιολικά Πάρκα στην προοπτική του 2050, 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο: Διαχείριση και Βελτίωση Παράκτιων Ζωνών.

στόχους που τυποποιούνται στο ά. 4. Συγκεκριμένα «ο χωροταξικός σχεδιασμός αποσκοπεί α) στον εντοπισμό, με βάση τα στοιχεία αιολικού δυναμικού, κατάλληλων περιοχών που θα επιτρέπουν ανάλογα με τις χωροταξικές και περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες τους τη λειτουργία αιολικών εγκαταστάσεων και την επίτευξη οικονομιών κλίμακας στα απαιτούμενα δίκτυα, β) στην καθιέρωση κανόνων και κριτηρίων χωροθέτησης που θα επιτρέπουν αφενός την δημιουργία βιώσιμων εγκαταστάσεων αιολικής ενέργειας και αφετέρου την αρμονική ένταξη τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον και στο τοπίο και γ) στη δημιουργία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού χωροθέτησης των αιολικών εγκαταστάσεων, ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή ανταπόκριση στους στόχους των εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών». Στο πλαίσιο των βασικών αυτών χωροταξικών στόχων η μεθοδολογία του Ειδικού Πλαισίου προχωρά στη διάκριση του εθνικού χώρου σε τέσσερις κατηγορίες (α. ηπειρωτική χώρα, συμπεριλαμβανομένης και της Εύβοιας, β. περιοχή Αττικής, γ. κατοικημένα νησιά του Ιονίου και του Αιγαίου Πελάγους, συμπεριλαμβανομένης και της Κρήτης και δ. στον υπεράκτιο θαλάσσιο χώρο και τις ακατοίκητες νησίδες) και στη διαμόρφωση πλαισίου κατευθύνσεων για την ανάπτυξη των ΑΠΕ σε κάθε μία από τις περιοχές αυτές καθώς και στον καθορισμό κριτηρίων χωροθέτησης μεμονωμένων αιολικών εγκαταστάσεων ορίζοντας τις περιοχές αποκλεισμού, τις ζώνες ασυμβατότητας και τους γενικούς κανόνες ένταξης στο τοπίο.

Στο τρίτο Κεφάλαιο, που αποτελείται από τα άρθρα 12-16, καθορίζονται οι κατευθύνσεις και τα κριτήρια χωροθέτησης των μικρών υδροηλεκτρικών έργων. Ο χωροταξικός σχεδιασμός των Μικρών Υδροηλεκτρικών Έργων αποσκοπεί: «α. Στον εντοπισμό υδατικών διαμερισμάτων με εκμεταλλεύσιμο υδραυλικό δυναμικό, β. Στον προσδιορισμό περιοχών ασυμβατότητας ή αποκλεισμού, μέσα στις οποίες πρέπει να αποκλεισθεί η χωροθέτηση Μ.ΥΗ.Ε. και των συνοδευτικών τους έργων, γ. Στον καθορισμό κριτηρίων για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας των υποδοχέων Μ.ΥΗ.Ε., δ. Στον καθορισμό κριτηρίων και κανόνων ένταξης των Μ.ΥΗ.Ε. στο φυσικό, πολιτιστικό και ανθρωπογενές περιβάλλον της περιοχής εγκατάστασης, ε. Στην εφαρμογή των αρχών διαχείρισης των υδάτων σύμφωνα με την ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία και ειδικότερα την Οδηγία - πλαίσιο για τα νερά, 2000/60 καθώς και την Οδηγία για τις πλημμύρες 2007/60».

Στο τέταρτο Κεφάλαιο, που περιλαμβάνει τα άρθρα 17-19, καθορίζονται οι κατευθύνσεις και τα κριτήρια χωροθέτησης των λοιπών κατηγοριών έργων ΑΠΕ. Επιδιώκεται κατά περίπτωση η αναγνώριση περιοχών που παρίστανται ως κατ' αρχήν κατάλληλες για την εγκατάσταση μορφών ΑΠΕ όπως η ηλιακή ενέργεια, η βιομάζα ή/και τα βιοαέρια και η γεωθερμική ενέργεια. Βασικό κριτήριο είναι η διαθεσιμότητα των φυσικών πόρων και προσδιορίζονται κατηγορίες ζωνών ασυμβατότητας/αποκλεισμού που περιλαμβάνουν τις ασύμβατες χρήσεις και την τήρηση, όπου απαιτείται, ελάχιστων αποστάσεων από αυτές.

Συμπερασματικά, με την εφαρμογή των κανόνων του ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ απλοποιήθηκαν και συστηματοποιήθηκαν τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις για τη χωροθέτηση κάθε κατηγορίας έργων ΑΠΕ, ενισχύοντας την ασφάλεια δικαίου και την επενδυτική διάθεση αφού περιορίζουν τα πεδία συνδιαλλαγής μεταξύ διοίκησης και επενδυτών και συμβάλλουν στον εξορθολογισμό των σχετικών διοικητικών διαδικασιών. Στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, ο προσδιορισμός κριτηρίων ασυμβατότητας/αποκλεισμού εγκατάστασης έργων ΑΠΕ λειτουργεί ως μέσο προστασίας των πλέον ευαίσθητων περιβαλλοντικά περιοχών, ως μέσο εξισορρόπησης με οικιστικές ή άλλες παραγωγικές δραστηριότητες και ως οδικός χάρτης για τον προσανατολισμό των σχετικών επενδυτικών πρωτοβουλιών.

5.3.2. Ρήτρα μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Σύμφωνα με τον ν. 4014/2011, η εκπόνηση Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠΕ) είναι προαπαιτούμενο βήμα της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης για την πραγματοποίηση έργων εκμετάλλευσης των ΑΠΕ, καθόσον αυτά αποτελούν δραστηριότητες που κατά το στάδιο κατασκευής και λειτουργίας τους δύναται να έχουν επιπτώσεις στο περιβάλλον. Ειδικότερα όλα τα έργα και οι δραστηριότητες για τα οποία απαιτείται περιβαλλοντική αδειοδότηση έχουν κατανεμηθεί σε δύο βασικές κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία (Α) περιλαμβάνει τα έργα και τις δραστηριότητες, τα οποία ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και απαιτείται η διεξαγωγή ΜΠΕ, με την οποία περιγράφονται οι ειδικοί όροι κάθε συγκεκριμένου έργου όπως προβλέπεται στα άρθρα 2-4 του νόμου. Η Α κατηγορία περιλαμβάνει τις υποκατηγορίες Α1 (πολύ σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις)

και Α2 (σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις). Η δεύτερη (Β) περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες που χαρακτηρίζονται από τοπικές και μη σημαντικές μόνο επιπτώσεις στο περιβάλλον και υπόκεινται σε γενικές προδιαγραφές και όρους για την περιβαλλοντική προστασία. Επίσης περιλαμβάνονται 12 ομάδες έργων, κοινές για όλες τις κατηγορίες, με τις ΑΠΕ να αποτελούν τη δέκατη ομάδα.

Με την ΥΑ 1958/12 προσδιορίζονται ακριβώς όλα τα έργα και οι δραστηριότητες της κατηγορίας Α για τα οποία απαιτείται περιβαλλοντική αδειοδότηση. Για τα έργα σε ΑΠΕ που υπάγονται στην κατηγορία Α1 γενικά απαιτείται: για την ηλεκτροπαραγωγή από αιολική ενέργεια η εγκατεστημένη ισχύς να είναι μεγαλύτερη ή ίση με 60 MW, για ηλεκτροπαραγωγή από φωτοβολταϊκούς σταθμούς η εγκατεστημένη ισχύς να είναι μεγαλύτερη ή ίση με 2 MW, για ηλεκτροπαραγωγή από ηλιοθερμικούς σταθμούς η εγκατεστημένη ισχύς να είναι μεγαλύτερη ή ίση με 10 MW, για ηλεκτροπαραγωγή από γεωθερμικούς σταθμούς η εγκατεστημένη ισχύς να είναι μεγαλύτερη ή ίση με 5 MW, για ηλεκτροπαραγωγή από σταθμούς βιορευστών ή βιοκαυσίμων η εγκατεστημένη ισχύς να είναι μεγαλύτερη ή ίση με 10 MW, για ηλεκτροπαραγωγή από σταθμούς καύσης βιομάζας η εγκατεστημένη ισχύς να είναι μεγαλύτερη ή ίση με 10 MW, για τα υδροηλεκτρικά έργα η εγκατεστημένη ισχύς να είναι ίση με 15 MW και οι υβριδικοί σταθμοί τέλος κατηγοριοποιούνται βάσει του επιμέρους έργου τους με την υψηλότερη κατάταξη.

Ο φορέας του έργου ή της δραστηριότητας υποβάλλει στην αρμόδια περιβαλλοντική αρχή τη ΜΠΕ (η υποβολή φακέλου Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων είναι προαιρετική), η οποία οφείλει από την ημέρα υποβολής του φακέλου της ΜΠΕ, για τα έργα ΑΠΕ της υποκατηγορίας Α1 εντός 100 ημερών και για τα έργα ΑΠΕ της υποκατηγορίας Α2 εντός 80 ημερών να χορηγήσει απόφαση ΕΠΟ. Αρμόδια υπηρεσία για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών μελετών των έργων και δραστηριοτήτων Α1 υποκατηγορίας είναι η Διεύθυνση Περιβαλλοντικών Αδειοδοτήσεων του ΥΠΕΚΑ και οι Αποφάσεις Έγκρισης των Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ) είναι αποφάσεις Υπουργού ΠΕΚΑ. Για τα έργα και τις δραστηριότητες της Α2 υποκατηγορίας αρμόδιες υπηρεσίες είναι οι υπηρεσίες περιβάλλοντος των οικείων Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και οι ΑΕΠΟ είναι αποφάσεις των Γενικών Γραμματέων αντίστοιχα. Η ΜΠΕ αξιολογείται από την

αρμόδια περιβαλλοντική αρχή, ανάλογα με την κατηγορία του έργου, σταθμίζοντας τις σχετικές γωμοδοτήσεις και απόψεις περί της πληρότητας και σαφήνείας της και συντάσσει την ΑΕΠΟ ή την απόφαση απόρριψης.

Οι ελάχιστες αναγκαίες πληροφορίες που πρέπει να περιέχονται σε μια Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, η οποία πρέπει να έχει τη μορφή επιστημονικής εργασίας, είναι γενικά οι εξής:

- 1 Περιγραφή του έργου. Στο στάδιο αυτό περιγράφεται το προτεινόμενο έργο, οι όλες οι συναφείς δραστηριότητες και οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης στην περιοχή του έργου. Περιγράφεται με σαφήνεια η θέση του έργου, ο σχεδιασμός και τα τεχνικά χαρακτηριστικά στο σύνολο του έργου κατά τα στάδια της κατασκευής και της λειτουργίας. Δίνονται με ακρίβεια όλες οι πληροφορίες για την πιθανή επιρροή του στο περιβάλλον, καθώς και για το σκοπό του και την ανάγκη προώθησής του.
- 2 Περιγραφή του περιβαλλοντικού πλαισίου. Αποτελεί το στάδιο περιγραφής του υφισταμένου περιβάλλοντος της περιοχής που αφορά το έργο και ενδέχεται να επηρεαστεί απ' αυτό, άμεσα ή έμμεσα. Πρέπει να γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στο τοπίο, στη χλωρίδα, στην πανίδα, στα ευαίσθητα οικοσυστήματα, στους οικοτόπους, στο έδαφος, στα νερά, στον αέρα, στους ενδεχόμενους θορύβους και οσμές, στις κλιματικές παραμέτρους, στους φυσικούς πόρους, στο δομημένο περιβάλλον με έμφαση στην αρχιτεκτονική και αρχαιολογική κληρονομιά, στον ανθρώπινο πληθυσμό και στην οικονομική και κοινωνική κατάσταση, καθώς και στις σχέσεις αλληλεπίδρασης ανάμεσα σε όλους αυτούς τους περιβαλλοντικούς παράγοντες.
- 3 Συνοπτική περιγραφή των δυνατών εναλλακτικών λύσεων. Γίνεται περιγραφή των υπαρκτών εναλλακτικών λύσεων, ιδίως ως προς τη θέση, το μέγεθος ή/και την τεχνολογία αυτών, συμπεριλαμβανομένης της μηδενικής λύσης και ιδιαίτερη αναφορά των κύριων λόγων και κρίσιμων σημείων για την τελική επιλογή της προτεινόμενης λύσης.
- 4 Εκτίμηση των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Γίνεται περιγραφή και εκτίμηση, σύμφωνα με ορισμένη μέθοδο, όλων των επιπτώσεων στο περιβάλλον από τη χρήση των φυσικών πόρων, την εκπομπή ρυπαντών, τη

δημιουργία οχλήσεων και τη διάθεση των αποβλήτων. Είναι συνήθως απαραίτητη επισήμανση των ενδεχόμενων δυσκολιών που προέκυψαν κατά τη συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών και η διάκριση ανάμεσα στις επιπτώσεις που θα προκληθούν κατά τη φάση κατασκευής και κατά τη φάση λειτουργίας του έργου. Λαμβάνονται υπ' όψη και οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές πλευρές των επιπτώσεων.

- 5 Περιγραφή των επανορθωτικών μέτρων. Αναφέρονται τα μέτρα προληπτικής ή διορθωτικής δράσης, τα οποία προτείνονται για την αποφυγή, αντιστάθμιση, μείωση ή άρση των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον.
- 6 Σχέδιο περιβαλλοντικής διαχείρισης. Περιγραφή του προγράμματος που θα εφαρμοστεί για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος και εφαρμογής των προτεινόμενων μέτρων και περιλαμβάνει το προτεινόμενο πρόγραμμα παρακολούθησης της διαδικασίας προστασίας. Ο φορέας του έργου αναλαμβάνει τη δέσμευση ότι θα εφαρμόσει το σχέδιο καταγράφοντας όλα τα στοιχεία και τους δείκτες του περιβάλλοντος στο οποίο δραστηριοποιείται.
- 7 Μη τεχνική περίληψη των πληροφοριών της ΜΠΕ. Πρόκειται για μία απλοποιημένη περιγραφή της μελέτης, ώστε να γίνεται κατανοητή από τους μη ειδικούς.

5.3.3. Πρόβλεψη επέμβασης σε δασική περιοχή

Στο άρθρο 24 § 1 του Συντάγματος θεσπίζεται ότι «νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων ... Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον», ενώ στο ά. 117 § 3 «δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτές και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό». Τα δάση και οι δασικές εκτάσεις ανάγονται σε συνταγματικά προστατευόμενη αξία με αυστηρό πλαίσιο προστασίας, ενώ για την περίπτωση των αναδασωτέων εκτάσεων το Σύνταγμα διασφαλίζει τον εξ' αρχής χαρακτήρα τους ως

δάση, ώστε να αποτρέπονται αυθαίρετες ενέργειες όπως η οικοπεδοποίησή τους. Επιτάσσει μία γενική απαγόρευση επέμβασης στις περιοχές αυτές, με μόνη εξαίρεση ειδικές περιπτώσεις, όταν δεν μπορεί να θεραπευτεί αλλιώς η ανάγκη ικανοποίησης του δημόσιου συμφέροντος.

Επειδή όμως η λειτουργία πολλών δραστηριοτήτων ΑΠΕ, ιδίως τα αιολικά πάρκα, εκμεταλλεύονται για την αποτελεσματικότητα και την απόδοσή τους την ένταση του φυσικού ενεργειακού δυναμικού σε περιοχές ελεύθερες από εμπόδια της ανθρώπινης παρέμβασης, τοποθετούνται πολλές φορές φορές σε ορεινές περιοχές, οι οποίες μπορεί να χαρακτηρίζονται εκ του νόμου δασικές. Η παραχώρηση δημοσίων δασικών εκτάσεων για την κατασκευή υποσταθμών και κάθε τεχνικού έργου που αφορά την υποδομή και εγκατάσταση σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ ή ΣΗΘΥΑ με χρήση ΑΠΕ επιτρέπεται ύστερα από σχετική έγκριση επέμβασης, η οποία ενσωματώνεται στην απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων. Η συγκεκριμένη παρέκκλιση εισήχθη με την τροποποίηση του ά. 45 § 3 του ν. 998/1979 περί της προστασίας των δασών και εν γένει των δασικών εκτάσεων, παραπομπή στην οποία αναφέρεται και ο ν. 3468/2006 περί παραγωγής από ΑΠΕ στα ά. 7, 8, 24.

Προς τούτο η νομολογία του ΣτΕ κράτησε επιφυλακτική στάση αρχικά, όμως στη συνέχεια μεταστράφηκε θετικά και παγιώθηκε η άποψη ότι η αύξηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ ενεργεί προς το σκοπό της μείωσης των αερίων διοξειδίου του άνθρακα και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού της χώρας και αποτελεί βασικό μέτρο για την προστασία του περιβάλλοντος, εξυπηρετώντας με τον τρόπο αυτό το δημόσιο συμφέρον¹⁷³. Σημαντική παράμετρος για την οριστικοποίηση της άποψης αυτής είναι ότι οι δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις των δραστηριοτήτων ΑΠΕ δεν προκαλούν ουσιαστική αλλοίωση του περιβάλλοντος υποδοχής τους και οι όποιες βλάβες είναι στο σύνολό τους επανορθώσιμες. Τονίζεται μέσα από τη νομολογία η ιδιαίτερη σημασία των έργων ΑΠΕ καθώς από το ίδιο το Σύνταγμα (άρθρο 106 § 1) αντλείται η υποχρέωση αξιοποίησής τους ως πηγές εθνικού

---

¹⁷³ ΣτΕ 569/2012.

πλούτου και μέσο εξυπηρέτησης του δημόσιου συμφέροντος όχι μόνο λόγω του οικονομικού παράγοντα αλλά και της ουσιαστικής περιβαλλοντικής προστασίας¹⁷⁴.

Ειδικότερα για την επέμβαση σε αναδασωτές εκτάσεις η νομολογία του ΣτΕ έκρινε ότι το συνταγματικά επιτρεπτό αφορά την *προσωρινότητα* της επέμβασης και μόνον όταν δεν επέρχεται μεταβολή στο νομικό χαρακτήρα των εκτάσεων αυτών, εφόσον οι ΑΠΕ έχουν σημαντικό ρόλο στη βιώσιμη ανάπτυξη¹⁷⁵. Η χωροθέτηση των έργων ΑΠΕ εντός δασών, δασικών και αναδασωτέων εκτάσεων γίνεται κατόπιν ειδικής μέριμνας για την ελάχιστη δυνατή απώλεια δασικού πλούτου, συνυπολογιζόμενης της εξέτασης και εκτίμησης όλων των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στη γύρω περιοχή και σύμφωνα με τους κανόνες και τις προϋποθέσεις που περιέχονται στα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και στο ΕΠΧΣΑΑ-ΑΠΕ. Κριτήριο για την έγκριση επέμβασης σε δασική περιοχή είναι η προηγούμενη αιτιολογημένη παραδοχή ότι η ικανοποίηση των συγκεκριμένων αναγκών που επιδιώκεται με την υλοποίηση ενός συγκεκριμένου έργου, υπερτερεί της ανάγκης διαφύλαξης της δασικής βλάστησης και ότι δεν προσφέρεται εναλλακτικός τρόπος ικανοποίησης τους¹⁷⁶.

5.4.Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής προστασίας στη σύμβαση

Κριτήριο του περιεχομένου των παραπάνω διαδικασιών που επιβάλλονται από τη Διοίκηση αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί η συνταγματική του προστασία εφόσον αυτό έχει αναχθεί σε συνταγματικά προστατευόμενη αξία. Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής προστασίας σε κάθε νέα επενδυτική σύμβαση πραγματοποιείται μέσα από την τήρηση όλων των παραπάνω διοικητικών διαδικασιών, η οποία ελέγχεται από τη διοίκηση πριν την άδεια εγκατάστασης και λειτουργίας των μονάδων ΑΠΕ.

---

¹⁷⁴ ΣτΕ 2474/2011.

¹⁷⁵ ΣτΕ (ΟΛΟΜ) 2499/2012.

¹⁷⁶ ΣτΕ 3596/2007, ΣτΕ 2569/2004.

Με την έκδοση απόφασης έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων και την επίβλεψη για την τήρηση των κανόνων του χωροταξικού σχεδιασμού για τις ΑΠΕ ολοκληρώνεται η σύνθετη διοικητική ενέργεια της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία και αποτελεί την προϋπόθεση για τις επόμενες ενέργειες. Επιβάλλονται στον επενδυτή οι όροι, οι περιορισμοί και οι εν γένει διαφοροποιήσεις για την πραγματοποίηση της επένδυσης με κριτήριο το είδος, τα τεχνικά χαρακτηριστικά, τη θέση και το μέγεθος του κάθε έργου. Η έγκριση των περιβαλλοντικών όρων εξαρτά την ισχύ της από την εκ μέρους του επενδυτή τήρηση των περιβαλλοντικών προϋποθέσεων για την υλοποίηση της επένδυσης για όσο χρονικό διάστημα καθορίζεται στην απόφαση, με την πάροδο του οποίου (συνήθως 10 έτη) απαιτείται ανανέωση ή αναθεώρηση των όρων¹⁷⁷. Σε κάθε περίπτωση, οι όροι θα πρέπει να είναι συμβατοί με την ισχύουσα περιβαλλοντική και ενωσιακή νομοθεσία και το χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, επαρκείς για την περιβαλλοντική προστασία, άμεσα συσχετιζόμενοι με το συγκεκριμένο έργο ή δραστηριότητα και τις επιπτώσεις του, δίκαιοι και ανάλογοι με το μέγεθος και το είδος του έργου ή της δραστηριότητας, ακριβείς, εφικτοί, δεσμευτικοί και ελέγξιμοι.

Συνεπώς ένας ξένος επενδυτής που συνάπτει σύμβαση με το Ελληνικό Δημόσιο και αποδέχεται ως εφαρμοστέο το ελληνικό δίκαιο¹⁷⁸ συνεπάγεται ότι θα συμμορφωθεί με όλες τις διοικητικές διαδικασίες για την αδειοδότηση μίας επένδυσης σε ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ, οι οποίες προϋπάρχουν και επιβάλλονται σε όλους ανεξαρτήτως τους επενδυτές. Η απόφαση έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων αποτελεί προϋπόθεση για την μετέπειτα έκδοση των διοικητικών πράξεων που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της επένδυσης και την έναρξη της λειτουργίας της.

---

¹⁷⁷ *Ευαγγελία Κουτούπα – Ρεγκάκου*, όπ. π., σελ. 109-115.

¹⁷⁸ Βλ. Απόφαση με αριθμ. Α.Υ/Φ1/οικ.17149 στο ΦΕΚ Β'6.9.2010, με την οποία αποφασίστηκε ο τύπος και το περιεχόμενο των συμβάσεων πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται με χρήση ΑΠΕ και ΣΗΘΥΑ στο Σύστημα και το Διασυνδεδεμένο Δίκτυο και στο Δίκτυο των Μη Διασυνδεδεμένων Νήσων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 12 παρ. 3 του Ν. 3468/2006, όπως ισχύει, πλην ηλιοθερμικών και υβριδικών σταθμών. Στο ά. 24 ορίζεται ως εφαρμοστέο το ελληνικό δίκαιο. Βλ. επίσης το Σχέδιο Σύνδεσης στο Σύστημα Αιολικού Παραγωγού του ΑΔΜΗΕ του Ιουνίου 2015, όπου στους γενικούς όρους της σύμβασης ορίζεται ότι «η παρούσα Σύμβαση διέπεται, εκτελείται και ερμηνεύεται σύμφωνα με το Ελληνικό Δίκαιο».

5.5.ΑΠΕ και κρατική παρέμβαση

Η αξιοποίηση των ΑΠΕ βρίσκεται σε πλήρη εναρμόνιση με τη διάταξη 106 § 1 του Συντάγματος σύμφωνα με την οποία «για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. Λαμβάνει τα επιβαλλόμενα μέτρα για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, από την ατμόσφαιρα και τα υπόγεια ή υποθαλάσσια κοιτάσματα, για την προώθηση της περιφερειακής ανάπτυξης και την προαγωγή ιδίως της οικονομίας των ορεινών, νησιωτικών και παραμεθόριων περιοχών». Ο ρόλος των ΑΠΕ καθίσταται κομβικός όχι μόνο για τον τομέα του περιβάλλοντος αλλά και για την οικονομική ανάπτυξη του κράτους, εφόσον με σαφήνεια το Σύνταγμα ανάγει χωρίς διάκριση σε ανανεώσιμες ή μη, όλες τις διαθέσιμες πηγές ενέργειας σε τμήμα του εθνικού πλούτου, προτρέποντας για την αξιοποίησή τους. Προκύπτει βασικά υποχρέωση του κράτους αξιοποίησης και ενίσχυσης των ΑΠΕ, ως πηγές εθνικού πλούτου και ως μέσο πράξης της συνταγματικής επιταγής της προστασίας του περιβάλλοντος. Η διάταξη υπολογίζει τη γεωγραφική ιδιομορφία της χώρας, τονίζοντας την ανάγκη προώθησης της περιφερειακής ανάπτυξης των πιο απομονωμένων περιοχών, η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από κατάλληλες αναπτυξιακές πολιτικές, όπως η εκμετάλλευση του σημαντικού δυναμικού ανανεώσιμων πηγών ενέργειας που παρατηρείται στις περιοχές αυτές.

Η ηλεκτρική ενέργεια, εκτός από ζωτικής σημασίας αγαθό, ανήκει στις υπηρεσίες κοινής ωφέλειας¹⁷⁹, με συνέπεια η συμμετοχή του κράτους σε εταιρίες παραγωγής, διαχείρισης, αξιοποίησης των εθνικών πηγών για την παροχή ενέργειας να κρίνεται πολλές φορές επιβεβλημένη. Εξάλλου το ά. 106 § 3 Συντάγματος ορίζει ότι η παρέμβαση του κράτους σε επιχειρήσεις που παρέχουν απαραίτητες για τη διαβίωση και την ευημερία του κοινωνικού συνόλου υπηρεσίες είναι αναγκαία και συγκεκριμένα «...μπορεί να ρυθμίζονται με νόμο τα σχετικά με την εξαγορά επιχειρήσεων ή την αναγκαστική συμμετοχή σ' αυτές του Κράτους ή άλλων δημόσιων φορέων, εφόσον οι επιχειρήσεις αυτές έχουν χαρακτήρα μονοπωλίου ή ζωτική

---

¹⁷⁹ Κώστας Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 3^η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006, σελ. 195 επ..

σημασία για την αξιοποίηση των πηγών του εθνικού πλούτου, ή έχουν ως κύριο σκοπό την παροχή υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο». Οι ενεργειακές ανάγκες της χώρας ως σύνολο όλων των επιμέρους κοινωνικών, βιομηχανικών, διοικητικών δομών καθορίζονται από το κράτος, το οποίο στο πλαίσιο της απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας αναλαμβάνει ελεγκτικό και εποπτικό ρόλο ώστε να αποφευχθεί κίνδυνος υπονόμησης του βασικού σκοπού του Συντάγματος που δεν είναι παρά η διασφάλιση του κοινωνικού συνόλου¹⁸⁰. Η παροχή ενέργειας λοιπόν, αποτελεί κρατική μέριμνα και πρέπει να είναι συνεχής, αξιόπιστη και οικονομικά προσιτή στους καταναλωτές.

5.6.Συμπεράσματα Πέμπτου Κεφαλαίου

Το δικαίωμα του ανθρώπου να επιλέγει ελεύθερα οικονομική δραστηριότητα και να την αναπτύσσει προς τις κατάλληλες κατευθύνσεις σε πλαίσιο ελευθερίας προστατεύεται θεμελιωδώς από το Σύνταγμα. Η εκμετάλλευση των ΑΠΕ ως περιβαλλοντικό αγαθό για την παραγωγή ενέργειας συνιστά οικονομική δραστηριότητα, στο μέτρο που μέσω αυτής, εκτός από την απόλυτη ανάγκη για τη διαβίωση και την ποιότητα του βιοτικού επιπέδου, αναπτύσσονται και οι υπόλοιποι κλάδοι της παραγωγής αγαθών και των υπηρεσιών. Η συνταγματική προστασία έναντι συγκεκριμένων φορέων, ημεδαπών ή αλλοδαπών νομικών και φυσικών προσώπων, της ατομικής ελευθερίας για την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας περιορίζεται όμως από τα άρθρα 24 και 106 του Συντάγματος, με τους προβλεπόμενους νομοθετικούς κανόνες.

Ο περιορισμός που επιβάλλεται από το νομοθέτη εξαρτάται από το σκοπό, την αποστολή, το βαθμό επέμβασης στο περιβάλλον και την έκταση της κάθε επένδυσης. Οι δραστηριότητες για την παραγωγή ενέργειας με εκμετάλλευση των ΑΠΕ βρίσκονται υπό τη ρυθμιστική εποπτεία της ελληνικής διοίκησης λόγω των επιδράσεων τους στο περιβάλλον αλλά και της φύσεως της ενέργειας ως καταναλωτικό αγαθό. Οι νομοθετικοί περιορισμοί τίθενται για τη διασφάλιση της ορθής λειτουργίας του οικονομικού συστήματος σε συνάρτηση με την ελεύθερη δράση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, για την επίτευξη όχι μόνο των ποσοτικών αλλά και των ποιοτικών

---

¹⁸⁰ *Αναστασίου Τάχου*, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, 8^η Έκδοση, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005, σελ. 343 επ. και 947 επ..

μεγεθών που απαιτεί η οικονομική ανάπτυξη. Χωρίς την τήρηση των νομοθετικών προϋποθέσεων για την εγκαθίδρυση και εξέλιξη των ενεργειακών επενδύσεων υπάρχει κίνδυνος απειλής των δικαιωμάτων του κοινωνικού συνόλου από καταχρηστικές ενέργειες στο πλαίσιο της άσκησης της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας.

Βέβαια η οικονομική δραστηριότητα ως θεσμός αναδεικνύεται ουσιαστικά ενισχυμένη, καθώς μέσα από το σύνολο των διοικητικών μηχανισμών και την άρση πολλών αγκυλώσεων του δύσκαμπτου δημόσιου τομέα, έχει επεκταθεί και υποστηριχθεί η ιδιωτική δράση, ενώ η ελεύθερη οικονομία μοιάζει να είναι το κυρίαρχο οικονομικό καθεστώς. Έτσι λοιπόν όταν οι επενδυτές συμμορφώνονται με τις αρχές της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης για τη χρήση των πηγών ενέργειας προκύπτει εναρμόνιση με τις εθνικές επιταγές για διατήρηση του περιβάλλοντος και ενίσχυση της εισροής πράσινης ενέργειας. Οι επενδύσεις παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας με χρήση μεθόδων εκμετάλλευσης των ανανεώσιμων πηγών συνιστά πραγματοποίηση της συγκεκριμένης μορφής αναπτυξιακής πολιτικής, για το λόγο αυτό το κράτος προάγει ένα ελκυστικό επενδυτικό κλίμα ενόψει και των εθνικών κι ευρωπαϊκών στόχων για ουσιαστική διεύρυνση των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

6. Εκτιμήσεις αποτελεσματικότητας επενδύσεων ΑΠΕ

Οι προσδοκίες για αύξηση του ποσοστού των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα της Ευρώπης αλλά και της Ελλάδας φαίνεται να έχουν επαληθευτεί, ιδίως μετά την τροποποίηση της νομοθεσίας και της παροχής σημαντικών επενδυτικών κινήτρων. Ο λόγος πίσω από την πολιτική υποστήριξης της τεχνολογικής τους ανάπτυξης και προώθησης είναι σαφώς η μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και των άλλων αερίων του θερμοκηπίου ως μέσο αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, η εν γένει μείωση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και η μείωση της εξάρτησης από τα (εισαγόμενα) ορυκτά καύσιμα.

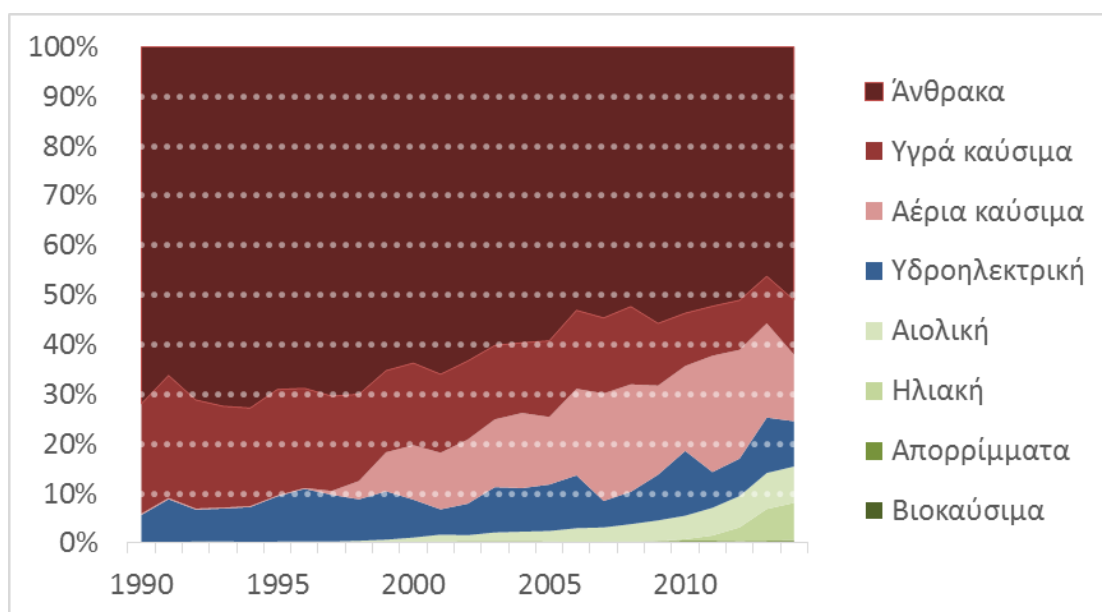
Ο ευρωπαϊκός στόχος για 20% μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2020, όπως επιμερίζεται στο κάθε κράτος μέλος, αναφέρεται στο σύνολο των εκπομπών από όλες τις επιβαρυντικές ανθρώπινες δραστηριότητες. Επειδή οι ΑΠΕ είναι μία από τις πρωτογενείς πηγές για την παραγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας στο σύνολό της, τα παρακάτω ποσοτικοποιημένα αποτελέσματα λαμβάνουν ως δεδομένο ότι η συμβολή τους στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου αφορά μόνον τον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, ο οποίος ευθύνεται για το 30% των συνολικών εκπομπών. Οι εκπομπές συνεπώς αερίων του θερμοκηπίου στον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής για την Ελλάδα, υπολογίστηκαν με βάση τις παραχθείσες ποσότητες ενέργειας όπως αυτές δοθήκαν από την Eurostat και ομαδοποιήθηκαν αναλόγως με την πηγή που χρησιμοποιήθηκε. Η ετήσια ποσότητα ενέργειας της εκάστοτε ομάδας, πολλαπλασιασμένη με την αντίστοιχη παραγωγή ισοδύναμου διοξειδίου του άνθρακα ανά μία μονάδα κιλοβατώρας¹⁸¹, αποτελεί την ετήσια παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα για κάθε πηγή ενέργειας και το άθροισμα τους την

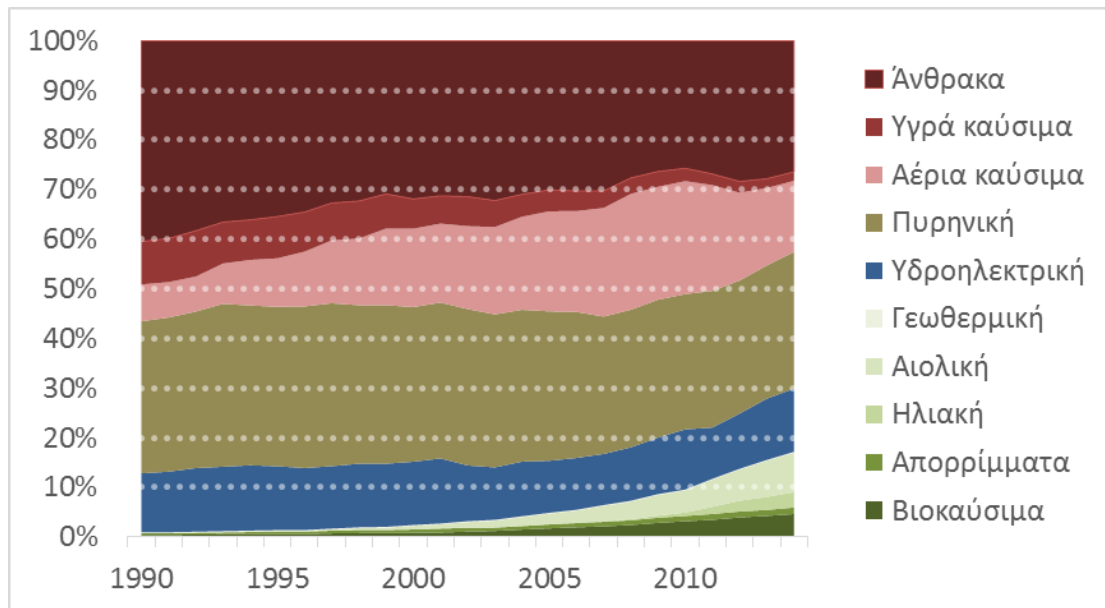
¹⁸¹ IPCC, Schlömer S., T. Bruckner, L. Fulton, E. Hertwich, A. McKinnon, D. Perczyk, J. Roy, R. Schaeffer, R. Sims, P. Smith, and R. Wiser, 2014: Annex III: Technology-specific cost and performance parameters. In: *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, Edenhofer, O., R. Pichs-Madruga, Y. Sokona, E. Farahani, S. Kadner, K. Seyboth, A. Adler, I. Baum, S. Brunner, P. Eickemeier, B. Kriemann, J. Savolainen, S. Schlömer, C. von Stechow, T. Zwickel and J.C. Minx (eds.), Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, πίνακας A.III.2, Emissions of selected electricity supply technologies (gCO₂eq / kWh), σελ. 1335.

εθνική ετήσια παραγωγή. Οι τιμές των εκπομπών των αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου παρουσιάζονται στον πίνακα του Παραρτήματος 2 και συμπεριλαμβάνουν τις άμεσες και έμμεσες εκπομπές. Παρατίθεται στη συνέχεια με τη μορφή διαγραμμάτων η εξέλιξη των ΑΠΕ στην ηλεκτροπαραγωγή της Ελλάδας και της Ευρώπης, όπου απεικονίζεται η πορεία συμμετοχής τους προς το στόχο του 20% έως το 2020, με έτος αναφοράς το 1990.

Όπως φαίνεται, το ποσοστό συμμετοχής των ΑΠΕ στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας μέχρι το έτος 2014 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990 στη χώρα μας σύμφωνα με το Γράφημα 6-1 έχει φτάσει το 15%, ενώ σε ευρωπαϊκό επίπεδο προσεγγίζει το 18% σύμφωνα με το Γράφημα 6-2.

Γράφημα 6-1, Ποσοστά παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ανά πρωτογενή πηγή στην Ελλάδα

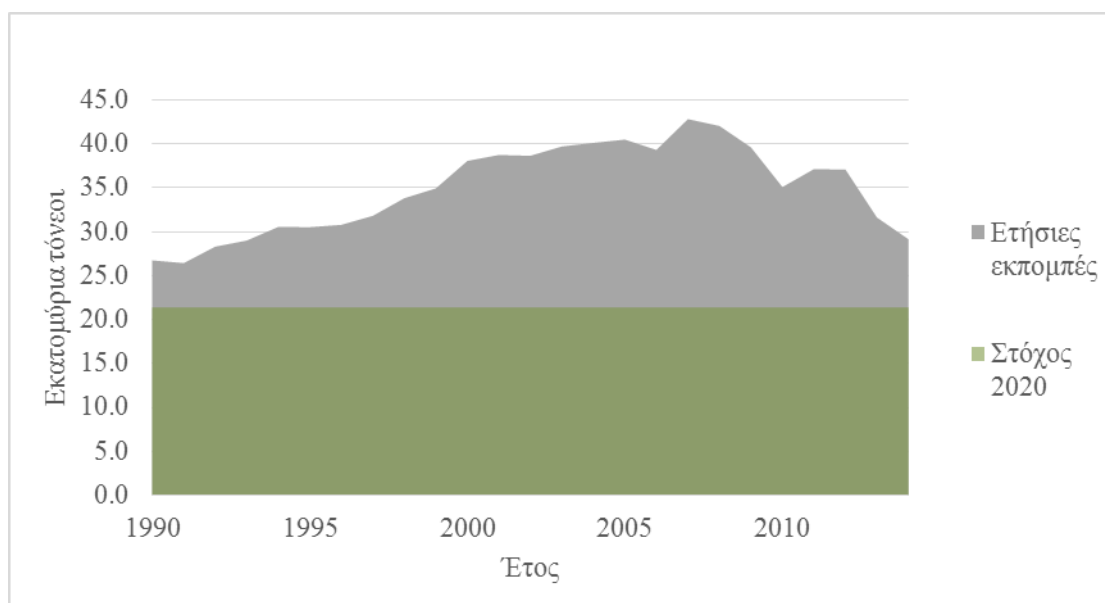

Γράφημα 6-2, Ποσοστά παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ανά πρωτογενή πηγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση

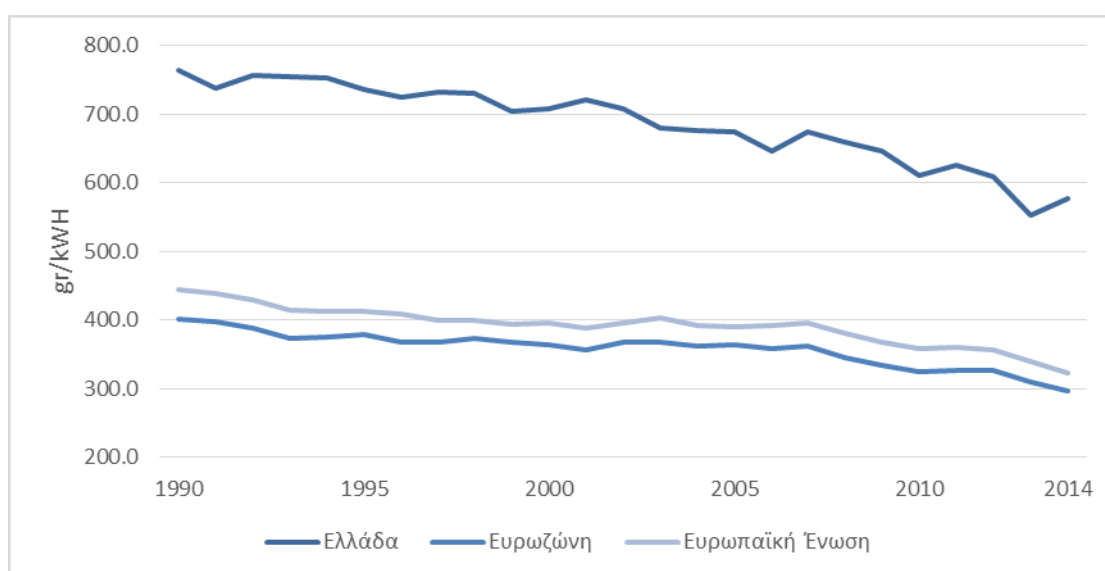
Η διείσδυση των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα φαίνεται να πραγματοποιεί ουσιαστικά βήματα, καθώς το μερίδιό τους αυξάνεται σταθερά κατά τα τελευταία 15 χρόνια, από το 2000 κι έπειτα δηλαδή, χρόνος που συμπίπτει με την δημοσίευση της Οδηγίας 2001/77/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Σεπτεμβρίου 2001 για την προαγωγή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές. Ακόμα πιο έντονα φαίνεται το περιβαλλοντικό όφελος που θα μπορούσε να έχει επιτευχθεί από τις επενδύσεις στις ΑΠΕ στην Ελλάδα, στο επόμενο γράφημα με αρ. 6-3, όπου αποτυπώνεται η ποσότητα εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου αν από το 1990 ο στόχος της Ένωσης για σταθερή διατήρηση των εκπομπών κατά 20% χαμηλότερα από τα επίπεδα του 1990 ήταν πραγματικότητα. Ο πλανήτης θα είχε επιβαρυνθεί εκ μέρους της χώρας μας με συνολικά 535.1 εκατομμύρια τόνους διοξειδίου του άνθρακα αντί 872.8 εκατομμύρια τόνους που έχουν εκλυθεί σήμερα.

Η Ελλάδα βέβαια, σε σύγκριση με τη μέση εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης φαίνεται στο ακόλουθο γράφημα 6-4 πολύ πιο επιβαρυνμένη, καθώς το συντριπτικό ποσοστό στην ηλεκτροπαραγωγή ανήκει στο λιγνίτη ενώ ταυτόχρονα χώρες με σημαντικά επίπεδα ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας, όπως η Γαλλία και η Γερμανία βασίζονται στην πυρηνική ενέργεια, η οποία έχει

ελάχιστες εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Αν και παρατηρείται μια ελαφριά μείωση κατά τα έτη 1990 έως 2007 της μέσης εκπομπής CO₂ ανά κιλοβατώρα, εντούτοις υπήρξε αύξηση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης από τον ηλεκτροπαραγωγικό τομέα, η οποία ήταν απόρροια της ανάπτυξης που παρατηρήθηκε αυτά τα έτη και της διόγκωσης της ζήτησης για ηλεκτρική ενέργεια.

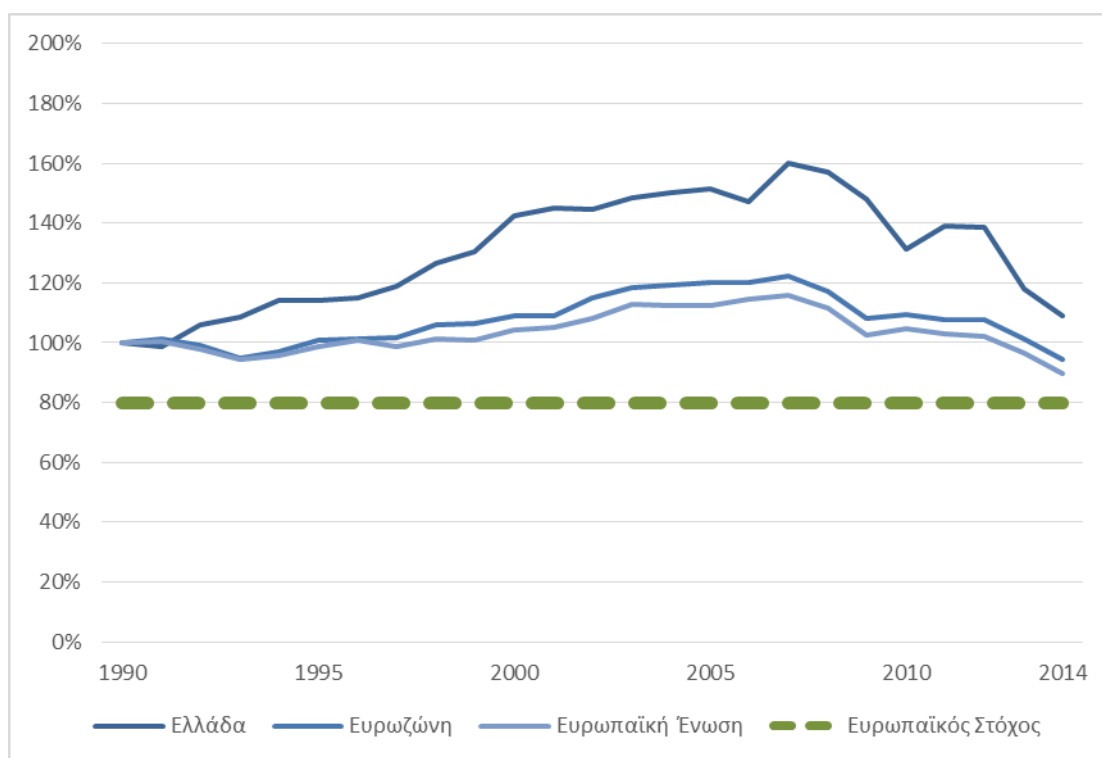
Γράφημα 6-3, Εκπομπές CO₂ από ελληνικές ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες

Γράφημα 6-4, Μέση εκπομπή CO₂ ανά κιλοβατώρα

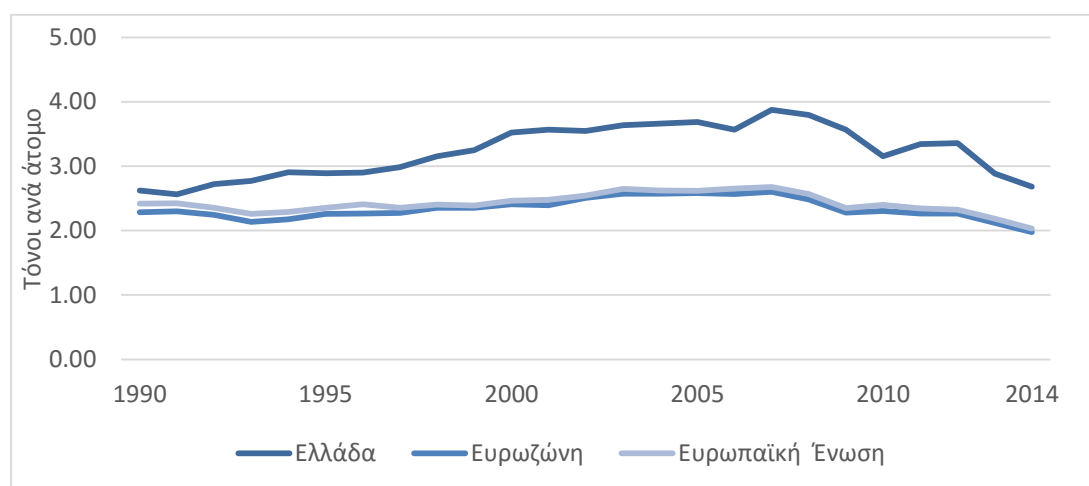
Συγκεντρωτικά στο γράφημα 6-5, οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα τόσο για την Ευρώπη και την Ευρωζώνη όσο και για την Ελλάδα σημειώνουν αποφασιστική πτώση από το 2007, ύστερα από μία πορεία σταδιακής αύξησης. Σ' αυτό συνέβαλε το γεγονός ότι η τεχνολογία των ΑΠΕ, η οποία έλαβε την αντίστοιχη ευρωπαϊκή στήριξη, είχε το χρόνο να ωριμάσει και να αποδείξει την αποδοτικότητά της στους επενδυτές ώστε να ακολουθήσει στη συνέχεια η Οδηγία 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009 σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές για περαιτέρω βελτίωση του ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού αποτυπώματος. Σήμερα φαίνεται να βρισκόμαστε σε παρόμοια με το 1990 επίπεδα εκπομπών και ο στόχος ως το 2020 αποτελεί πραγματοποιήσιμη πιθανότητα.

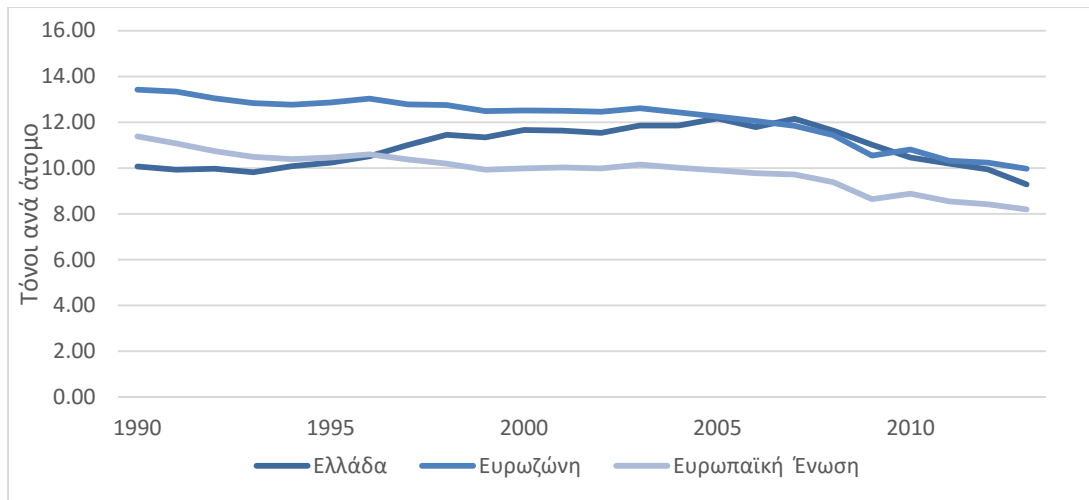
Γράφημα 6-5, Εκπομπές CO₂ ως ποσοστό των εκπομπών του 1990

Για την καλύτερη σύγκριση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου της Ελλάδας με τη μέση εκπομπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Ευρωζώνης υπολογίστηκε η κατακεφαλήν εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου για τον τομέα της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Για τον υπολογισμό αυτό χρησιμοποιήθηκαν οι ετήσιες εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου όπως περιεγράφηκαν, ενώ ο πληθυσμός

υπολογίστηκε από την Eurostat ως ο μέσος πληθυσμός του εκάστοτε έτους. Στο Γράφημα 6-6 παρατηρείται ότι οι κατακεφαλήν εκπομπές παρουσιάζουν παρόμοιες τάσεις με τις καμπύλες της μέσης εκπομπής διοξειδίου του άνθρακα ανά κιλοβατώρα στο Γράφημα 6-4, με τη διαφορά ότι ανάμεσα στην ελληνική και ευρωπαϊκή κατακεφαλήν η έκλυση είναι αισθητά μικροτερη, γεγονός που δικαιολογείται από την περιοσμένη κατακεφαλήν εγχώρια κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας. Στο Γράφημα 6-7 παρουσιάζονται οι κατακεφαλήν εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου για το σύνολο των δραστηριοτήτων, όπου παρατηρείται ότι το 1990 η Ελλάδα είχε λιγότερες κατακεφαλήν εκπομπές από την αντιστοίχη ευρωπαϊκή, ενώ μετά τα πρώτα 6 έτη παρουσιάστηκε συνεχής αύξηση εως το 2007, οπότε οι εκπομπές συνέπιπταν με τα επίπεδα της ευρωζώνης και εξακολουθούν μέχρι σήμερα να έχουν αντίστοιχα μεγέθη με αυτή.

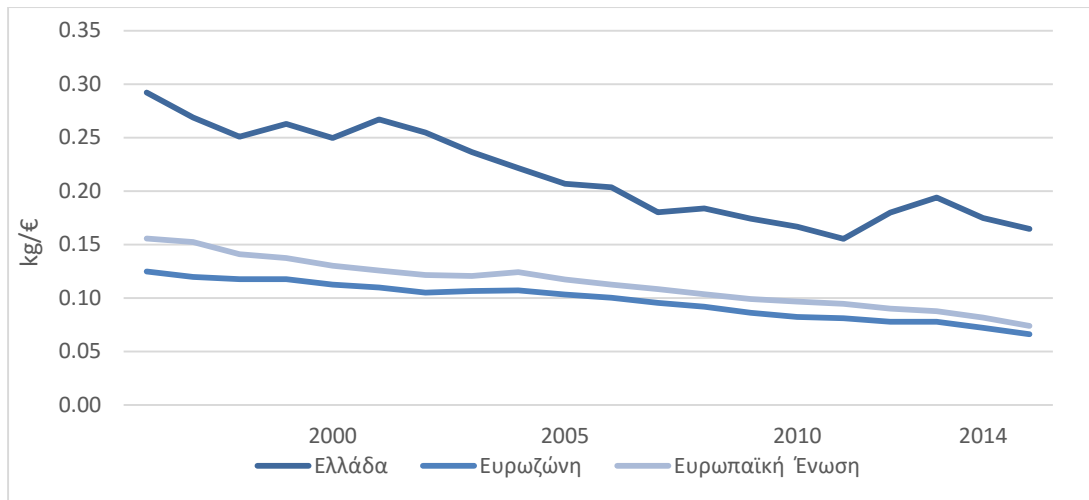

Γράφημα 6-6, Κατακεφαλήν εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας

Γράφημα 6-7, Κατακεφαλήν εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου συνολικά

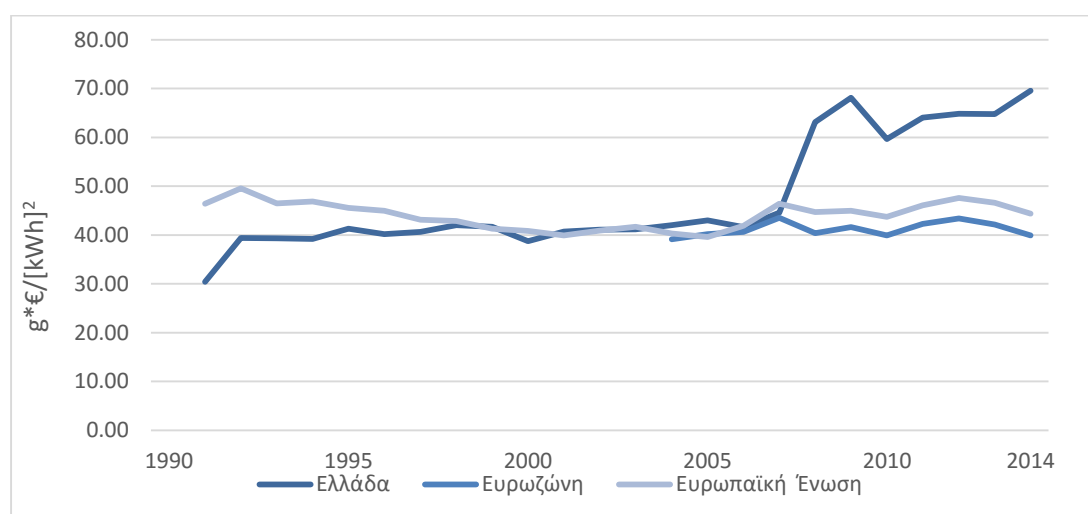
Είναι γεγονός ότι η αύξηση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα ακολουθεί ανάλογη τροχιά με αναπτυξιακούς δείκτες, κάτι που δικαιολογείται καθώς η οικονομική ανάπτυξη είναι στενά συνδεδεμένη με την διαθεσιμότητα και κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας. Για την αξιολόγηση της προαναφερθείσας εκτίμησης υπολογίστηκε η εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου ανά παραγόμενο ευρώ. Για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε το κατακεφαλήν ΑΕΠ από τα στοιχεία της Eurostat εκφρασμένο στην αξία του Ευρώ το 2010. Έτσι στο Γράφημα 6-8 παρουσιάζονται οι καμπύλες που αποτυπώνουν ότι το οικονομικό κόστος από τη χρήση ηλεκτρικού ρεύματος αναφορικά με την έκλυση διοξειδίου του άνθρακα σε κάθε παραγόμενη αξία μειώνεται, καθώς η διείσδυση των ΑΠΕ απανθρακοποιεί τα μεγέθη και μετατρέπει την ανάπτυξη σε φιλικότερη προς το περιβάλλον. Ειδικότερα για την Ελλάδα παρατηρείται μια μικρή αύξηση του περιβαλλοντικού κόστους για το κάθε παραγόμενο ευρώ τα έτη 2011-2013 λόγω της όξυνσης των επιπτώσεων της εκτεταμένης οικονομικής ύφεσης την περίοδο εκείνη.

Γράφημα 6-8, Εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου ανα παραγόμενο Ευρώ

Ένα ακόμα κριτήριο για την αποτελεσματικότητα των ΑΠΕ είναι η αξιολόγηση του κατά πόσο η χρήση τους έχει αυξήσει την τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας. Για την αποτύπωση της υπόθεσης αυτής χρησιμοποιήθηκε ως δείκτης το συνολικό κόστος εκφρασμένο ως το γινόμενο του περιβαλλοντικού κόστους και του οικονομικού κόστους στον τελικό καταναλωτή. Ως περιβαλλοντικό κόστος ελήφθη η μέση παραγωγή διοξειδίου του άνθρακα ανά κιλοβατώρα όπως αυτή περιεγράφηκε παραπάνω, ενώ για την τελική τιμή του καταναλωτή επιλέχθηκε ως αντιπροσωπευτική η μεσαία κλίμακα του οικονομικού κόστους της ενέργειας όπως δίνεται από την Eurostat. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο τρόπος υπολογισμού άλλαξε το 2007 κάτι που μπορεί να έχει δημιουργήσει μια τεχνική ασυνέχεια στα αποτελέσματα. Επιπλέον, για τα έτη πριν το 2004 οι τιμές που δίδονται από την Eurostat για την ΕΕ είναι για τις 15 χώρες και όχι τις 29 όπως έχει γίνει στους υπόλοιπους υπολογισμούς λόγω της μη διαθεσιμότητας δεδομένων. Στο Γράφημα 6-9 παρουσιάζεται η εξέλιξη του δείκτη αυτού και παρατηρείται ότι είναι σχεδόν κοινός για την Ελλάδα και την Ευρώπη, ενώ οι τιμές είναι αντίστοιχες και παραμένουν σχεδόν σταθερές μέχρι το 2007. Παρατηρείται ένα άλμα του δείκτη το έτος 2007 το οποίο μπορεί να είναι αποτέλεσμα της αλλαγής του τρόπου υπολογισμού, τα ακόλουθα όμως έτη αν και υψηλότερος παραμένει σταθερός. Η διαπίστωση ο συντελεστής παραμένει σταθερός μπορεί να μεταφραστεί ως η απόδοση του αντίστοιχου περιβαλλοντικού οφέλους με το οποίο επιβαρύνεται ο καταναλωτής. Η αύξηση της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος επομένως αποτελεί πηγή χρηματοδότησης για την παραγωγή από φιλικότερες προς το περιβάλλον πηγές ηλεκτρικού ρεύματος και οδηγεί στο στόχο της ενεργειακής

αποδοτικότητας και εξοικονόμησης με τη μείωση της κατανάλωσης και την προώθηση λιγότερο ενεργοβόρων οικιακών συσκευών. Επιπλέον είναι ενδιαφέρον ότι για την ΕΕ όπου σημαντικό μερίδιο της παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας είναι η πυρηνική δεν διαφοροποιείται από τη διείσδυση των ΑΠΕ, συνεπώς υπάρχουν ενδείξεις ότι είναι οικονομικά ισοδύναμη η αντικατάσταση με ΑΠΕ της πυρηνικής ενέργειας που αν και δεν παράγει αέρια φαινομένου του θερμοκηπίου αλλά αποτελεί εν δυνάμει απειλή για το περιβάλλον (άρα γιατί όχι και των λιγνιτικών εργοστασίων).

Γράφημα 6-9 Συντελεστής περιβαλλοντικού και οικονομικού κόστους

6.1.Συμπέρασμα

Συνοψίζοντας, οι ΑΠΕ σηματοδοτούν μία προοδευτική και διαφοροποιημένη προσέγγιση του τρόπου παραγωγής της ηλεκτρικής ενέργειας και δομούνται πάνω σε δύο καθοριστικές για την αναπτυξιακή πολιτική παραμέτρους, την προστασία του περιβάλλοντος και την προώθηση της πράσινης – οικολογικής ενέργειας για την κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών του πλανήτη. Η γενικότερη στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης προϋποθέτει αποδοχή ορισμένων καινοτομιών που γενικά είναι ασύμβατες με προϋπάρχουσες τάσεις. Η στάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος σε σχέση με τις πρακτικές των κρατών και των εταιριών για την επίτευξη της οικονομικής μεγέθυνσης υλοποιείται στην πράξη με την αξιοποίηση των ΑΠΕ, με την προϋπόθεση πάντα ότι τα έργα για την εκμετάλλευση των ΑΠΕ γίνονται χωρίς να παραβλέπονται οι περιβαλλοντικές τους επιπτώσεις και χωρίς να αλλοιώνεται η

ιδιαίτερη φυσιογνωμία της περιοχής όπου τοποθετούνται ή το επίπεδο ζωής των κατοίκων.

Η αξιοποίησή τους, εφόσον είναι πρακτικά ανεξάντλητες, προσφέρει τη δυνατότητα ορθολογικής αξιοποίησης των ενεργειακών πόρων και μείωσης της εξάρτησης από τους πεπερασμένους συμβατικούς ενεργειακούς πόρους. Με δεδομένο ότι είναι εγχώριες πηγές ενέργειας παρέχουν στα κράτη ενίσχυση της ενεργειακής ανεξαρτησίας και της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού σε εθνικό επίπεδο αλλά και ευρωπαϊκό. Το χαμηλό λειτουργικό τους κόστος δεν επηρεάζεται έντονα από τις διακυμάνσεις της διεθνούς οικονομίας και ειδικότερα από τις τιμές των συμβατικών καυσίμων.

Οι επενδύσεις των ΑΠΕ μπορούν να διαμορφώσουν ένα περιβάλλον συνεχούς τροφοδοσίας πράσινης ενέργειας ώστε να καλύψουν μελλοντικά ένα ευρύ φάσμα των αναγκών όλων των καταναλωτών. Έχουν μικρή διάρκεια κατασκευής, επιτρέποντας έτσι τη γρήγορη ανταπόκριση της προσφοράς προς τη ζήτηση ενέργειας και παράλληλα δημιουργούν σημαντικό αριθμό νέων θέσεων εργασίας. Η προώθηση των επενδύσεων ΑΠΕ μπορεί να αποτελέσει πόλο οικονομικής αναζωογόνησης σε τοπική και εθνική κλίμακα. Τέλος είναι οι πιο φιλικές μορφές προς το περιβάλλον και τον άνθρωπο, ενώ πολύ ενθαρρυντικό στοιχείο είναι ότι γίνονται γενικά αποδεκτές από το ενημερωμένο κοινό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Πίνακας Ι-1: Κατάταξη έργων ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ σύμφωνα με την ΥΑ 1958/2012

Ομάδα 10 : Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας					
α/α	Είδος έργου	Υποκατηγορία Α1	Υποκατηγορία Α2	Κατηγορία Β	Παρατηρήσεις
1	Ηλεκτροπαραγωγή από αιολική ενέργεια	P ≥ 60 MW ή P > 30 MW και εντός περιοχών δικτύου Natura 2000 ή L ≥ 20 km	5 < P < 60 MW και L < 20 km	0,02 < P < 5 MW ή P < 0,02 και ισχύει η Ξ	<p>Από την κατάταξη εξαιρούνται τα έργα ΑΠΕ που σύμφωνα με ισχύουσες διατάξεις δεν απαιτούν την έγκριση περιβαλλοντικών όρων (π.χ. φωτοβολταϊκοί σταθμοί και ανεμογεννήτριες που εγκαθίστανται σε κτίρια ή και άλλες δομικές κατασκευές ή εντός οργανωμένων υποδοχέων βιομηχανικών δραστηριοτήτων).</p> <p>P: εγκατεστημένη ισχύς L: μήκος διασυνδετικής γραμμής μεταφοράς υψηλής τάσης (150 kV)</p> <p>Ξ: Εξάιρεση σύμφωνα με την παρ. 13 του άρθρου 8 του ν. 3468/2006 όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 3 του ν. 3851/2010, δηλαδή:</p> <p>α) Το έργο εγκαθίστανται σε γήπεδο που βρίσκεται σε περιοχή του δικτύου Natura 2000 ή σε παράκτια θέση που απέχει λιγότερο από 100 m από την οριογραμμή του αιγαλιού εκτός βραχονησίδων, ή</p> <p>β) Το έργο γεινιάζει, σε απόσταση μικρότερη των 150 m, με σταθμό Α.Π.Ε. της ίδιας τεχνολογίας που είναι εγκατεστημένος σε άλλο γήπεδο και έχει εκδοθεί γι' αυτόν άδεια παραγωγής ή απόφαση Ε.Π.Ο. ή προσφορά σύνδεσης, η δε συνολική ισχύς των σταθμών υπερβαίνει το 0,5 MW για φωτοβολταϊκούς, ηλιοθερμικούς και γεωθερμικούς σταθμούς, καθώς και για σταθμούς βιοκαυσίμων, βιορευστών και βιοαερίου ή τα 20 kW για αιολικούς σταθμούς.</p> <p>Τα συνοδά έργα (π.χ. οδοποιία, δίκτυο διασύνδεσης) ακολουθούν την κατηγορία του κυρίως έργου.</p> <p>Ηλεκτροπαραγωγή από σταθμούς βιοαερίου που παράγεται σε ΧΥΤΑ ακολουθεί την κατάταξη του ΧΥΤΑ</p> <p>Στην ηλεκτροπαραγωγή από σταθμούς καύσης βιομάζας δεν περιλαμβάνονται οι περιπτώσεις SRF και RDF που δεν πληρούν</p>
2	Ηλεκτροπαραγωγή από φωτοβολταϊκούς σταθμούς		P ≥ 2 MW	0,5 < P < 2 MW ή P < 0,5 και ισχύει η Ξ	
3	Ηλεκτροπαραγωγή από ηλιοθερμικούς σταθμούς	P ≥ 10 MW	0,5 < P < 10 MW ή P < 0,5 και ισχύει η Ξ		
4	Ηλεκτροπαραγωγή από γεωθερμικούς σταθμούς	P ≥ 5 MW	0,5 < P < 5 MW ή P < 0,5 και ισχύει η Ξ		
5	Ηλεκτροπαραγωγή από σταθμούς βιορευστών και βιοκαυσίμων	P ≥ 10 MW	0,5 < P < 10 MW ή P < 0,5 και ισχύει η Ξ		
6	α) Ηλεκτροπαραγωγή με καύση βιοαερίου	P ≥ 3 MW	0,5 < P < 3 MW ή P < 0,5 και ισχύει η Ξ		
	β) Εγκαταστάσεις παραγωγής βιοαερίου προς παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας	Κατατάσσονται σύμφωνα με το Παράρτημα IV			

7	Ηλεκτροπαραγωγή από σταθμούς καύσης βιομάζας	$P \geq 10 \text{ MW}$	$0,5 < P < 10 \text{ MW}$		τα κριτήρια περιεκτικότητας σε βιομάζα που καθορίζει ο εκάστοτε κανονισμός αδειών παραγωγής.
8	Υδροηλεκτρικά έργα	α) $P > 15 \text{ MW}$ β) $V > 1.000.000 \text{ m}^3$ γ) Με εκτροπή νερού σε υδατόρεμα άλλης ΛΑΠδ) $L > 8 \text{ km}$, εάν τα υδραυλικά μέρη του έργου (υδροληψία, αγωγός εκτροπής και υδροηλεκτρικός σταθμός) και η λεκάνη κατάκλισης και το τμήμα εκτροπής του υδατορέματος είναι εκτός περιοχής Natura 2000ε) $L > 4 \text{ km}$, εάν τα υδραυλικά μέρη του έργου ή η λεκάνη κατάκλισης ή το τμήμα εκτροπής του υδατορέματος, είναι εντός περιοχής Natura 2000	$P \leq 15 \text{ MW}$ και $V \leq 1.000.000 \text{ m}^3$ και α) $8 \text{ km} \geq L > 250 \text{ m}$, εάν τα υδραυλικά μέρη του έργου και η λεκάνη κατάκλισης και το τμήμα εκτροπής του υδατορέματος είναι εκτός περιοχής Natura 2000β) $L \leq 4 \text{ km}$, εάν τα υδραυλικά μέρη του έργου ή η λεκάνη κατάκλισης ή το τμήμα εκτροπής του υδατορέματος, είναι εντός περιοχής Natura 2000γ) Με εκτροπή νερού σε άλλο υδατόρεμα, εντός της ίδιας ΛΑΠ, πέραν αυτού στο οποίο συμβάλλει το υδατόρεμα υδροληψίας	Οι περιπτώσεις που υπολείπονται αυτών των υποκατηγοριών Α1 και Α2	Ρ: Ισχύς: Μικτός όγκος λεκάνης κατάκλισης στη στάθμη υπερχείλισης: Μήκος αγωγού εκτροπής: ΛΑΠ: Φυσική λεκάνη απορροής ποταμού: Τα κριτήρια του παρόντος είδους εφαρμόζονται συνδυαστικά με αυτά της κατάταξης του είδους «Φράγματα και αναβαθμοί εντός κοίτης υδατορεμάτων». Τα συνοδά έργα των υδροηλεκτρικών έργων (οδοποιία, γραμμές μεταφοράς ρεύματος κλπ), συμπαράσφρονται από την κατάταξη των τελευταίων. Σε περίπτωση που υδροηλεκτρικό έργο αποτελεί συνοδό έργο άλλου προτεινόμενου έργου υψηλότερης κατάταξης (π.χ. φράγμα ταμίευσης ή υδροληψία από υδατόρεμα για ύδρευση ή άρδευση) τότε συμπαρασύρεται στην τελευταία. Σε περίπτωση που το υδροηλεκτρικό έργο αποτελεί συνοδό έργο υφιστάμενου, του οποίου δεν μεταβάλλει τις υδρολογικές παραμέτρους λειτουργίας (ποσότητα προς απόληψη και χρονική περίοδος απόληξης), και επιπλέον $L \leq 250 \text{ m}$, τότε κατατάσσεται στην κατηγορία Β. Σε περίπτωση υδροληψίας από περισσότερους του ενός κλάδους του ίδιου υδατορέματος, το L υπολογίζεται ως άθροισμα των επιμέρους L.
9	Υβριδικά έργα παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας («Υβριδικοί σταθμοί»)	α) Κατηγοριοποιούνται βάσει του επιμέρους έργου τους με την υψηλότερη κατάταξη. β) Στην περίπτωση υβριδικών σταθμών με μέσο αποθήκευσης ενέργειας ταμιευτήρες νερού, κατά την εφαρμογή του κριτηρίου του μικτού όγκου για την κατάταξή τους, λαμβάνεται υπόψη το άθροισμα των μικτών όγκων τους. γ) Στην περίπτωση που οι ταμιευτήρες είναι εξωποτάμιοι, η κατάταξη των έργων υδροληψίας τους γίνεται βάσει της μεγαλύτερης των ακόλουθων τιμών: ποσότητα νερού που λαμβάνεται ετησίως για αναπλήρωση απωλειών νερού, ή το 10% του μικτού όγκου του ταμιευτήρα με το μεγαλύτερο όγκο. δ) Αντλησιοταμιευτικά συγκροτήματα υβριδικών σταθμών με εξωποτάμιους ταμιευτήρες, δεν κατηγοριοποιούνται ως υδροηλεκτρικά έργα, και ομοίως οι αγωγοί μεταφοράς νερού τους δεν κατηγοριοποιούνται ως αγωγοί εκτροπής. ε) Αντιθέτως αντλησιοταμιευτικά συγκροτήματα υβριδικών σταθμών με εσωποτάμιους ταμιευτήρες, κατηγοριοποιούνται ως υδροηλεκτρικά έργα, και οι αγωγοί μεταφοράς νερού τους ως αγωγοί εκτροπής.			

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Πίνακας ΙΙ-1 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ελληνική ηλεκτροπαραγωγή

Συμβατικές πηγές Ενέργειας					Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας							Συνολική	Ετήσιες εκπομπές CO ₂	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO ₂	Μέση εκπομπή CO ₂
Ανθρακα	Υγρά καύσιμα	Αέρια καύσιμα	Πυρηνική	Υδρο-ηλεκτρική	Βιο-καύσιμα	Απορρίμματα	Ηλιακή	Γεω-θερμική	Αιολική	Παλιρροιακή					
Γιγαβατώρες											Εκατομύρια τόνοι	Εκατομύρια τόνοι	Γραμμάρια ανά κιλοβατώρα		
1990	25166	7746	92	0	1997	0	0	0	0	2	0	35003	26.8	102.6	764.4
1991	23702	8847	93	0	3171	0	0	0	0	2	0	35815	26.4	102.5	738.2
1992	26612	8186	79	0	2389	1	136	0	0	8	0	37411	28.3	103.7	756.9
1993	27795	7837	84	0	2541	1	91	0	0	47	0	38396	29.0	102.8	755.6
1994	29514	8011	80	0	2842	1	75	0	0	37	0	40560	30.6	106.0	753.4
1995	28645	8860	75	0	3782	1	103	0	0	34	0	41500	30.5	108.2	735.8
1996	29251	8534	78	0	4504	0	115	0	0	38	0	42520	30.8	111.6	724.3
1997	30580	8299	333	0	4096	0	113	0	0	36	0	43457	31.8	117.3	732.2
1998	32407	8078	1713	0	3866	0	160	0	0	70	0	46294	33.8	122.8	730.7
1999	32345	8157	3907	0	4829	1	195	0	0	162	0	49596	34.9	122.1	704.6
2000	34291	8885	5920	0	4111	0	163	0	0	451	0	53821	38.1	126.0	707.4
2001	35411	8477	6133	0	2725	79	103	0	0	756	0	53684	38.8	126.4	721.9
2002	34553	8633	7061	0	3463	126	108	0	0	651	0	54595	38.7	125.8	708.0
2003	35155	8707	7995	0	5332	105	141	0	0	1021	0	58456	39.7	129.6	679.4
2004	35366	8385	8991	0	5205	124	139	1	0	1121	0	59332	40.1	130.0	676.3
2005	35534	9207	8171	0	5610	122	100	1	0	1266	0	60011	40.5	133.7	674.9
2006	32255	9601	10610	0	6475	114	25	1	0	1699	0	60780	39.3	129.9	647.0
2007	34676	9642	13774	0	3376	184	25	1	0	1818	0	63496	42.8	134.2	674.6
2008	33356	9990	13797	0	4149	191	19	5	0	2242	0	63749	42.1	128.9	659.7
2009	34188	7679	11023	0	5645	218	19	50	0	2543	0	61365	39.6	122.4	645.8
2010	30797	6089	9830	0	7485	190	129	158	0	2714	0	57392	35.1	116.4	611.5
2011	31063	5915	13938	0	4275	207	113	610	0	3315	0	59436	37.1	113.2	625.0
2012	31119	6080	13361	0	4591	204	60	1694	0	3850	0	60959	37.1	109.8	608.4
2013	26406	5414	10860	0	6384	216	85	3648	0	4139	0	57152	31.6	101.8	553.4
2014	25746	5544	6776	0	4607	220	100	3792	0	3689	0	50474	29.2	-	577.6

Πίνακας Π-2 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ηλεκτροπαραγωγή της Ευρωζώνης

Συμβατικές πηγές Ενέργειας					Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας							Συνολική	Ετήσιες εκπομπές CO ₂	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO ₂	Μέση εκπομπή CO ₂
Ανθρακα	Υγρά καύσιμα	Αέρια καύσιμα	Πυρηνική	Υδρο-ηλεκτρική	Βιο-καύσιμα	Απορρίμματα	Ηλιακή	Γεω-θερμική	Αιολική	Παλιρροιακή					
Γιγαβατώρες											Εκατομύρια τόνοι	Εκατομύρια τόνοι	Γραμμάρια ανά κιλοβάτώρα		
1990	590229	167977	154442	619948	206301	9268	7164	12	3226	153	503	1759223	706.7	4154.7	401.7
1991	583779	186575	151666	633489	224392	9790	7721	16	3187	332	517	1801464	715.3	4147.2	397.1
1992	563660	193832	142479	649206	230849	10046	8312	24	3464	571	516	1802959	700.5	4075.7	388.5
1993	537928	175966	149149	671029	235330	10963	8491	26	3671	1055	494	1794102	669.4	4023.6	373.1
1994	546605	176416	162283	654925	259099	11614	9745	33	3450	1942	501	1826613	684.1	4010.9	374.5
1995	560649	188391	174307	678405	247479	13336	10573	40	3478	2400	507	1879565	711.5	4052.3	378.5
1996	559357	179257	195479	710496	265689	12599	12202	44	3811	3017	491	1942442	714.7	4112.5	367.9
1997	550124	175993	223142	719935	252074	15533	13036	54	3956	4554	510	1958911	718.8	4042.8	367.0
1998	564845	185524	244121	710449	257806	17515	14948	76	4272	7255	522	2007333	749.6	4061.9	373.4
1999	556853	172238	282570	726598	260222	17279	14694	77	4483	9962	515	2045491	751.7	3986.2	367.5
2000	585647	154442	300541	751210	269645	18269	16309	114	4785	16574	507	2118043	771.5	4010.9	364.2
2001	578230	147332	321049	762909	291702	19316	19588	185	4612	20935	485	2166343	771.6	4023.6	356.2
2002	603475	163211	335059	775811	247640	23312	19224	276	4761	29512	494	2202775	811.6	4031.1	368.4
2003	620891	148678	380266	780688	254767	27748	15608	433	5434	36560	490	2271563	837.2	4106.6	368.6
2004	617982	131534	419659	790349	261009	32532	16532	719	5523	49413	470	2325722	842.5	4067.8	362.3
2005	596572	126787	474113	780934	228148	37065	19018	1448	5397	59818	481	2329781	848.8	4029.2	364.3
2006	586560	119110	497666	782817	244850	44038	21110	2479	5615	70615	464	2375324	848.9	3985.2	357.4
2007	603843	99673	527877	742079	242916	48755	23504	3760	5772	89674	465	2388318	864.1	3936.0	361.8
2008	538652	93281	570578	752480	253963	55835	24508	7414	5732	102044	465	2404952	829.2	3817.6	344.8
2009	489607	84005	529608	703097	258157	61074	25806	14001	5547	112574	448	2283924	763.1	3532.7	334.1
2010	494921	74142	549481	726011	292518	71451	28036	22577	5602	124132	476	2389347	774.0	3626.9	324.0
2011	505928	64771	517399	705260	235803	77757	29354	44722	5884	141491	477	2328846	761.5	3472.5	327.0
2012	539954	66439	447668	674556	252423	87758	30232	66696	5764	158626	458	2330574	760.3	3435.0	326.2
2013	531313	55428	383562	667862	298275	94273	30315	79276	5936	173796	414	2320450	716.5	3373.4	308.8
2014	504460	52531	331778	674151	294253	96699	31931	87999	6219	179757	481	2260259	668.3	-	295.7

Πίνακας Π-3 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην Ευρωπαϊκή ηλεκτροπαραγωγή

Συμβατικές πηγές Ενέργειας					Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας							Συνολική	Ετήσιες εκπομπές CO ₂	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO ₂	Μέση εκπομπή CO ₂
Ανθρακα	Υγρά καύσιμα	Αέρια καύσιμα	Πυρηνική	Υδρο-ηλεκτρική	Βιο-καύσιμα	Απορρίμματα	Ηλιακή	Γεω-θερμική	Αιολική	Παλιρροιακή					
Γιγαβατώρες											Εκατομύρια τόνοι	Εκατομύρια τόνοι	Γραμμάρια ανά κιλοβάτώρα		
1990	1049483	224246	192637	794863	308897	11839	7789	12	3226	778	503	2594273	1151.0	5420.6	443.7
1991	1051798	232090	188429	819835	322060	12422	8638	16	3187	1096	517	2640088	1157.9	5285.7	438.6
1992	1004960	241612	185089	827323	336344	13131	9439	24	3464	1557	516	2623459	1126.1	5139.0	429.2
1993	959571	218845	213050	862173	340911	14569	9906	28	3671	2355	494	2625573	1085.8	5038.1	413.6
1994	962333	214923	244865	858724	350814	15544	11547	33	3450	3493	501	2666227	1101.4	5000.4	413.1
1995	971827	230354	268361	880821	353037	17622	12561	41	3478	4068	507	2742677	1133.8	5040.2	413.4
1996	982197	226369	314555	925939	355489	16840	14344	45	3811	4876	491	2844956	1162.7	5115.8	408.7
1997	933659	214702	361873	937622	359268	20986	15575	56	3956	7360	510	2855567	1138.5	5017.8	398.7
1998	943324	220401	392921	932851	374215	23466	17717	78	4272	11273	522	2921040	1167.5	4953.7	399.7
1999	911758	205262	456775	943384	375484	24112	17588	80	4483	14203	515	2953644	1161.4	4829.9	393.2
2000	967377	181299	479559	944993	386881	26736	19460	119	4785	22225	507	3033941	1201.0	4866.1	395.8
2001	974359	174168	496187	978986	408476	28410	24836	190	4612	26703	485	3117412	1211.9	4896.8	388.7
2002	987130	186500	525008	990196	353119	33602	24996	282	4761	36317	494	3142405	1246.2	4888.3	396.6
2003	1040678	171613	569022	995860	341683	40006	21490	439	5434	44218	490	3230933	1300.7	4989.0	402.6
2004	1020310	148084	618235	1008437	362760	50014	22515	727	5523	58942	470	3296017	1293.2	4944.7	392.3
2005	996258	142770	668303	997699	347982	58196	25929	1460	5397	70453	481	3314928	1296.2	4903.3	391.0
2006	1018567	136203	683849	989877	351314	66170	28248	2495	5615	82322	464	3365124	1319.5	4861.0	392.1
2007	1023031	115108	739575	935277	347878	72952	30641	3783	5772	104391	465	3378873	1335.8	4854.2	395.3
2008	935222	108155	790098	937215	364133	82240	31867	7451	5732	119546	465	3382124	1286.3	4704.2	380.3
2009	847836	98779	732314	894010	366606	92330	32935	14124	5547	133059	449	3217989	1181.6	4347.1	367.2
2010	864022	86815	764847	916610	407979	106794	36137	23264	5602	149357	478	3361905	1207.5	4471.9	359.2
2011	884384	73386	701772	906744	340407	114463	38790	47277	5884	179673	478	3293258	1184.9	4314.6	359.8
2012	933989	73863	582999	882366	366600	130116	39463	71153	5764	206019	462	3292794	1173.3	4250.4	356.3
2013	908111	60969	509781	876830	403069	139153	39304	85668	5936	236796	420	3266037	1110.1	4158.8	339.9
2014	841331	57347	457405	876293	406473	147453	42043	97780	6219	253157	483	3185984	1030.2	-	323.4

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Πίνακας ΙΙΙ-1 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των κατά κεφαλήν εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στη ηλεκτροπαραγωγή της Ελλάδας

	Κατα Κεφαλήν ποσότητες										
	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Μέση εκπομπή CO2	Πλοθρησμός	Α.Ε.Π. ανά άτομο	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Οικιακή τιμή κίλοβατώρας	Συνδιασμένο κόστος
	Εκατομύρια τόνοι	Γραμμάρια ανά κίλοβατώρα	Γραμμάρια ανά κίλοβατώρα	Γραμμάρια ανά κίλοβατώρα	Ευρώ ανά άτομο	Τόνοι ανά άτομο	Τόνοι ανά άτομο	Κιλά ανα Ευρώ	Κιλά ανα Ευρώ	Ευρώ ανά κίλοβατώρα	Γραμμάρια επι Ευρο ανά τετραγωνική κίλοβατώρα
1990	26.8	102.6	764.4	10,196,792	-	2.62	10.06	-	-	-	-
1991	26.4	102.5	738.2	10,319,927	-	2.56	9.93	-	-	0.0412	30.42
1992	28.3	103.7	756.9	10,399,061	-	2.72	9.98	-	-	0.0520	39.36
1993	29.0	102.8	755.6	10,460,415	-	2.77	9.82	-	-	0.0520	39.29
1994	30.6	106.0	753.4	10,512,922	-	2.91	10.08	-	-	0.0520	39.18
1995	30.5	108.2	735.8	10,562,153	9900	2.89	10.24	0.29	1.03	0.0561	41.28
1996	30.8	111.6	724.3	10,608,800	10800	2.90	10.52	0.27	0.97	0.0555	40.20
1997	31.8	117.3	732.2	10,661,259	11900	2.98	11.00	0.25	0.92	0.0555	40.64
1998	33.8	122.8	730.7	10,720,509	12000	3.16	11.45	0.26	0.95	0.0575	42.02
1999	34.9	122.1	704.6	10,761,698	13000	3.25	11.34	0.25	0.87	0.0592	41.71
2000	38.1	126.0	707.4	10,805,808	13200	3.52	11.66	0.27	0.88	0.0548	38.77
2001	38.8	126.4	721.9	10,862,132	14000	3.57	11.64	0.25	0.83	0.0564	40.71
2002	38.7	125.8	708.0	10,902,022	15000	3.55	11.54	0.24	0.77	0.0580	41.06
2003	39.7	129.6	679.4	10,928,070	16400	3.63	11.86	0.22	0.72	0.0606	41.17
2004	40.1	130.0	676.3	10,955,141	17700	3.66	11.86	0.21	0.67	0.0621	42.00
2005	40.5	133.7	674.9	10,987,314	18100	3.69	12.17	0.20	0.67	0.0637	42.99
2006	39.3	129.9	647.0	11,020,362	19800	3.57	11.78	0.18	0.60	0.0643	41.60
2007	42.8	134.2	674.6	11,048,473	21100	3.88	12.15	0.18	0.58	0.0661	44.59
2008	42.1	128.9	659.7	11,077,841	21800	3.80	11.64	0.17	0.53	0.0957	63.14
2009	39.6	122.4	645.8	11,107,017	21400	3.57	11.02	0.17	0.51	0.1055	68.13
2010	35.1	116.4	611.5	11,121,341	20300	3.16	10.46	0.16	0.52	0.0975	59.63
2011	37.1	113.2	625.0	11,104,899	18600	3.34	10.20	0.18	0.55	0.1025	64.06
2012	37.1	109.8	608.4	11,045,011	17300	3.36	9.94	0.19	0.57	0.1065	64.80
2013	31.6	101.8	553.4	10,965,211	16500	2.88	9.28	0.17	0.56	0.1170	64.75
2014	29.2	-	577.6	10,869,637	16300	2.68	-	0.16	-	0.1204	69.54

Πίνακας III-2 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των κατά κεφαλήν εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ηλεκτροπαραγωγή της Ευρωζώνης

	Κατα Κεφαλήν ποσότητες										
	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Μέση εκπομπή CO2	Πλοθισμός	Α.Ε.Π. ανά άτομο	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Οικιακή τιμή κιλοβατόρας	Συνδισσμένο κόστος
	Εκατομύρια τόνοι	Γραμμάρια ανά κιλοβάτορα		Ευρώ ανά άτομο	Τόννοι ανά άτομο	Κιλά ανα Ευρώ	Ευρώ ανά κιλοβάτορα	Γραμμάρια επι Ευρω ανά τετραγωνική κιλοβάτορα			
1990	706.7	4154.7	401.7	309,532,118	-	2.28	13.42	-	-	-	
1991	715.3	4147.2	397.1	310,902,959	-	2.30	13.34	-	-	-	
1992	700.5	4075.7	388.5	312,264,928	-	2.24	13.05	-	-	-	
1993	669.4	4023.6	373.1	313,438,291	-	2.14	12.84	-	-	-	
1994	684.1	4010.9	374.5	314,239,424	-	2.18	12.76	-	-	-	
1995	711.5	4052.3	378.5	314,935,260	18100	2.26	12.87	0.12	0.71	-	
1996	714.7	4112.5	367.9	315,644,919	18900	2.26	13.03	0.12	0.69	-	
1997	718.8	4042.8	367.0	316,301,443	19300	2.27	12.78	0.12	0.66	-	
1998	749.6	4061.9	373.4	318,554,567	20000	2.35	12.75	0.12	0.64	-	
1999	751.7	3986.2	367.5	319,405,766	20900	2.35	12.48	0.11	0.60	-	
2000	771.5	4010.9	364.2	320,597,817	21900	2.41	12.51	0.11	0.57	-	
2001	771.6	4023.6	356.2	322,038,973	22800	2.40	12.49	0.11	0.55	-	
2002	811.6	4031.1	368.4	323,696,792	23500	2.51	12.45	0.11	0.53	-	
2003	837.2	4106.6	368.6	325,443,983	24000	2.57	12.62	0.11	0.53	-	
2004	842.5	4067.8	362.3	327,227,733	24900	2.57	12.43	0.10	0.50	0.1080	39.13
2005	848.8	4029.2	364.3	328,913,193	25700	2.58	12.25	0.10	0.48	0.1103	40.19
2006	848.9	3985.2	357.4	330,444,213	26900	2.57	12.06	0.10	0.45	0.1137	40.63
2007	864.1	3936.0	361.8	332,158,476	28300	2.60	11.85	0.09	0.42	0.1203	43.53
2008	829.2	3817.6	344.8	333,783,515	28800	2.48	11.44	0.09	0.40	0.1171	40.37
2009	763.1	3532.7	334.1	334,868,340	27700	2.28	10.55	0.08	0.38	0.1246	41.63
2010	774.0	3626.9	324.0	335,659,589	28400	2.31	10.81	0.08	0.38	0.1233	39.94
2011	761.5	3472.5	327.0	336,459,637	29100	2.26	10.32	0.08	0.35	0.1293	42.28
2012	760.3	3435.0	326.2	335,655,237	29100	2.27	10.23	0.08	0.35	0.1330	43.39
2013	716.5	3373.4	308.8	338,201,640	29300	2.12	9.97	0.07	0.34	0.1365	42.15
2014	668.3	-	295.7	337,767,318	29800	1.98	-	0.07	-	0.1350	39.91

Πίνακας III-3 Πίνακας δεδομένων υπολογισμού των κατά κεφαλήν εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ηλεκτροπαραγωγή της Ευρωπαϊκής Ένωσης

	Κατα Κεφαλήν ποσότητες										
	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Μέση εκπομπή CO2	Πλοθισμός	Α.Ε.Π. ανά άτομο	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Ετήσιες εκπομπές CO2	Ετήσιες συνολικές εκπομπές CO2	Οικιακή τιμή κιλοβατόρας	Συνδιασμένο κόστος
	Εκατομύρια τόνοι		Γραμμάρια ανά κιλοβατόρα		Ευρώ ανά άτομο	Τόνοι ανά άτομο		Κιλά ανα Ευρώ		Ευρώ ανά κιλοβατόρα	Γραμμάρια επι Ευρω ανά τετραγωνική κιλοβατόρα
1990	1151.0	5420.6	443.7	475,995,095	-	2.42	11.39	-	-	:	
1991	1157.9	5285.7	438.6	477,350,244	-	2.43	11.07	-	-	0.1058	46.40
1992	1126.1	5139.0	429.2	478,647,164	-	2.35	10.74	-	-	0.1154	49.53
1993	1085.8	5038.1	413.6	480,048,936	-	2.26	10.49	-	-	0.1124	46.48
1994	1101.4	5000.4	413.1	481,137,514	-	2.29	10.39	-	-	0.1135	46.89
1995	1133.8	5040.2	413.4	481,976,185	15100	2.35	10.46	0.16	0.69	0.1102	45.56
1996	1162.7	5115.8	408.7	482,705,717	15800	2.41	10.60	0.15	0.67	0.1100	44.95
1997	1138.5	5017.8	398.7	483,394,693	16700	2.36	10.38	0.14	0.62	0.1081	43.10
1998	1167.5	4953.7	399.7	485,717,590	17500	2.40	10.20	0.14	0.58	0.1073	42.89
1999	1161.4	4829.9	393.2	486,644,827	18300	2.39	9.92	0.13	0.54	0.1050	41.29
2000	1201.0	4866.1	395.8	487,508,163	19600	2.46	9.98	0.13	0.51	0.1031	40.81
2001	1211.9	4896.8	388.7	488,507,206	20400	2.48	10.02	0.12	0.49	0.1027	39.92
2002	1246.2	4888.3	396.6	489,827,142	21100	2.54	9.98	0.12	0.47	0.1032	40.93
2003	1300.7	4989.0	402.6	491,623,688	21300	2.65	10.15	0.12	0.48	0.1036	41.71
2004	1293.2	4944.7	392.3	493,577,060	22300	2.62	10.02	0.12	0.45	0.1027	40.29
2005	1296.2	4903.3	391.0	495,517,460	23200	2.62	9.90	0.11	0.43	0.1013	39.61
2006	1319.5	4861.0	392.1	497,368,140	24500	2.65	9.77	0.11	0.40	0.1068	41.88
2007	1335.8	4854.2	395.3	499,306,703	25800	2.68	9.72	0.10	0.38	0.1173	46.37
2008	1286.3	4704.2	380.3	501,193,634	25900	2.57	9.39	0.10	0.36	0.1175	44.69
2009	1181.6	4347.1	367.2	502,702,657	24300	2.35	8.65	0.10	0.36	0.1224	44.94
2010	1207.5	4471.9	359.2	503,807,810	25300	2.40	8.88	0.09	0.35	0.1218	43.75
2011	1184.9	4314.6	359.8	505,048,184	26000	2.35	8.54	0.09	0.33	0.1281	46.09
2012	1173.3	4250.4	356.3	504,593,778	26500	2.33	8.42	0.09	0.32	0.1335	47.57
2013	1110.1	4158.8	339.9	507,496,007	26700	2.19	8.19	0.08	0.31	0.1372	46.63
2014	1030.2	-	323.4	507,425,716	27400	2.03	-	0.07	-	0.1373	44.40

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εκθέσεις Διεθνών Οργάνων κι Οργανισμών

Commission on Global Governance, *Our Global Neighborhood*, Oxford University Press, Oxford, 1995.

IPCC, *Climate Change 2007: The Physical Science Basis*, Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, 2007.

IPCC, *Climate Change 2014: Synthesis Report*. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, 2014.

IPCC, Annex III: Technology-specific cost and performance parameters. In: *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change*. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, 2014.

UNEP, *GEO Global Environmental Outlook-5: Environment for the future we want*, 2012.

UN Division for Sustainable Development, *A guidebook to the Green Economy*, Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development – history, definitions and a guide to recent publications, August 2012.

UNCSD, «The Future we Want», Outcome of the United Nations Conference on Sustainable Development (Rio +20), 2012.

UNHCR, *The environment & climate change Updated Version*, October 2015.

World Commission on Environment and Development, *Our Common Future*, Oxford University Press, Oxford, 1987.

Βιβλία – Ελληνόγλωσσα

Αλέξανδρος Γεωργόπουλος, *Περιβαλλοντική Ηθική*, Gutenberg, Αθήνα, 2002.

- Αναστασίου Τάχου, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, 8η Έκδοση, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005.
- Βασιλείου Σκουρή – Αναστασίου Τάχου, Ειδικό Διοικητικό Δίκαιο, Τεύχος 5, Αναστασίου Ι. Τάχου, Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος, 6η Έκδοση, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006.
- Γρηγόρης Τσάλτας, Αναπτυξιακό φαινόμενο και Τρίτος Κόσμος, Πολιτικές και Διεθνές Δίκαιο της Ανάπτυξης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2010.
- Γρ. Τσάλτας – Κ. Κατσιμπάρδης (επιμ.), Κοπεγχάγη 2009 – Το περιβάλλον στην δίνη της παγκόσμιας κρίσης, Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011.
- Γρηγόρης Ι. Τσάλτας, Χαράλαμπος Πλατιάς, Ευρωπαϊκή Ένωση και περιβάλλον - Ανατομία μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής, 1η έκδ., Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2010.
- Εμμανουέλα Δούση, Η περιβαλλοντική Διακυβέρνηση σε Κρίση, Παπαζήσης, Αθήνα, 2014.
- Ευαγγελία Κουτούπα – Ρεγκάκου, Δίκαιο Περιβάλλοντος, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2008.
- Δημήτρης Ξενάκης (επιμ.), Κατευθύνσεις Προοδευτικής Διακυβέρνησης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2009.
- Ιωάννης Κ. Καράκωστας, Περιβάλλον & Δίκαιο, Δίκαιο Διαχείρισης και Προστασίας των Περιβαλλοντικών Αγαθών, β' έκδοση, Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006.
- Ιωάννης Μανωλεδάκης, Ποινικό Δίκαιο - Επιτομή Γενικού Μέρους, Άρθρα 1-49 Ποινικού Κώδικα, 7η Έκδοση, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005.
- Κίμων Χατζημπίρος, Οικολογία. Οικοσυστήματα και Προστασία του Περιβάλλοντος, Γ' Έκδοση, εκδόσεις Συμμετρία, 2007.
- Κωνσταντίνος Π. Βατάλης, Εισαγωγή στο Δίκαιο της Ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007.
- Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Ζητήματα Ευρωπαϊκού Δικαίου Ενέργειας – Ευρωπαϊκή Πολιτική Ενέργειας, Δίκαιων των Συνθηκών, Ασφάλεια Εφοδιασμού, Διευρωπαϊκά Δίκτυα Ενέργειας, Διεθνείς Συμβάσεις της Ελλάδος -, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2014.
- Κώστας Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 3η Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2006.
- Μαρία Μενγκ - Παπαντώνη, Το δίκαιο της ενέργειας, Νομική Βιβλιοθήκη, 2003.

- Νικόλαος Ε. Φαραντούρης (επιμ.), *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2012.
- Παναγιώτης Γκλαβίνης, *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009.
- Πέτρος Στάγκος, *Το νομικό πλαίσιο των διεθνών επενδύσεων*, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 2005.
- Στεφάνου Κ.-Γκόρτσος Χρ., *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006.
- Χ. Παμπούκης (επιμ.), *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2009.

Βιβλία – Ξενόγλωσσα

- Andrew Jordan - Camilla Adelle (ed.), *Environmental Policy in the EU: Actors, institutions and processes*, 3rd Edition, Routledge, 2012.
- Arghyrios A. Fatouros, *An international Legal Framework for Energy*, Hague Academy of International Law, Offprint from the Recueil cours, Volume 332 (2007), Martinus Nijhoff Publ., 2008.
- D. Bodansky et al. (eds), *The Oxford Handbook of International Environmental Law*, Oxford University Press, Oxford, 2008.
- Elisa Morgera (edit.), *The External Environmental Policy of the European Union-EU and International Law Perspectives*, Cambridge University Press, 2012.
- F. Biermann – P. Pattberg, *Global Environmental Governance Reconsidered*, MIT Press, Cambridge MA, 2012.
- Joseph P. Tomain – Hon. Richard D. Cudahy, *Energy Law in a Nutshell*, 2nd ed., West.
- J. Golub (ed.), *Global competition and EU environmental policy*, Routledge, Oxon 1998.
- K. O’Neil, *The Environment and International Relations*, Cambridge University Press, Cambridge 2009.
- Meadows, D., J. Randers and W. Behrens, *The Limits to Growth*, Report of the Club of Rome, Universe Books, New York, 1972.
- Michael B. Gerrard (edit.), *The law of clean energy: efficiency and renewables*, 1st ed., American Bar Assotiation, 2011.
- M. Held, *Geschichte der Nachhaltigkeit*, Natur und Kultur, 2000.

- M. Krott, Sonderdruck Zukunft Holz - Die Wurzeln des Prinzips der Nachhaltigkeit, Die Welt, 2001.
- O’Riordan, T., The sustainability debate, στο συλλογ. τόμο O’Riordan T. (ed.), Environmental Science for Environmental Management, Pearson, Prentice Hall, 2000.
- Rainer Hinrichs-Rahlwes, Sustainable Energy Policies for Europe: Towards 100% Renewable Energy, CRC Press, 2013.
- T. Mergelsberg, Nachhaltigkeit - Was ist eigentlich Nachhaltigkeit, Mergelsberg, 2000.
- T. Jackson, Prosperity without Growth, Earthscan/Routledge, London, 2009.
- Weale Albert, Pridham Geoffrey, Cini Michelle, Konstadakopoulos Dimitrios, Porter Martin, Flynn Brendan, Environmental Governance in Europe: An Ever Closer Ecological Union?, Oxford University Press, 2003.

Άρθρα – Ελληνόγλωσσα

- Αθηνά Αλεφαντη, Η Διοίκηση ως παράγων εξισορρόπησης μεταξύ των αναγκών προστασίας του περιβάλλοντος και της οικονομικής ανάπτυξης, Νοέμβριος 2015, Νόμος και Φύση.
- Βενετία Αργυροπούλου, Επενδυτικές Συμβάσεις: Η ανάγκη ερμηνείας τους, Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, ΕΕΕυρΔ 4/2014, σελ.445-456.
- Α. Μουρατιάν/Χ. Συνοδινού, Απλοποίηση αδειοδοτικής διαδικασίας ενεργειακών έργων: κοινοτική υποχρέωση και απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση σχετικών επενδύσεων, ΕκΔ 4/2005, σελ. 19 επ..
- Αντώνης Μπρεδήμας, Διαφορές από διεθνείς επενδύσεις στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ΕκΔ, Τεύχος 21/2014, σελ. 45-51.
- Ε. Παπαθανασοπούλου, Η εφαρμογή της Οδηγίας 96/92 αναφορικά με τους κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας: Νόμος 2773/1999, ΕΕΕυρΔ 2000, σελ 63 επ..
- Ευτύχιος Σ. Σαρτζετάκης, Ανδρέας Α. Παπανδρέου, Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οικονομική Επιστήμη και Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο, Δεκέμβριος 2002, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

- Ηρακλής-Σπυρίδων Ακτύπης, Προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου σε σχέση με ενεργειακές επενδύσεις, ΕκΔ, Τεύχος 21/2014, σελ.113-120.
- Κατερίνα Σακελλαροπούλου, Η στάση του Συμβουλίου της Επικρατείας και η φέρουσα ικανότητα, Νόμος και Φύση, Φεβρουάριος 2016.
- Κίμων Χατζημίρος, Υπεράκτια Αιολικά Πάρκα στην προοπτική του 2050, 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο: Διαχείριση και Βελτίωση Παράκτιων Ζωνών.
- Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Διεθνές και ευρωπαϊκό δίκαιο της ενέργειας – οι επενδύσεις, ΕκΔ, Τεύχος 21/2014, σελ. 28-44.
- Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Το Διεθνές Δίκαιο τη Ενέργειας, Ευρωπαϊών Πολιτεία, Τεύχος 3/2009, σελ. 583-610.
- Μ. Παπαδόπουλου, Η εξέλιξη του ηλεκτρικού ενεργειακού τομέα στην Ελλάδα. Από τον 19ο στον 21ο αιώνα, ΕκΔ, Τεύχος 2/2004, σελ. 64.
- Ν. Τσοκανάς, Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μέσα από τα πολιτικά και νομικά κείμενα της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και το αντίστοιχο νομοθετικό πλαίσιο της Ελλάδας, ΠερΔικ 2004, σελ 184 επ..
- Χαράλαμπος Πλατιάς, Αποτελέσματα και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Περιβάλλοντος – Ο Δύσκολος Δρόμος προς την Αειφόρο Ανάπτυξη, Νόμος και Φύση, Αύγουστος 2011.
- Χ. Συνοδινός, Εφαρμογή των διατάξεων ανταγωνισμού στον κλάδο της ενέργειας, ΕκΔ, Τεύχος 10/2008, σελ 20 επ..

Άρθρα – Ξενόγλωσσα

- A. Jordan, The Implementation of EU Environmental Policy; A Policy Problem without a Political Solution?, Environ Plann C Gov Policy, Volume 17, Issue 1, February 1999, σελ. 69-90.
- David Schneiderman, Investment Rules and the Rule of Law, Constellations, Volume 8, Issue 4, December 2001, σελ. 521–537.
- E. Borenszteina, , J. De Gregoriob, J-W. Lee, How does foreign direct investment affect economic growth?, Journal of International Economics, Volume 45, Issue 1, June 1998, σελ. 115–135.

- John C. Dernbach and Federico Cheever, Sustainable Development and its Discontents, Cambridge University Press, Transnational Environmental Law, Volume 4, Issue 02, October 2015, σελ. 247 – 287.
- Katharina Holzinger, Christoph Knilla, Thomas Sommerer, Environmental Policy Convergence: The Impact of International Harmonization, Transnational Communication, and Regulatory Competition, International Organization, Volume 62, Issue 04, October 2008, σελ. 553-587.
- Michael L. Ross, The political economy of the resource curse, World Politics, Volume 51, 1999, σελ. 297-322.
- Patrick Juillard, Freedom of establishment, freedom of capital movements, and freedom of investment, 15 ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, 2000, σελ. 322 επ..
- Reinhard Haasa, Christian Panzera, Gustav Rescha, Mario Ragwitz, Gemma Reeces, Anne Heldb, A historical review of promotion strategies for electricity from renewable energy sources in EU countries, Renewable and Sustainable Energy Reviews, Volume 15, Issue 2, February 2011, Pages 1003–1034.
- T.J. Hammons, Integrating renewable energy sources into European grids, International Journal of Electrical Power & Energy Systems, Volume 30, Issue 8, October 2008, Pages 462–475.

Πηγές Διαδικτύου

www.rae.gr

www.iene.gr

www.admie.gr

www.ypeka.gr

<http://ec.europa.eu>

<http://eur-lex.europa.eu>

www.elkepa.gr

www.unep.org

www.deddie.gr

www.unhcr.org

www.lagie.gr

www.energycharter.org

www.enterprisegreece.gov.gr

<https://lawdb.intrasoftnet.com/nomos>

<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

<http://nomosphysis.org.gr/>

www.opengov.gr/minenv/

http://www.sepp.org/policy%20declarations/heidelberg_appeal.html